

MAZOWSZE PŁOCKIE

SPOŁECZNIE ODPOWIEDZIALNE

STRATEGIA WDRAŻANIA PROJEKTU INNOWACYJNEGO TESTUJĄCEGO

+ I N N O W A C J E +
P R Z E D S I Ę B I O R C Z O Ś Ć
+ R O Z W Ó J +

Temat innowacyjny: **Poszukiwanie skutecznych metod zapewnienia trwałości funkcjonowania instytucji ekonomii społecznej**

Nazwa projektodawcy: **Stowarzyszenie Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL**

Tytuł projektu: **Innowacje-przedsiębiorczość-rozwój**

Numer umowy: **UDA-POKL.07.02.02-14-044/10-00**

ARKA-TECH

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Spis treści

Wstęp	4
I. Uzasadnienie/diagnoza na podstawie badań	3
II. Cel wprowadzenia innowacji	13
III. Opis innowacji, w tym produktu finalnego	18
IV. Plan działań w procesie testowania produktu finalnego	24
V. Sposób sprawdzenia, czy innowacja działa	28
VI. Strategia upowszechniania	31
VII. Strategia włączania do głównego nurtu polityki	34
VIII. Kamienie milowe II etapu projektu	36
IX. Analiza ryzyka	37
X. Spis załączników	39

Wstęp

Projekt "Przedsiębiorczość - innowacje - rozwój" jest zamysłem skutecznego powołania i uruchomienia kilku produktów innowacyjnych z zakresu ekonomii społecznej. Produkty te zostały zaplanowane we współpracy z ekspertami, którzy swoją wiedzę i doświadczenie wsparli badaniami prowadzonymi w ramach projektu. Z tych powodów "Strategia wdrażania projektu innowacyjnego testującego" jako dokument jest opisem nie tyle wdrażania poszczególnych produktów, co opisem wzajemnych relacji między nimi i ich wykorzystania w całościowej koncepcji, jaką przyjęliśmy.

Dla zwiększenia klarowności w dokumencie niniejszym zawarliśmy więc zapisy kluczowe z punktu widzenia projektu jako takiego. Opisy poszczególnych produktów przenieśliśmy do załączników, które są ważnym i integralnym elementem tej strategii.

Na tym etapie projektu opisy produktów mają w większości charakter wstępny i są (w zależności od zaawansowania ich przygotowania) w różnym stopniu szczegółowe. Tym niemniej przytaczamy je w autorskich brzmieniach, bez ujednolicania ich tekstów ze względu na ich zamkniętą strukturę oraz fakt, że właśnie w tym kształcie miały największy wpływ na powstanie tej strategii.

Mamy nadzieję, że przyjęta struktura opracowania pozwoli na skuteczne przedstawienie naszych planów i sposobów ich realizacji.

I. Uzasadnienie/diagnoza na postawie badań

Ekonomia społeczna i jej narzędzia jest powszechnie uważana w naszym kraju za metodę INTERWENCJI, która ma na celu mniej lub bardziej doraźne rozwiązywanie problemów społecznych. Samo pojęcie "ekonomia społeczna" jak i nazwy jej produktów, np. "przedsiębiorstwo społeczne" czy "spółdzielnia socjalna", nawiązują do nomenklatury ekonomicznej. Rodzi to przekonanie, że idea wdrażania rozwiązań ekonomii społecznej jest niczym innym niż sposobem na "przywrócenie" wykluczonych grup obywateli "zdrowym" regułom wolnego rynku i fundowanej na niej demokracji.

Badania na potrzeby projektu miały charakter etnosondażu zgodnych z metodologią opisaną w Polsce przez zespół badaczy z Instytutu Studiów Społecznych UW¹ i były

¹ por. Jaźwińska, Ewa; Łukowski, Wojciech; Okólski, Marek. 1997. Przyczyny i konsekwencje emigracji z Polski. Wstępne wyniki badań w czterech regionach za pomocą podejścia etnosondażowego. Warszawa: Instytut Studiów Społecznych UW, *Prace Migracyjne, Working Papers*, nr 7.

realizowane pod opieką naukową prof. Wojciecha Łukowskiego. *“Etnosondaż jest interaktywną metodą badawczą skupiającą różnorodne techniki w ten sposób, że metody jakościowe i ilościowe uzupełniają i kształtują się nawzajem w trakcie badania”*². W podejściu tym, w sposób konsekwentny, stosowana jest reguła triangulacji metod i technik badawczych. W jednym badaniu wykorzystuje się analizę danych wtórnych, metody jakościowe i ilościowe, używając różnorodnych narzędzi, takich jak na przykład: dane o charakterze monograficznym (desk research), Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI), Zogniskowane Wywiady Grupowe (FGI). W miarę możliwości dociera się do beneficjentów w lokalnych społecznościach i wykorzystuje wyniki badań etnograficznych: wywiadów z elementami obserwacji w wybranych podmiotach ekonomii społecznej oraz w ramach badań ilościowych dane z wywiadów telefonicznych wspomagane komputerowo - CATI. Ta wielotechnikowość, nawiązująca do teorii ugruntowanej Anzelma Straussa, pozwala w trakcie badania modyfikować wyjściowe założenia i stawiać kolejne hipotezy, weryfikowane na dalszych etapach badań.

Z uwagi na obszerność raportów badawczych w diagnozie zostaną przedstawione główne wnioski z badań (dane z diagnozy dotyczące konkretnych produktów innowacyjnych zawarte są również w załącznikach oraz raportach badawczych). Dane ilościowe, cytaty z wywiadów, wnioski z fokusów, analiza sytuacji społeczno-gospodarczej w miejscach realizacji projektu w pełnej wersji zawarte są w wyczerpujących zagadnienia raportach badawczych.

Główny wniosek płynący z badań został wyrażony przez prof. Krzemińskiego w recenzji badań:

“Moją szczególną uwagę zwróciła widoczna w tym badaniu teza, że bardzo dużo zależy od tego, czy w danej gminie lub miejscowości znajduje się w miarę zintegrowana grupa ludzi zainteresowanych wspólnym działaniem, aktywnością na rzecz społeczności lokalnej. Bez względu na to, jakie są interesy tej grupy, bo przecież mogą one być różne, osobiste, a nawet pozostawać w sprzeczności. A jednak taka grupa osób połączonych wspólną ideą, że razem można coś zrobić, ma kluczowe znaczenie dla funkcjonowania małej społeczności i jej rozwoju (...) Istnienie takiej grupy, która ma ambicję zrobienia czegoś na rzecz społeczności lokalnej, nawet zrobienia kariery osobistej, ale opartej o działanie na rzecz wspólnoty, ma – moim zdaniem – kapitalne znaczenie.” (opinia prof. Ireneusza Krzemińskiego, Kierownika Pracowni Teorii Zmiany Społecznej w Instytucie Socjologii UW, dotycząca wyników badań zawartych w raportach badawczych).

² Douglas S. Massey, *The Ethnosurvey in Theory and Practise*, s. 149

OPIS BADAŃ

Założenia badawcze

Na potrzeby niniejszego projektu przyjęte zostało założenie, że ekonomia społeczna powinna być analizowana w szerszym kontekście – nie tylko jako jedna z form aktywizacji społecznej i zawodowej czy sposób rozwiązywania lokalnych problemów, ale również jako element sfery obywatelskiej. Innymi słowy, ekonomia społeczna jest, w naszym przekonaniu, ściśle powiązana z pojęciem kapitału społecznego, nie należy zatem ograniczać jej wyłącznie do sfery pomocy społecznej czy rynku pracy. Z tego powodu wiele miejsca w naszym badaniu zajmują kwestie związane ze społeczną aktywnością, inicjatywą obywatelską, działalnością na rzecz dobra wspólnego, a także budowaniem lokalnej demokracji i samorządem terytorialnym.

Ekonomia społeczna jest, a przynajmniej powinna być odpowiedzią na realne potrzeby lokalnego środowiska. Wszelkie działania animujące ekonomię społeczną muszą zatem uwzględniać lokalną specyfikę. Punktem wyjścia naszych badań była zatem pogłębiona analiza każdej z badanych gmin i społeczności, w tym pod kątem możliwości rozwoju ekonomii społecznej. Opisywane bariery czy warunki rozwoju ekonomii społecznej, a także zaobserwowane związki z lokalną polityką pozwalają na sformułowanie kilku generalnych rekomendacji i wniosków.

Inne istotne wymiary analizy to - oprócz lokalizacji – rodzaj respondenta i typ reprezentowanej przez niego instytucji lub organizacji, zajmowane stanowisko i pozycja w hierarchii, a także usytuowanie w kontekście ekonomii społecznej (aktorzy, potencjalni aktorzy ekonomii społecznej - np. organizacje i infrastruktura ekonomii społecznej - np. instytucje).

Badania środowiska lokalnego

Firma Lokalne Badania Społeczne przeprowadziła badanie jakościowe na potrzeby Stowarzyszenia Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL. Niniejszy projekt składał się z trzech głównych komponentów: 3 Zogniskowanych Wywiadów Grupowych (FGI), 18 Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych (IDI) oraz badań etnograficznych: wywiadów z elementami obserwacji w 3 wybranych podmiotach ekonomii społecznej. Badania

prorowadzone metodami FGI i IDI zostały zrealizowane w Płocku i powiecie płockim (ziemskim), w trzech następujących lokalizacjach: Płocku oraz 2 gminach wiejskich: Słupnie i Starej Białej. Wybór tych lokalizacji nie był przypadkowy – wspomniane gminy wiejskie mają pewne cechy wspólne (obie są „sypialniami” Płocka), a jednocześnie – jak przypuszczaliśmy - różnią się pod względem aktywności społecznej. W badaniach FGI i IDI łącznie wzięły udział 34 osoby (12 respondentów FGI, 22 respondentów IDI – kilka wywiadów zaplanowanych jako IDI zostało zrealizowanych z więcej niż 1 respondentem). Badania etnograficzne zostały zrealizowane w 2 podmiotach ekonomii społecznej, działających jako spółdzielnie socjalne osób prawnych: spółdzielni Bydgoszczanka i Strzeleckiej Spółdzielni Socjalnej, a także w warszawskiej spółdzielni Kooperatywa.

Badania w gminie Słubice

Badania aktywizujące, odpowiadające na przedstawione wyżej pytania, były badaniami jakościowymi, wykorzystującymi podstawowe techniki związane z tą metodą badawczą: analizę dokumentów, wywiady oraz wywiady grupowe. Dodatkowym narzędziem, bardziej związanym z warstwą aktywizacyjną niż badawczą, była wizyta studyjna w działającej w sąsiedniej gminie Słupno spółdzielni socjalnej.

Ważną rolę – z punktu widzenia aktywizującego charakteru działań i konieczności uzyskania dodatkowego wglądu w badane środowisko – odgrywała lokalna liderka, szefowa prężnie działającej lokalnej organizacji pozarządowej zaangażowana w aktywizowanie lokalnej społeczności, wspierająca inicjatywy lokalne, planująca zaangażowanie się w powstające spółdzielnie socjalne. Dzięki tej współpracy ułatwiony był dostęp do liderów lokalnych (ale kryterium ich doboru nie było ograniczone do rekomendacji tej osoby) oraz do grupy aktywnych kobiet, zainteresowanych bliżej niesprecyzowaną wspólną formą aktywności społecznej i ekonomicznej.

Dzięki tej współpracy badacze zostali uwiarygodnieni, co mogło mieć przełożenie na gotowość do wzięcia udziału w badaniach w tym niekorzystnym czasie (wiosna na terenach rolniczych jest okresem intensywnych prac polowych).

Badanie aktywizujące została poprzedzone badaniem wstępnym, *desk research*, które pozwoliło zdobyć podstawowe, ważne informacje na temat gminy Słubice. Dzięki niemu również można było uzyskać nieco inną perspektywę postrzegania sytuacji w gminie (problemów, potencjału, kluczowych aktorów i instytucji) niż tę, którą reprezentuje

współpracująca lokalna liderka, siłą rzeczy patrząca subiektywnie na swoje środowisko lokalne.

Grupy badane/respondenci i techniki badawcze

Badanie z założenia miało objąć grupy aktywnych mieszkańców oraz pojedynczych respondentów, lokalnych liderów formalnych i nieformalnych. W praktyce objęło tylko jedną grupę oraz liderów lokalnych, ponieważ nie udało się zidentyfikować innych aktywnych mieszkańców, zainteresowanych nowymi inicjatywami społeczno-ekonomicznymi, wykraczającymi poza „relacje branżowe” – np. grupa emerytowanych nauczycielek nie spełniała tego kryterium.

Grupa mieszkańców (nazywanych dalej „powodziańkami” – nazwa pół-oficjalna, wywodząca się z faktu, że panie poznały się (lub zacieśniły relacje) podczas powodzi 2010 r. i działań pomocowych w późniejszym okresie) składała się z około 10-15 pań, z różnych miejscowości gminy Słubice, w różnym wieku i o różnym statusie (rolniczki, bezrobotne, emerytki). To, co je łączyło, to gotowość do wspólnych działań i doświadczenia wspólnego działania oraz wspólnej edukacji – wiosną 2011 r. uczestniczyły w cyklu szkoleniowym, podczas którego nie tylko lepiej się poznały, ale i nabyły wiedzę na temat działań w środowisku lokalnym.

„Powodziańki” uczestniczyły w trzech przedsięwzięciach badawczo-edukacyjnych: wywiadzie grupowym dotyczącym postrzegania gminy, poziomu życia, problemów, potrzeb i wyobrażeń respondentek na temat pól działalności, wizycie studyjnej w spółdzielni socjalnej w gminie Słupno połączonej z krótkim wywiadem grupowym oraz końcowym wywiadem grupowym, zamykającym działania badawcze i aktywizacyjne, podczas którego refleksji została poddana ich opinia na temat spółdzielni socjalnych, perspektyw i chęci założenia spółdzielni w gminie, ich osobisty potencjał – wiedza, umiejętności i chęci – możliwy do wykorzystania w spółdzielni socjalnej.

Wywiady grupowe zostały zrealizowane w siedzibie Stowarzyszenia „Ziarno” oraz po wizycie studyjnej, na terenie gminy Słupno.

Drugą część osób badanych stanowili lokalni liderzy formalni i nieformalni: przedstawiciele władzy samorządowej, pracownicy różnych jednostek samorządu terytorialnego i podległym im instytucji, lokalni przedsiębiorcy, przedstawiciele kościoła, organizacji pozarządowych. Kryteria doboru respondentów były dwójakie: osoby, które z racji pełnionej funkcji mogą być bezpośrednio zainteresowane działaniem spółdzielni socjalnej oraz te, które dobrze znają swoją społeczność lokalną, są ważnymi postaciami w

środowisku lokalnym (czasem te obie „role” występowały u jednego respondenta). W sumie indywidualnym wywiadom pogłębionym poddanych zostało 12 respondentów.

Badania w gminie Słupno

Jako techniki gromadzenia danych wybrano indywidualne wywiady indywidualne (IDI) oraz zogniskowane wywiady grupowe (FGI). Uznano, że tylko wywiad jak najbardziej zbliżony do naturalnej rozmowy, bez kwestionariusza ankiety, umożliwi zebranie poszukiwanych informacji oraz zapewni osobom badanym poczucie bezpieczeństwa. Poza tym, wybór techniki podyktowany został celami badania, wśród których znalazła się, między innymi, próba rzeczywistego zrozumienia sytuacji rozmówców, ich doświadczeń, definiowania podstawowych z naszego punktu widzenia pojęć: integracji i niepełnosprawności. Indywidualne wywiady pogłębione przeprowadzane były z matkami bądź innymi opiekunami (np. rodzeństwem) dzieci i dorosłych osób niepełnosprawnych (7), pracownikami socjalnymi (2), dyrektorem OPS (1), wychowawczynią w przedszkolu integracyjnym (1). Zrealizowano zatem 11 wywiadów indywidualnych. Zgromadzone dane wykorzystano do skonstruowania scenariuszy zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI). Zrealizowano 2 takie wywiady: jeden z matkami dzieci pełnosprawnych, drugi z matkami osób niepełnosprawnych. Wywiady grupowe umożliwiają zebranie większego zasobu informacji w krótszym czasie, stwarzają również okazję do wymiany poglądów, doświadczeń przez uczestników badania, co podnosi jakość uzyskanych danych.

Badania przedsiębiorców

Celem badań było rozpoznanie stopnia zorientowania przedstawicieli trzech sektorów – biznesu, pozarządowego i społecznego – w zagadnieniach dotyczących społecznej odpowiedzialności biznesu, ze szczególnym uwzględnieniem działań CSR podejmowanych w regionie plockim.

Przeprowadzono:

- badania jakościowe, metodą zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI), w Płocku, 2 grupy, badano reprezentantów sektorów: prywatnego, społecznego oraz publicznego (JST), w sumie 18 osób,
- badania ilościowe, kwestionariuszowe. Objęły reprezentantów 300 przedsiębiorstw regionu plockiego (przedsiębiorstwa mikro – do 9 pracowników - 54%, małe – 10-49

pracowników – 18%, średnie – 50-249 pracowników – 17%, duże – co najmniej 250 pracowników – 11%; handlowe – 66%, produkcyjne – 32%, usługowe i inne – 23%)

Badania ilościowe podmiotów ekonomii społecznej

Badania ilościowe dotyczyły profili działalności i źródeł przychodów podmiotów ekonomii społecznej na próbie 300 podmiotów z województwa mazowieckiego.

Seminaria konsultacyjne i debaty

Odbyły się też seminaria i panele tematyczne z najważniejszymi aktorami: władzami lokalnymi, przedstawicielami uczelni wyższych z Płocka, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi oraz mieszkańcami podczas 4 seminariów i 8 spotkań panelowych i fokusów, tak by uzyskać efekt upowszechniania i zaangażowania w wypracowywane modele.

WNIOSKI Z BADAŃ

Edukacja na temat ekonomii społecznej

Jak pokazują przeprowadzone w projekcie badania, poziom wiedzy na temat ekonomii społecznej jest niski. Nawet część respondentów zaangażowanych w prowadzenie lub wspieranie podmiotów tego sektora dysponuje raczej pobieżną, ogólnikową wiedzą na temat celów, założeń czy potencjalnych możliwości rozwoju. Wydaje się, że ten stan rzeczy jest podstawową barierą rozwoju ekonomii społecznej, zatem **rekomendowane jest podjęcie zakrojonych na szeroką skalę działań edukacyjnych**, które powinny być spójne, skoordynowane i prowadzone na wszystkich szczeblach – lokalnym, regionalnym i centralnym. Innymi słowy, konieczne jest stworzenie polityki edukacyjnej w zakresie ekonomii społecznej. W ramach działań zmierzających do podniesienia poziomu wiedzy rekomendowane jest podjęcie kampanii społecznych, promujących ekonomię społeczną. Jak wynika z naszych badań, dotychczasowa formuła szkoleń z zakresu ekonomii społecznej nie przynosi pożądanych efektów. Optymalne szkolenie powinno mieć formę warsztatową, być zogniskowane wokół praktycznych informacji i umiejętności oraz konkretnych korzyści płynących z rozwoju tego typu przedsiębiorczości, pokazywać „dobre praktyki” - prawdziwych ludzi i podmioty działające w sektorze ekonomii społecznej i odnoszące sukcesy rynkowe.

Kreowanie marki ekonomii społecznej

Istotnym problemem jest sposób postrzegania ekonomii społecznej. Samo pojęcie wydaje się zbyt ogólne, budzi niejednoznaczne, a nawet sprzeczne skojarzenia. Ponadto istotną barierą jest negatywny wizerunek podmiotów ekonomii społecznej i ich pracowników, zwłaszcza stereotypy związane z postrzeganiem ich jako domeny społecznego marginesu, skojarzenia z tradycyjnie rozumianą pomocą społeczną i rozdawnictwem publicznych pieniędzy. W związku z powyższym **rekomendowane jest podjęcie pracy nad zmianą tego wizerunku i wykreowaniem marki ekonomii społecznej**. Oznacza to m.in. próbę znalezienia odpowiedniego, atrakcyjnego języka czy – szerzej – zbudowania strategii komunikacji w zakresie promowania ekonomii społecznej. Te „marketingowe” zabiegi i praca nad sposobami „sprzedawania” ekonomii społecznej będą sprzyjać skuteczności działań wspierających i animujących przedsięwzięcia wpisujące się w ten sektor przedsiębiorczości.

Ekonomia społeczna jako funkcja kapitału społecznego

Jak wynika z przeprowadzonych w projekcie badań ekonomia społeczna – podobnie jak inne ambitne projekty społeczne – powinna być interpretowana jako element i funkcja kapitału społecznego. Trudno myśleć o animowaniu przedsięwzięć z zakresu ekonomii społecznej w oderwaniu od takich pojęć, jak współpraca społeczna, organizowanie się, zaufanie do innych czy aktywność społeczna. W związku z tym **rozwój ekonomii społecznej powinien być integralnym elementem szerszego projektu aktywizacji** danej społeczności. Taka aktywizacja wiąże się np. z integracją społeczną, inwestowaniem w lokalnych liderów czy budowaniem partnerstwa. Innymi słowy, rozwój ekonomii społecznej powinien być wpisany w szerszy kontekst działań zmierzających do wzmacniania kapitału społecznego.

Uwikłanie w lokalną politykę

Przeprowadzone badania pokazują, że istnieje związek między funkcjonowaniem lokalnej demokracji i polityką lokalnych władz a szansami, możliwościami i potencjałem rozwoju ekonomii społecznej. Co więcej, podmioty ekonomii społecznej bywają uwikłane w politykę, zdarzają się przypadki „rozgrywania” ich w kampaniach wyborczych. W związku z tym wszelkie **działania animujące ekonomię społeczną powinny być poprzedzone rozpoznaniem strategii miejscowych władz**, a następnie – po dokonaniu diagnozy – **dostosowane do lokalnej specyfiki**.

Wspieranie ekonomii społecznej

Rozwój podmiotów ekonomii społecznej wymaga wsparcia instytucji publicznych, ale również innych partnerów społecznych: organizacji pozarządowych, przedsiębiorców czy lokalnych liderów. Jak wynika z badań, wsparcie udzielane przez instytucje publiczne może budzić kontrowersje, co – w konsekwencji – przyczynia się do osłabienia szans powodzenia tego typu przedsięwzięć. Wszyscy respondenci są zgodni, że podmioty ekonomii społecznej wymagają wsparcia na etapie konceptualizacji, powstawania (np. rejestracji, organizowania się) oraz w początkowej fazie działalności. Wspieranie takich przedsiębiorstw w dłuższej perspektywie czasowej pozostaje sprawą otwartą – badani różnią się w ocenie czasu, zakresu czy sposobów pomagania takim podmiotom. Wydaje się, że kluczową kwestią jest możliwie precyzyjne określenie punktu dojścia czy docelowego modelu funkcjonowania danego przedsiębiorstwa, zwłaszcza jego relacji z instytucjami państwa oraz zakresu samodzielności (w jakim stopniu dany podmiot jest w stanie funkcjonować na wolnym rynku). W ramach udzielanego wsparcia warto rozważyć możliwość wprowadzenia profesjonalnego menedżera do podmiotów ekonomii społecznej, który odpowiadałby za zarządzanie, a także kreowanie wizji czy strategii rozwoju.

Spółdzielnia socjalna w środowisku lokalnym

Badania jakościowe i aktywizujące przeprowadzone na terenie gminy Słubice dały odpowiedź na pytanie dotyczące szans powodzenia takich inicjatyw jak spółdzielnia socjalna i pokazały tło środowiskowe, jakie trzeba uwzględnić przy wszelkich tego typu przedsięwzięciach. Potwierdziły – co nie było zaskoczeniem – przypuszczenia, że na powodzenia inicjatyw społecznych wpływa wiele czynników, nie wszystkie są przewidywalne, ale poprzez przeprowadzenie wnikliwej analizy sytuacji społeczno-politycznej (przede wszystkim) można oszacować znaczenie poszczególnych z nich i zaplanować odpowiednie działania.

Aktywizująca część badania również osiągnęła swój cel. W badanej społeczności jest teraz grupa kobiet z terenów zalewowych, która przez dwa miesiące, różnymi sposobami, zapoznawała się z ideą i formułą spółdzielni socjalnej. Miała okazję na spokojnie, wspólnie z badaczami i specjalistami ds. ekonomii społecznej, zastanowić się nad swoim potencjałem, możliwościami i chęciami, a także okolicznościami zewnętrznymi, sprzyjającymi lub zniechęcającymi do zakładania spółdzielni. Bez presji projektu, w którym „trzeba założyć spółdzielnię”, bez presji czasu – można było uzyskać odpowiedzi na wszelkie pytania, powiedzieć potencjalnym współniczkom o swoich oczekiwaniach i obawach, zastanowić się... I podjąć decyzję. Ważne – decyzja samych „bohateerek”

spółdzielni socjalnej wymaga także zdecydowanego „tak” ze strony sojuszników wewnątrz gminy, a to nie uda się, przynajmniej na wstępnym etapie, bez wsparcia zewnętrznego. Bezpiecznym wariantem byłoby pozwolić im usamodzielniać się w instytucji takiej jak spółdzielnia socjalna osób prawnych, by mogły planować założenie własnej spółdzielni socjalnej, podjęcie działalności gospodarczej czy pracy.

Przeprowadzone badania potwierdziły, że w gminie Słupno jest zapotrzebowanie na usługi społeczne i może działać Centrum Usług Środowiskowych. Nawet najbardziej sceptyczne rozmówczynie mówiły, że jak będą pewne, że kadra będzie odpowiednio przygotowana, to chętnie skorzystają z okazji, aby dzieci mogły się pobawić, spędzić inaczej czas. Twórcy świetlicy będą musieli zderzyć się przede wszystkim z barierami mentalnymi, pokonać opór zarówno rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym, jak i rodziców dzieci pełnosprawnych. Co więcej, podczas tworzenia programu należy koniecznie uwzględnić różnorodność możliwości i potrzeb wynikającą z różnych rodzajów niepełnosprawności. Program powinien być skonsultowany z rodzicami, którzy powinni mieć ponadto możliwość poznania opiekunów, ich kompetencji, doświadczenia. W ofercie świetlicy powinny znaleźć się zajęcia odpowiadające potrzebom osób zainteresowanych – zajęcia weekendowe, wakacyjne, korepetycje, infolinia, przede wszystkim powinny one sprzyjać nawiązywaniu relacji między rówieśnikami. Wydaje się, że trzeba bardzo mocno zintegrować środowisko osób niepełnosprawnych i ich rodzin, co da im poczucie sprawczości i pewności siebie, wtedy łatwiej otworzą się na lokalną społeczność. Otwarcie to powinno być stopniowe, nikt nie powinien mieć poczucia, że jest do czegoś zmuszany. Świetlica mogłaby stać się ośrodkiem kulturalnym, miejscem, gdzie oprócz zajęć, warsztatów i opieki dla dzieci można by było napić się kawy, zjeść ciastko, poczytać książkę (z wywiadów wynika, że takich miejsc brakuje w Słupnie).

Współpraca ze środowiskiem akademickim

„W dyskusji na ten temat, jaka toczy się w Polsce, zdecydowanie brakuje mi jednak sięgnięcia do doświadczeń skandynawskich. Tam przecież ekonomia społeczna powstawała na styku z ruchem wyższych uczelni. Również u nas ten rozwój ekonomii społecznej należałoby połączyć z lokalnymi instytucjami edukacyjnymi, co mogłoby sprzyjać powstawaniu zupełnie nowych możliwości integracji społecznej, zupełnie nowej, ale również tradycyjnej przedsiębiorczości, bo różne typy działalności gospodarczej mogą przecież współwystępować. Zatem rozwój ekonomii społecznej w Polsce widziałbym w połączeniu z budowaniem szkolnictwa społecznego na poziomie lokalnym, ale również

jako element drobnej przedsiębiorczości, która dominuje w polskiej gospodarce. Tę rodzinną przedsiębiorczość dałoby się – moim zdaniem – powiązać z działalnością społeczną” (cytat z opinii prof. Ireneusza Krzemińskiego Kierownika Pracowni Teorii Zmiany Społecznej w Instytucie Socjologii UW dotycząca wyników badań)³. Wypowiedź ta podkreśla znaczenie środowiska akademickiego i udziału uczelni wyższych w procesie rozwoju sektora ekonomii społecznej. Podczas seminariów z udziałem władz uczelni Płocka wyrażone zostało zainteresowanie włączeniem się w aktywne kreowanie nowych rozwiązań edukacyjnych i wsparcie rozwoju społeczności lokalnych poprzez udział w pracach Laboratorium Ekonomii Społecznej.

Nowe wyzwania przedsiębiorczości społecznej

W toku spotkań z władzami samorządowymi wyłonił się nowy obszar działalności spółdzielni socjalnych. Podczas debat szczególną uwagę zwrócono na kwestię zagrożeń powodziowych. Ten element w szczególny sposób utrudnia stabilizację rozwoju gospodarczego oraz tworzenie stabilnych miejsc pracy. W 2010 roku w powiecie płockim uległo zalaniu 5.700 ha oraz 23 miejscowości. W 2011 miały miejsce kolejne podtopienia. Jak wynikało z informacji zespołu kryzysowego, w wielu gminach doszło do zalania pól wodą z roztopionego śniegu i deszczówką. Jak stwierdzono: *„prawdopodobnie zawiodła melioracja”*. I tak jest w istocie, że problem zagrożeń powodziowych wynika z wieloletnich zaniedbań urządzeń melioracyjnych. To obszar działalności spółek wodnych. Ze względu na wykonywane przez spółki zadania, wykazują one podobieństwo do przedsiębiorstw użyteczności publicznej, bowiem urządzenia melioracji wodnych, zarządzane przez spółki wodne, służą do zapewnienia wody ludności, ochrony przed powodzią, zanieczyszczaniem, do prowadzenia racjonalnej gospodarki na terenach zmeliorowanych, wykorzystywania wody do celów przeciwpowodziowych. Postulowano uruchomienie niewykorzystanych możliwości spółek wodnych w połączeniu z działaniami samorządu terytorialnego, co ma istotne znaczenie w programowaniu i realizacji polityki rozwoju w powiecie płockim, z jednoczesnym umożliwieniem osobom bezrobotnym zagrożonym wykluczeniem podjęcia zatrudnienia zarówno na stałe jak i okresowo. Oznaczałoby to uruchomienie potencjału osób o niskiej mobilności zawodowej, niskich kwalifikacjach, jednocześnie umożliwiając aktywizowanie ich na mikro-lokalnym rynku, dopasowanym do potrzeb i możliwości osób zagrożonych wykluczeniem.

Wyniki badań, seminaria i panele wykazały ogromny potencjał rozwiązań z obszaru przedsiębiorczości społecznej jako czynnika rozwojowego w społecznościach lokalnych.

Widać jednak, że bez zmiany optyki widzenia funkcji i roli ekonomii społecznej w systemie planowania rozwoju, jesteśmy skazani na kolejne porażki, jakie są od lat udziałem osób i środowisk zaangażowanych we wdrażanie idei ekonomii społecznej w Polsce. Ekonomia społeczna nie może być jedynie systemem INTERWENCJI, musi się stać trwałym ELEMENTEM polityki społecznej na każdym szczeblu planowania. Niezbędna jest redefinicja centralnych wartości społecznych, wokół których organizowany powinien być rozwój zrównoważony w każdej społeczności.

Tempo rozwoju cywilizacyjnego (szczególnie w krajach tak dynamicznie się rozwijających jak Polska), tak jak do tej pory, będzie pozostawiać ludzi, którzy z różnych względów nie będą w stanie nadążyć za zmianami. Nie jest to już jednak jedynie kwestia „socjalnego apartheidu”, który był przyczyną wielu napięć w zachodnich społeczeństwach w końcu XX i początku XXI wieku. To kwestia problemów, jakie pociąga za sobą model rozwojowy, w którym polityka jest jedynie organizacją odpowiednich warunków dla funkcjonowania gospodarki. Polityka musi wrócić do swojej pierwotnej funkcji, a więc rozwiązywania **różnorodnych** problemów społecznych, z których chęć wyrównywania różnic ekonomicznych jest tylko jednym z nich. Nie ma to nic wspólnego z postulatami socjalnego egalitaryzmu. Nie wszyscy członkowie społeczeństwa muszą być tacy sami i nie wszyscy muszą posiadać to samo. W nowoczesnych społeczeństwach każdy jednak powinien mieć swoje miejsce, które (bez względu na status społeczny czy posiadanie) daje mu poczucie godności i przydatności w funkcjonowaniu różnych sieci społecznych. To właśnie jest najważniejsze wyzwanie dla ekonomii społecznej, w tym także dla naszych planowanych produktów.

II. Cel wprowadzenia innowacji

Ekonomia społeczna powinna się stać jednym z paradygmatów tworzenia nowej przestrzeni społecznej (tego, co w angielskiej myśli społecznej bywa nazywane „Big Society”). By tak się stało, trzeba podjąć realizację trzech podstawowych celów strategicznych:

- dokonać **zmian indywidualnych postaw** – od liderów i organizatorów przedsięwzięć z zakresu ekonomii społecznej, poprzez osoby z otoczenia podmiotów ekonomii społecznej, aż po ostatecznych beneficjentów tych działań. Zmiana ta ma polegać na nabraniu przekonania, że sposób myślenia i działania w

paradygmacie ekonomii społecznej to nie działalność „charytatywna” czy „ekonomizacja” sfer wykluczenia, tylko racjonalne organizowanie społeczności do wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju społecznego.

- zorganizować dostosowaną do potrzeb **infrastrukturę instytucjonalną**, w tym powołać **nowe podmioty** ekonomii społecznej oraz tworzyć **sieci relacji i współpracy** pomiędzy różnymi organizacjami i instytucjami kluczowymi z punktu widzenia wdrażania idei ekonomii społecznej
- inicjować i tworzyć w sposób partycypacyjny **politykę publiczną**, która poprzez przyjmowanie aktów prawnych i rozwiązań systemowych różnego szczebla, zapewni ekonomii społecznej trwałe miejsce w procesie modernizacji państwa.

Strategia wdrażania bezpośrednio nawiązuje do celów zawartych we wniosku o dofinansowanie projektu uszczegóławiając je i doprecyzowując :

“Celem ogólnym projektu jest wzmocnienie trwałości podmiotów ekonomii społecznej poprzez innowacyjne formy instytucjonalne, wsparcie trójsektorowe, wzmocnienie empowermentu w budowaniu sektora.

Celami szczegółowymi są:

- *podniesienie poziomu świadomości korzyści płynących z sektora ekonomii społecznej, szczególnie w sytuacjach kryzysowych, i wzmocnienie zaangażowania sektora biznesu, publicznego i obywatelskiego*
- *wzmocnienie metod rozwiązywania problemów społecznych w środowisku lokalnym poprzez innowacyjne modele instytucjonalne PES i otoczenia*
- *włączenie nowych rozwiązań instytucjonalnych do głównego nurtu polityk lokalnych.”* (wniosek o dofinansowanie projektu)

W wyniku realizacji I etapu projektu cel ogólny i szczegółowe zostały doprecyzowane i usystematyzowane w trzech aspektach:

- 1. Zmiany indywidualnych postaw i rozwijanie kompetencji społecznych**
- 2. Tworzenia infrastruktury instytucjonalnej i sieci relacji na rzecz współpracy**
- 3. Aktywnego kreowania rozwiązań w zakresie polityki społecznej na różnych szczeblach**

Celem ogólnym projektu jest wzmocnienie do roku 2012 trwałości podmiotów ekonomii społecznej na obszarze gmin Słupno, Słubice, miasta Płock i powiatu płockiego poprzez oddziałujące wieloaspektowo innowacyjne formy instytucjonalne (spółdzielnie

socjalne osób prawnych "Centrum Usług Środowiskowych" i "Melioracja", Laboratorium Ekonomii Społecznej, Forum Przedsiębiorców, Klaster Przedsiębiorstw Społecznych):

- włączające społecznie i zawodowo osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i wykluczone społecznie
- zapewniające wsparcie trójsektorowe dla instytucji ekonomii społecznej w środowisku lokalnym
- wzmacniające empowerment społeczności lokalnej w budowaniu sektora
- tworzące sieci relacji i współpracy
- kreujące nowe rozwiązania w strategiach polityki społecznej na poziomie regionalnym i krajowym.

Ad. 1 Zmiana indywidualnych postaw i rozwijanie kompetencji społecznych

Celem szczegółowym projektu jest aktywizacja społeczna i zawodowa 20 osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie, w szczególności kobiet w trudnej sytuacji z gminy Słupno i Słubice do grudnia 2012 roku, poprzez włączenie ich jako pracowników do tworzonych dwóch spółdzielni osób prawnych (spółdzielni socjalnej "Centrum Usług Środowiskowych" i spółdzielni socjalnej "Melioracja") oraz działań animacyjnych na rzecz ich społeczności poprzez włączenie mieszkańców do działalności Laboratorium Ekonomii Społecznej.

Celem szczegółowym jest zmiana postaw na aktywne i prorozwojowe, a także upodmiotowienie 20 osób zagrożonych i wykluczonych społecznie poprzez ich zaangażowanie w innowacyjne formy przedsiębiorczości społecznej, działające na rzecz społeczności lokalnych.

Celem szczegółowym jest aktualizacja i nabycie nowych kwalifikacji zawodowych 20 osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie, w 70% kobiet w trudnej sytuacji z gminy Słupno i Słubice, do grudnia 2012 roku w obszarze związanym z profilem działalności jednej ze spółdzielni socjalnej: "Centrum Usług Środowiskowych" lub "Melioracja", a także nabycie umiejętności animacyjnych i kompetencji społecznych niezbędnych w działaniach na rzecz społeczności lokalnej.

Celem szczegółowym jest wzmocnienie sytuacji 20 pracowników, w 70% kobiet, w gorszej sytuacji, włączając je w tworzone podmioty ekonomii społecznej spółdzielnie socjalne: "Centrum Usług Środowiskowych" lub "Melioracja", podnosząc ich kompetencje

zawodowe oraz umiejętności animacyjne i kompetencje społeczne niezbędne do działań na rzecz społeczności lokalnych.

Ad. 2 Tworzenie infrastruktury instytucjonalnej i sieci relacji na rzecz współpracy

Celem szczegółowym projektu jest aktywizacja i wzmocnienie lokalnych społeczności gminy Słupno oraz Słubice oraz instytucji z gmin Słupno i Słubice, powiatu plockiego, miasta Płock sektora samorządowego, pozarządowego, przedsiębiorców oraz szkolnictwa wyższego do grudnia 2012 roku poprzez zaangażowanie ich w innowacyjne instytucje wspierające sektor ekonomii społecznej (Laboratorium Ekonomii Społecznej, Forum Przedsiębiorców, Klaster Przedsiębiorstw Społecznych).

Celem szczegółowym jest zmiana nastawienia i zaangażowania do grudnia 2012 roku instytucji samorządowych i pozarządowych z gmin Słupno, Słubice, miasta Płock i powiatu plockiego w tworzenie sektora przedsiębiorczości społecznej poprzez ich bezpośredni udział jako członków założycieli w spółdzielniach socjalnych osób prawnych "Centrum Usług Środowiskowych" i "Melioracja".

Celem szczegółowym jest podniesienie poziomu realizacji działań prewencyjnych i przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych poprzez wypracowanie innowacyjnego modelu przeciwdziałania zagrożeniom powodziowym i interwencji kryzysowej w ramach spółdzielni socjalnej osób prawnych "Melioracja".

Ad. 3 Aktywne kreowanie rozwiązań w zakresie polityki społecznej na różnych szczeblach:

Celem szczegółowym projektu jest włączenie społecznościowego modelu przedsiębiorczości społecznej do grudnia 2012 roku do Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Mazowieckim opracowywanej przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej w oparciu o nowe, innowacyjne rozwiązania środowiskowego modelu przedsiębiorczości społecznej - testowane w projekcie - rozumianego jako budowanie zasobów społeczności lokalnych w oparciu o wspólnotowe działania, wspieranie rozwoju, zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób z grup marginalizowanych (testowane modele działań na rzecz lokalnych społeczności: Laboratorium Ekonomii Społecznej i

spółdzielnie osób prawnych: "Centrum Usług Społecznościowych" i "Melioracja") poprzez współpracę i partycypacyjne działania instytucji z sektora samorządowego gmin Słupno, Słubice, miasta Płock i powiatu płockiego, pozarządowego, przedsiębiorczości i uczelni wyższych z tych obszarów w ramach Laboratorium Ekonomii Społecznej, Forum Przedsiębiorców i Klastra Przedsiębiorstw Społecznych.

Stan docelowy po wprowadzeniu innowacji

Do zweryfikowania, czy cele projektu zostały osiągnięte, posłużą następujące wskaźniki:

1. Wskaźniki produktu (rezultaty twarde):

- utworzenie spółdzielni socjalnej "Centrum Usług Środowiskowych"
- utworzenie spółdzielni socjalnej "Melioracja"
- powołanie Laboratorium Ekonomii Społecznej
- utworzenie Forum Przedsiębiorców - organizacji pozarządowej "Forum na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w subregionie płockim" (nazwa robocza)
- uczestnictwo w pracach nad Strategią Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Mazowieckim

2. Wskaźniki rezultatu (rezultaty miękkie):

- stworzenie aktywnego środowiska społecznego przy wykorzystaniu instrumentów ekonomii społecznej w środowisku szczególnie narażonym na wykluczenie społeczne i na rzecz osób z grupy dyskryminowanej (70% kobiet,) włączającego trzy sektory
- uruchomienie mechanizmów dyfuzji innowacji ze sfery B+R do działań społecznych, pozwalające na zbudowanie trwałych mechanizmów interwencji publicznej w trudnych sytuacjach, środowiskach i na rzecz osób dyskryminowanych.

Rezultaty przyczynią się do osiągnięcia celów projektu poprzez wypracowanie i przetestowanie innowacyjnej metody zapewnienia spójnego i zrównoważonego rozwoju w społecznościach lokalnych gminy Słupno i Słubice .

Osiąganie zakładanych celów jest weryfikowane poprzez kontrolę terminowości i jakości wykonania produktów zgodnej ze wstępnym opisem produktów innowacyjnych.

III. Opis innowacji, w tym produktu finalnego

Innowacyjność naszego projektu ma dwa wymiary:

- poszukiwań i redefinicji nowej roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczności na poziomie lokalnym i regionalnym
- konstruowania nowych form organizacyjnych przedsiębiorstw i innych podmiotów ekonomii społecznej

Rzeczywistą innowacyjność działań w pierwszym wymiarze (definiowania nowej roli ekonomii społecznej) będzie można skutecznie ocenić i opisać dopiero po zakończeniu projektu. Będzie ona bowiem wynikiem wysiłku intelektualnego i kreatywności uczestników projektu. Katalog produktów przedstawiany w tej strategii jest zatem jedynie pewnym minimum działań, które zostaną podjęte - zakładamy, że w trakcie projektu zostaną także podjęte działania i inicjatywy, których w tej chwili przewidzieć nie sposób. Generalnie jednak innowacyjność w tej sferze to odczytywanie na nowo pojęć i znaczeń ekonomii społecznej w kierunku uznania jej za główny mechanizm zapewniający równowagę społeczną, poczucie sprawiedliwości społecznej i realizację idei tego, co w społecznej myśli angielskiej nazywane jest ostatnio "wielkim społeczeństwem".

W wymiarze konstruowania nowych form organizacyjnych oraz rozwiązań modelowych z zakresu ekonomii społecznej innowacyjność projektu przejawia się w wykreowaniu sześciu produktów, które zakresem swojej funkcjonalności odpowiadają trzem obszarom, w których poszukujemy innowacyjnych rozwiązań :

Obszar I - Ekonomia społeczna jako czynnik rozwoju lokalnego:

W obszarze tym realizujemy cele przede wszystkim z zakresu zmiany indywidualnych postaw wobec ekonomii społecznej i tworzenia infrastruktury instytucjonalnej. Rezultaty pracy w tym obszarze pomogą nam projektować zadania

związane z aktywnym kreowaniem rozwiązań polityki społecznej. Realizacja odbędzie się poprzez wygenerowanie trzech produktów:

- Produkt - **Spółdzielnia socjalna „Centrum Usług Środowiskowych”** realizowany pod kierunkiem Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Słupnie - załącznik nr 1
- Produkt - **Laboratorium Ekonomii Społecznej** realizowany pod kierunkiem Stowarzyszenia CAL i Centrum Badań Społeczności i Polityk Lokalnych Collegium Civitas - załącznik nr 2
- Produkt - **Model (flexibility) spółdzielni socjalnej osób prawnych z udziałem spółki wodnej** (interwencji kryzysowej z wykorzystaniem instrumentów ekonomii społecznej) realizowany pod kierunkiem Stowarzyszenia CAL- załącznik nr 5

Obszar II - Podmioty ekonomii społecznej i ich miejsce w sektorze usług społecznych:

W tym obszarze zamierzamy realizować głównie cele z zakresu tworzenia sprawnej architektury podmiotów ekonomii społecznej i powiązań między nimi, a doświadczenia tak zdobyte chcemy wdrażać do tworzenia systemowych rozwiązań z zakresu polityki społecznej. Realizacja odbędzie się w drodze testownia dwóch produktów:

- Produkt - **Klaster podmiotów ekonomii społecznej** realizowany pod kierunkiem Stowarzyszenia CAL - załącznik nr 4
- Produkt - **Model współpracy podmiotów ekonomii społecznej z przedsiębiorcami** wdrażany przez ARKA TECH spółka jawna - załącznik nr 6

Obszar III - Miejsce ekonomii społecznej w polityce publicznej:

Ten obszar innowacji ma realizować przede wszystkim cele związane z partycypacyjnym tworzeniem polityk społecznych.

- Produkt - **Założenia Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Mazowieckim** przy koordynacji Stowarzyszenia BORIS - załącznik nr 3

Liczebności różnych kategorii adresatów fazy upowszechniania (użytkowników i odbiorców produktu finalnego)

Bezpośrednimi odbiorcami i beneficjentami z wszystkich trzech obszarów innowacji będą:

Wskaźniki wykonania w fazie wdrażania projektu na etapie upowszechniania i włączania do głównego nurtu polityki:

a. Użytkownicy:

- dwie gminy z powiatu plockiego i ich jednostki organizacyjne
- 5 spółek wodnych z powiatu plockiego
- 5 organizacji pozarządowych
- 2 uczelnie wyższe
- 30 osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i wykluczonych społecznie
- 10 podmiotów gospodarczych

b. Odbiorcy:

- politycy, działacze pozarządowi i urzędnicy samorządowi różnych szczebli z terenu Mazowsza Plockiego tzn. gminy miejsko-wiejskie: Drobin, Gąbin, Wyszogród i gminy wiejskie: Bielsk, Bodzanów, Brudzeń Duży, Bulkowo, Łąck, Mała Wieś, Nowy Dunin, Radzanowo, Słubice, Słupno, Stara Biała, Staroźreby jako uczestnicy szkoleń, seminariów i debat organizowanych w ramach projektów- grupa ok 25 osób
- przedstawiciele władz centralnych, w tym:
 - o Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej odpowiedzialne za ekonomię społeczną,
 - o Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi odpowiedzialne za politykę wobec wsi i rolnictwa,
 - o Ministerstwo Środowiska w zakresie gospodarki wodnej,
 - o Ministerstwo Rozwoju Regionalnego w zakresie kreowania polityki rozwoju i programowania środków Unii Europejskiej
- przedstawiciele władz regionalnych, w tym:
 - o samorząd województwa w tym Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej w zakresie strategii wspierania podmiotów ekonomii społecznej
 - o wyspecjalizowana jednostka regionalnego zarządu gospodarki wodnej w zakresie rozwiązań dla spółek wodnych
 - o Instytucja Pośrednicząca II stopnia dla Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki,
 - o Instytucja Pośrednicząca II stopnia dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego

- Instytucja Leader+

jako uczestnicy konferencji na ok. 100 osób i seminariów upowszechniających.

W obszarze - **Ekonomia społeczna jako czynnik rozwoju lokalnego** innowacja planowanych produktów **polega na:**

- organizowaniu diagnozy społecznej w oparciu o formułę laboratorium społecznego (*patrz zał. nr 2*) - na terenie Płocka i powiatu ziemskiego płockiego
- angażowaniu w planowanie i realizację zadań z zakresu ekonomii społecznej partnerów z trzech sektorów: administracji, ngo, przedsiębiorców (*patrz zał. nr 2*) - w subregionie Mazowsze Płockie
- tworzeniu w ramach Laboratorium Ekonomii Społecznej eksperymentalnej przestrzeni naukowej w środowisku wiejskim obejmującej między innymi (*patrz zał. nr 2*):
 - upowszechnienie wiedzy na temat zdobywania praktycznej wiedzy poprzez pracę w środowisku
 - inicjowanie działań zmierzających do powstawania Laboratorium Edukacji Miejskiej w mieście Płock
 - stworzenie standaryzowanych sieci w poszczególnych województwach Laboratoriów Edukacji Wiejskiej (LEW) i Laboratorium Edukacji Miejskiej (LEM)
 - utworzenie środowisk wsparcia mentorów – profesorów, naukowców spotykających się w Laboratorium
- w ramach spółdzielni socjalnej „Centrum Usług Środowiskowych” zostanie podjęta praca nad wykorzystaniem ekonomii społecznej jako istotnego czynnika rozwoju społecznego. Praca ta zostanie podjęta w trzech wymiarach (*patrz zał. nr 1*):
 - wymiar jednostkowy (praca z ludźmi)
 - wymiar instytucjonalny (praca z instytucjami)
 - wymiar strategiczny (dokumenty, polityki lokalne)

Szczegóły innowacyjnej pracy w tych wymiarach zostały przedstawione w załączniku nr 1. Generalnie można stwierdzić, że innowacyjność ta zakłada, iż podjęte działania będą kompleksowe. Planowanie, organizowanie i prowadzenie spółdzielni będzie miało charakter animacyjny. Będzie ono także ściśle powiązane i komplementarne z innymi produktami projektu, a w szczególności z Laboratorium

Ekonomii Społecznej oraz klastrem podmiotów ekonomii społecznej (*załącznik nr 4*).

- wykorzystaniu możliwości ekonomii społecznej do rozwiązania istotnego problemu społecznego o charakterze infrastrukturalnym i ekonomicznym jakim jest w tym przypadku problem gospodarki wodnej (*patrz załącznik nr 5*)

Wdrożenie innowacyjnych produktów w tym obszarze wymaga spełnienia indywidualnych warunków. Generalnie jednak można stwierdzić, że aby innowacje działały, właściwie muszą być spełnione następujące **warunki**:

- ścisła współpracy, przepływ wiedzy o rezultatach i synchronizowanie działań przez organizatorów wszystkich produktów w tym obszarze
- podmioty biorące udział w realizacji zadań w tym obszarze muszą dostrzegać w ekonomii społecznej rzeczywiste i skuteczne narzędzie rozwoju lokalnego; wymagać to będzie nieustannej pracy edukacyjnej wszystkich zaangażowanych środowisk
- praca nad planowaniem, tworzeniem i realizacją zadań we wszystkich produktach musi mieć zdecydowanie partycypacyjny charakter
- ze względu na angażowanie osób i środowisk znacznie różniących się np. kulturą organizacyjną, poziomem wpływu na podejmowanie decyzji, wykształceniem itd., działaniom stricte organizacyjnym nastawionym na osiągnięcie rezultatów musi towarzyszyć intensywna praca o charakterze integracyjnym, zmiarząca do zbliżenia i wytworzenia stałych relacji pomiędzy różnymi podmiotami biorącymi udział w projekcie.

Efekty, które może przynieść zastosowanie innowacji w tym obszarze, to:

- wygenerowanie rzeczywistych czynników rozwojowych w Słupnie i powiecie Płockim
- wypracowanie nowego podejścia i form organizacyjnych dla modelu spółdzielni socjalnych jako narzędzia na rzecz rozwoju lokalnego
- zgromadzenie dorobku naukowego oraz dobrych praktyk na rzecz prorozwojowego charakteru ekonomii społecznej.

Najważniejsze elementy innowacji w tym obszarze to:

- uruchomienie Laboratorium Ekonomii Społecznej w subregionie Mazowsze Płockie
- uruchomienie spółdzielni socjalnej "Centrum Usług Środowiskowych" na terenie gminy Słupno
- uruchomienie melioracyjnej spółdzielni socjalnej Melioracja na terenie powiatu Słubice.

W obszarze - **Podmioty ekonomii społecznej i ich miejsce w sektorze usług społecznych** innowacja planowanych produktów **polega na:**

- zastosowaniu koncepcji klastrów w obszarze rozwijania sektora usług społecznych (*patrz załącznik nr 4*), a w szczególności:
 - wzmocnienie podmiotów ekonomii społecznej z wykorzystaniem edukacji i wsparcia informacyjnego organizowanego na bazie klastra
 - integracja i konsolidacja podmiotów ekonomii społecznej subregionu płockiego
 - wygenerowanie nowych narzędzi wsparcia ekonomii społecznej w subregionie
- wypracowaniu modelu współpracy pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej a przedsiębiorcami przede wszystkim poprzez podejmowanie różnorodnych zadań w obrębie (*patrz załącznik nr 6*) :
 - środowisk przedsiębiorców
 - organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej
 - sektora publicznego.

Poza wspomnianymi powyżej warunkami, które także w tym obszarze są istotne, aby innowacja działała właściwie, muszą być spełnione dodatkowo **warunki:**

- zrozumienie koncepcji klastra (w Polsce koncepcja nie jest powszechnie znana) jest kluczowe z punktu widzenia realizacji tego produktu; dlatego jego tworzeniu musi towarzyszyć wysiłek edukacyjny i informacyjny w tym zakresie
 - model współpracy trójsektorowej na rzecz rozwoju sektora usług społecznych napotka pewne problemy prawne (ograniczenia biznesu w realizowaniu zadań z zakresu ekonomii społecznej); należy podjąć wysiłek dostosowania prawa w kierunku możliwości pełnego włączania tego sektora do takiej współpracy.
- Ponieważ cała polska gospodarka w tym ekonomia społeczna jest obciążona nadmierną biurokracją, warto zwrócić uwagę na fakt, że prostota i przejrzystość przepisów będą miały kluczowe znaczenie dla podejmowania formalnej współpracy pomiędzy trzema sektorami oraz zakresu jej podejmowania.

Efekty, które może przynieść zastosowanie innowacji w tym obszarze, to:

- rozwinięcie i lepsza organizacja sektora usług społecznych
- powstanie sieci współpracy pomiędzy podmiotami usług społecznych
- wzmocnienie i profesjonalizacja podmiotów ekonomii społecznej.

Najważniejsze elementy innowacji w tym obszarze to:

- zorganizowanie klastra podmiotów ekonomii społecznej w szczególności:
 - opracowanie schematu organizacji i utworzenie Rdzenia Klastra
 - utworzenie w ramach klastra Inkubatora Ekonomii Społecznej
- wypracowanie i zastosowanie modelu współpracy pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej i przedsiębiorcami a w szczególności:
 - uruchomienie Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej
 - utworzenie organizacji pozarządowej "Forum na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w subregionie plockim" (nazwa robocza)

W obszarze - **Miejsce ekonomii społecznej w polityce publicznej** innowacja planowanych produktów **polega na:**

- zwróceniu szczególnej uwagi na możliwości ekonomii społecznej w skutecznym kreowaniu polityki społecznej. Pierwszym produktem, w którym zamierzamy podjąć ten wątek w projekcie, są założenia Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Mazowieckim (*patrz załącznik nr 3*)
- zawarciu we wszystkich planowanych produktach komponentu dokumentowania i poddawania refleksji ich rezultatów. Będzie to podstawą do opracowywania rozwiązań systemowych, które w trakcie trwania projektu będą przedstawiane w gremiach kreujących politykę społeczną na różnych szczeblach.

Aby innowacja działała właściwie, muszą być spełnione następujące **warunki:**

- należy zapewnić sprawny obieg dokumentacji pomiędzy różnymi produktami w projekcie
- zapewnić możliwość regularnych spotkań liderów poszczególnych produktów i stworzyć platformę do dyskusji i przygotowania opracowań o charakterze systemowym
- stworzyć i uruchomić mechanizmy współpracy i lobbingu na rzecz ekonomii społecznej wobec różnorodnych gremiów politycznych

Efekty, które może przynieść zastosowanie innowacji w tym obszarze, to:

- zmiana systemu tworzenia polityki społecznej szczególnie na poziomie lokalnym, subregionalnym i wojewódzkim.

Najważniejsze **elementy** innowacji w tym obszarze to:

- stała współpraca środowisk związanych z ekonomią społeczną z samorządem lokalnym przy tworzeniu dokumentów strategicznych

- wypracowanie dokumentów strategicznych z obszaru polityki społecznej, zawierających kluczowe pojęcia ekonomii społecznej i tworzące warunki rozwoju dla jej podmiotów.

IV. Plan działań w procesie testowania produktu finalnego

“Mazowsze Płockie społecznie odpowiedzialne” jest strategią inspirowaną ideą społecznie odpowiedzialnego terytorium. W drodze analizy badań i dyskusji została ona przetworzona i określona jako:

- tworzenie przestrzeni refleksji i współpracy podmiotów z sektorów administracji, biznesu i organizacji pozarządowych na rzecz nowego odczytania przesłania i możliwości ekonomii społecznej
- stworzenie lokalnej ekonomii kapitału społecznego, gdzie zostanie dokonana próba wypracowania miejsc i ról, w ramach których wykorzystany będzie istniejący potencjał społeczny mieszkańców z grup marginalizowanych i wykluczonych
- wypracowane metody kooperacji nie tylko podmiotów instytucjonalnych, ale także indywidualnych mieszkańców w duchu rzeczywistego przejmowania osobistej odpowiedzialności za rozwój i społeczną harmonię na terenie Mazowsza Płockiego.

Wszystkie te elementy mają wyraźny komponent lokalny, zaplanowane produkty otwierają jednak środowisko lokalne na transfer wiedzy i doświadczenia z zewnątrz.

Rekrutacja grup użytkowników zaplanowanych produktów będzie przebiegać przede wszystkim na obszarze Mazowsza Płockiego. Nieliczną grupę będą stanowić eksperci i badacze z innych regionów Polski, a kluczem rekrutacji w tym przypadku będzie wiedza i doświadczenie z zakresu ekonomii społecznej.

Wśród beneficjentów objętych aktywizacją społeczną i zawodową, mającą doprowadzić do podjęcia pracy, 70% stanowić będą kobiety.

Najważniejsze grupy odbiorców projektu oraz ich liczebność przedstawia się następująco:

- osoby niepełnosprawne objęte usługami Centrum Usług Środowiskowych z terenu gminy Słupno - ok. 40 osób

- osoby wykluczone zatrudnione w ramach Centrum Usług Środowiskowych z terenu gminy Słupno - 5 osób (w tym 2 osoby niepełnosprawne upośledzone intelektualnie)
- inne osoby zatrudnione w Centrum Usług Środowiskowych - ok 5 osób
- politycy, działacze i urzędnicy samorządowi różnych szczebli, pracujący w ramach Laboratorium Ekonomii Społecznej - grupa ok 10 osób
- eksperci i pracownicy naukowcy pracujący w ramach Laboratorium Ekonomii Społecznej - 5 osób
- liderzy i animatorzy z organizacji pozarządowych inicjujących i prowadzących podmioty ekonomii społecznej oraz pracownicy pomocy społecznej pracujący w ramach Laboratorium Ekonomii Społecznej - 10 osób
- grupa przedsiębiorców biorąca udział w pracach wdrożeniowych modelu współpracy podmiotów ekonomii społecznej z biznesem - 10 osób
- grupa liderów i pracowników podmiotów ekonomii społecznej oraz instytucji i organizacji z sektora usług społecznych z terenu subregionu Mazowsza Płockiego, biorąca udział w konstruowaniu klastra podmiotów ekonomii społecznej - liczebnie w chwili obecnej trudna do określenia
- liderzy środowiskowi i osoby zarządzające podmiotami kluczowymi dla funkcjonowania spółdzielni osób prawnych z udziałem spółki wodnej - 10 osób
- różne grupy wolontariuszy wspierających działania w ramach projektu - szacowana na ok 10-15 osób

Testowaniu produktów w projekcie będzie towarzyszyć trudna do oszacowania grupa osób nie tylko z terenu Mazowsza Płockiego, ale także z terenu kraju, zainteresowana dorobkiem projektu i biorąca udział w takich przedsięwzięciach jak konferencje, seminaria, szkolenia, wizyty studyjne i inne formy dzielenia się doświadczeniem realizowane w ramach projektu.

Projekt nasz jest wdrażany w ciągu uruchamiania kolejnych produktów innowacyjnych (*patrz załączniki*). Aby zapewnić ich wzajemną komplementarność i kompleksowość w realizacji celów projektu, planujemy realizację w następujących krokach:

- Krok 1 - do końca 2011 roku - uruchomienie Laboratorium Ekonomii Społecznej z udziałem przedstawicieli samorządu, organizacji pozarządowych, przedstawicieli spółki wodnej, biznesu i uczelni wyższych z terenu Płocka i powiatu ziemskiego płockiego, w tym gminy Słupno i Słubice. Krok ten pozwoli nam zapewnić stałą

platformę refleksji i wymiany doświadczeń, wynikających z realizacji pozostałych produktów. Będzie to także sposób zapewnienia trwałego zaplecza intelektualnego na rzecz dopracowania modeli i koncepcji organizacyjnych wdrażanych w kolejnych krokach.

- Krok 2 - I kwartał 2012 roku - utworzenie zespołu inicjatywnego członków założycieli spółdzielni socjalnej osób prawnych "Centrum Usług Środowiskowych", z udziałem władz samorządowych gminy Słupno i organizacji pozarządowej. Krok ten to nie tylko rozpoczęcie pracy nad kolejnym produktem, ale także zapewne wzrostu mobilizacji w projekcie, spowodowany rozpoczęciem wymiernych zadań obok prowadzenia dialogu w Laboratorium Ekonomii Społecznej.
- Krok 3 - I kwartał 2012 roku - utworzenie Forum Przedsiębiorców. Krok ten to stworzenie pierwszej trwałej sieci na rzecz projektu i początek budowania architektury sfery usług społecznych z wykorzystaniem ekonomii społecznej.
- Krok 4 - II kwartał 2012 roku - powołanie zespołu inicjatywnego członków założycieli spółdzielni socjalnej osób prawnych "Melioracja", z udziałem samorządów i organizacji pozarządowej przy zaangażowaniu spółek wodnych. Po utworzeniu sieci relacji różnego typu (od powiązań personalnych, po instytucjonalne i od nieformalnych po sformalizowane) w tym kroku szykujemy grunt pod ten produkt, który jest najbardziej złożony pod względem angażowania wielu lokalnych podmiotów.
- Krok 5 - II kwartał 2012 roku - złożenie do KRS dokumentów rejestracyjnych spółdzielni socjalnej "Centrum Usług Środowiskowych". To równoległe działanie z Krokiem 4 (poza naturalnym kontynuowaniem rozpoczętego procesu), pozwoli nam na podtrzymanie mobilizacji w gronie lokalnych liderów i działaczy samorządowych oraz innych grup beneficjentów projektu.
- Krok 6 - III kwartał 2012r. - przeszkolenie i zatrudnienie pracowników w spółdzielni socjalnej "Centrum Usług Środowiskowych". Jest to moment pokazania pierwszego, widocznego dla lokalnego rynku pracy, rezultatu - zmiany wynikającej z wdrażania projektu.
- Krok 7 - II kwartał 2012 roku - złożenie do KRS dokumentów rejestracyjnych spółdzielni socjalnej "Melioracja". Kontynuacja procesu wdrażania tego produktu oraz równoległa praca nad rozpoczęciem systematyzowania materiałów niezbędnych do dokładnego opisu tego modelu.

- Krok 8 - III kwartał 2012 roku - zatrudnienie pracowników w spółdzielni socjalnej "Melioracja" i uruchomienie jej działalności.
- Krok 9 - III kwartał 2012 roku - powołanie Klastra Przedsiębiorstw Ekonomii Społecznej, które jest ukoronowaniem tworzenia architektury przestrzeni ekonomii społecznej w subregionie Mazowsze Płockie w ramach naszego projektu.
- Krok 10 - koniec 2012 roku - wprowadzenie do Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Mazowieckiego zapisów o środowiskowym modelu przedsiębiorczości społecznej.
- Krok 11 - w trakcie wdrażania i bezpośrednio po zakończeniu etapu testowania i zebraniu wszystkich informacji dotyczących produktu finalnego po pełnym cyklu jego stosowania przez użytkowników i odbiorców - Ewaluacja zewnętrzna.
- Krok 12 - Opracowanie ostatecznej wersji produktu finalnego i poddanie go walidacji.

Kroki projektu będą realizowane z wykorzystaniem:

- 320 godzin doradztwa w ramach Laboratorium Ekonomii Społecznej
- 4 spotkań panelowych i fokusowych (40 uczestników i raport ze spotkań panelach i fokusowych)
- 6 szkoleń 2-dniowych (40 osób uczestniczących)
- 2 debat z decydentami regionalnymi (2 raporty z debat)

Analiza testowania zostanie przeprowadzona z wykorzystaniem następujących produktów:

- 8 debat nt. wyników testowania produktu finalnego (raport z debat)
- 4 badania oceniające efekty testowanego produktu finalnego zakończone raportami
- 1 Raport z ewaluacji zewnętrznej

W trakcie wdrażania wszystkich produktów będą powstawały materiały, które posłużą informowaniu i kształceniu różnych grup beneficjentów. Będą to przede wszystkim trzy podręczniki:

- Podręcznik „Laboratorium Ekonomii Społecznej”
- Podręcznik „Klasy Podmiotów Ekonomii Społecznej”
- Poradnik „Model działania trzysektorowej Spółdzielni Socjalnej”

Uzupełnieniem będą różnorodne materiały szkoleniowe, na które złożą się przede wszystkim dokumenty powstałe w wyniku pracy Laboratorium Ekonomii Społecznej oraz autorskie opracowania ekspertów z nim związanych.

Bieżącemu monitorowaniu posłuży tworzenie raportów z kolejnych etapów wdrażania poszczególnych produktów.

V. Sposób sprawdzenia, czy innowacja działa

Monitorowanie będzie prowadzone przez Centrum Badań Społeczności i Polityk Lokalnych we współpracy Stowarzyszenie CAL i Collegium Civitas.

Wskaźniki wykonania w fazie wdrażania projektu etap testowanie:

- Ilość spółdzielni socjalnych,
- Ilość osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie w tym kobiet i osób niepełnosprawnych objętych działaniami aktywizującymi,
- Ilość liderów i animatorów z organizacji pozarządowych inicjujących i prowadzących podmioty ekonomii społecznej oraz pracowników pomocy społecznej pracujący w ramach Laboratorium Ekonomii Społecznej,
- Ilość przedsiębiorców jako partnerów w pracach wdrożeniowych modelu współpracy podmiotów ekonomii społecznej z biznesem,
- Ilość wolontariuszy wspierających działania w ramach projektu realizujący własne cele osobiste związane z podejmowaniem pracy w ramach projektu,
- Ilość godzin doradztwa w ramach Laboratorium Ekonomii Społecznej,
- Ilość spotkań panelowych i fokusowych,
- Ilość szkoleń 2-dniowych,

Wskaźniki wykonania w fazie wdrażania projektu etap upowszechnianie:

- Ilość liderów i pracowników podmiotów ekonomii społecznej oraz instytucji i organizacji z sektora usług społecznych z terenu subregionu Mazowsza Płockiego, biorąca udział w konstruowaniu klastra podmiotów ekonomii społecznej i korzystająca z działań realizowanych w ramach klastra,
- Ilość liderów środowiskowych i osób zarządzających podmiotami kluczowymi dla funkcjonowania spółdzielni osób prawnych z udziałem spółki wodnej jako uczestnicy różnego typu sytuacji edukacyjnych (szkoleń, debat, wizyt studyjnych itp.),
- Ilość debat nt. wyników testowania produktu finalnego,
- Wyniki badania oceniające efekty testowanego produktu finalnego,
- Ilość szkoleń 2 dniowych.

Wskaźniki wykonania w fazie wdrażania projektu etap włączanie do głównego nurtu polityki:

- Ilość sztuk podręcznika „Laboratorium Ekonomii Społecznej”,
- Ilość sztuk podręcznika „Klasy Podmiotów Ekonomii Społecznej”,
- Ilość sztuk poradnika „Model działania trzysektorowej Spółdzielni Socjalnej”,
- Ilość czytelników poradników,
- Ilość debat z decydentami regionalnymi,
- Ilość seminariów upowszechniających,
- Ilość konferencji,
- Ilość osób, które wezmą udział w konferencjach z jednostek administracji samorządowej i rządowej oraz organizacji pozarządowych i spółdzielni socjalnych.

Wartości wskaźników wykonania w fazie wdrażania projektu etap testowania:

- 1 spółdzielnia socjalna Centrum Usług Środowiskowych (rejestracja w KRS),
- 1 spółdzielnia socjalna Melioracja (rejestracja w KRS),
- 20 osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie, w 70% kobiet w trudnej sytuacji z gminy Słupno i Słubice (listy obecności, oświadczenia),
- 40 osób jako beneficjenci Centrum Usług Społecznych (listy obecności),
- 10 osób (w tym 2 osoby niepełnosprawne upośledzone intelektualnie) jako osoby zatrudnione w ramach projektu (umowy cywilnoprawne i umowy o pracę),
- liderzy i animatorzy z organizacji pozarządowych inicjujących i prowadzących podmioty ekonomii społecznej oraz pracownicy pomocy społecznej pracujący w ramach Laboratorium Ekonomii Społecznej - 15 osób (listy obecności i oświadczenia),
- grupa przedsiębiorców jako partnerzy w pracach wdrożeniowych modelu współpracy podmiotów ekonomii społecznej z biznesem - 15 osób (listy obecności i oświadczenia),
- różne grupy wolontariuszy wspierających działania w ramach projektu realizujący własne cele osobiste związane z podejmowaniem pracy w ramach projektu - 15 osób (umowy wolontariackie i listy obecności),
- 320 godzin doradztwa w ramach Laboratorium Ekonomii Społecznej (karty usług doradczych i oświadczenia),
- 6 szkoleń 2-dniowych (40 osób uczestniczących).

Wartości wskaźników wykonania w fazie wdrażania projektu etap upowszechniania:

- 4 spotkania panelowe i fokusowe dla 40 uczestników (raport ze spotkań panelowych i fokusowych oraz listy obecności)

- grupa liderów i pracowników podmiotów ekonomii społecznej oraz instytucji i organizacji z sektora usług społecznych z terenu subregionu Mazowsza Płockiego, biorąca udział w konstruowaniu klastra podmiotów ekonomii społecznej i korzystająca z działań realizowanych w ramach klastra – 20 podmiotów (listy obecności i oświadczenia)
- liderzy środowiskowi i osoby zarządzające podmiotami kluczowymi dla funkcjonowania spółdzielni osób prawnych z udziałem spółki wodnej jako uczestnicy różnych typów sytuacji edukacyjnych (szkoleń, debat, wizyt studyjnych itp.) - 20 osób (listy obecności i oświadczenia)
- przeprowadzenie 2 szkoleń 2 dniowych dla ww. grup (24 osoby)
- 3 seminaria upowszechniające

Wartości wskaźników wykonania w fazie wdrażania projektu etap włączenia do głównego nurtu polityki:

- 2 debaty z decydentami regionalnymi (2 raporty z debat oraz listy obecności)
- 1 konferencja na 100 osób (lista obecności)
- 200 szt. podręcznika „Laboratorium Ekonomii Społecznej” (protokół zdawczo-odbiorczy i oświadczenia)
- 200 szt. podręcznika „Klastry Podmiotów Ekonomii Społecznej” (protokół zdawczo-odbiorczy i oświadczenia)
- 200 szt. poradnika „Model działania trzysektorowej Spółdzielni Socjalnej” (protokół zdawczo-odbiorczy i oświadczenia)

Analiza testowania i osiągnięcia zakładanych celów szczegółowych zostanie przeprowadzona z wykorzystaniem następujących produktów:

- 8 debat nt. wyników testowania produktu finalnego (raporty z debat i listy obecności)
- 4 badania oceniające efekty testowanego produktu finalnego zakończone raportami (raporty badawcze)
- 1 Raport z ewaluacji zewnętrznej (raport ewaluacyjny)

Ewaluacja zewnętrzna zostanie zlecona z zastosowaniem zasady konkurencyjności.

Rozwój i wdrożenie każdej innowacji, także społecznej, wymaga uważnej analizy i oceny, na ile wypracowane rozwiązania spełniają początkowe oczekiwania. Weryfikacja uzyskiwanych rezultatów pozwala na ewentualną korektę wypracowanych produktów i lepsze dopasowanie ich do potrzeb przyszłych użytkowników.

Projekt ma charakter wysoce partycypacyjny: w jego realizację zaangażowanych jest wiele środowisk i aktorów. Dlatego też ocena projektu powinna koncentrować się na ocenie zmiany społecznej, która zaszła dzięki realizacji projektu. Zmiana społeczna może być, zgodnie z celami projektu, analizowana na trzech poziomach:

1. indywidualnym – w jakim stopniu zmianie uległy postawy i kompetencje 20 osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz 20 pracowników w gorszej sytuacji;
2. społeczności lokalnej – pod kątem stworzenia infrastruktury instytucjonalnej i sieci relacji na rzecz współpracy; ocenie podlegać będzie stopień aktywizacja i wzmocnienie lokalnych społeczności gminy Słupno oraz Słubice, a także zmiana nastawienia władz samorządowych wobec idei przedsiębiorczości społecznej;
3. rozwoju regionalnego – w jakim stopniu udało się włączyć wypracowane w ramach projektu rozwiązania (społecznościowego modelu przedsiębiorczości społecznej) do Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Mazowieckim, opracowywanej przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej. Szczególny nacisk położony zostanie na analizę miejsc i roli w strategii regionalnej Laboratorium Ekonomii Społecznej i spółdzielnie osób prawnych, a także modelu współdziałania instytucji z sektora samorządowego, pozarządowego, przedsiębiorczości i uczelni wyższych.

Ocena stopnia zmiany społecznej powinna być uzupełniona o ocenę wpływu wypracowanych innowacji na ewentualną zmianę społeczną. Ocena wpływu dokonana będzie poprzez badania sytuacji w tych trzech wymiarach na początku realizacji projektu (po zatwierdzeniu strategii i przed rozpoczęciem realnych działań) i na zakończenie projektu. W trakcie badania sytuacji na początku i na koniec realizacji projektu duży nacisk będzie kładziony na identyfikację czynników zmiany. Dlatego też podstawą ewaluacji będzie rekonstrukcja teorii zmiany społecznej, tkwiącej u podstaw projektu.

Ewaluacja zewnętrzna prowadzona będzie w oparciu o następujące kryteria:

- Adekwatność - dostosowanie produktów innowacyjnych do potrzeb osób zagrożonych wykluczeniem, przedstawicieli społeczności lokalnej oraz regionalnych instytucji publicznych, trafność w stosunku do zidentyfikowanych potrzeb;

- **Użyteczność** – dostosowanie produktów do sytuacji głównych odbiorców, możliwość zastosowania wypracowanych produktów w praktyce innych podmiotów;
- **Skuteczność** – stopień osiągnięcia zakładanych celów produktów, tj. zmiany postaw osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, wzmocnienia i aktywizacji społeczności lokalnej, stopień włączenia społecznościowego modelu ekonomii społecznej do Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Mazowieckim;
- **Efektywność** – relacja poniesionych kosztów w stosunku do osiągniętych efektów. W przypadku projektów innowacyjnych efektywność rozpatrywana jest w odniesieniu do produktów, a nie całego projektu;
- **Trwałość** – rozumiana jako utrzymanie się efektów projektu po jego zakończeniu. Trwałość rozpatrywana będzie również z punktu widzenia możliwości upowszechnienia i wdrożenia w innych społecznościach lokalnych wypracowanych rozwiązań.

Ze względu na niewielką liczebność odbiorców projektu, a także zróżnicowany charakter głównych aktorów, ewaluacja zewnętrzna prowadzona będzie głównie z wykorzystaniem metod jakościowych.

Przewidujemy wykorzystanie modelu partycypacyjnego ewaluacji. Oznacza to, że ewaluator nie będzie występował w roli całkowicie zewnętrznego obserwatora, ale raczej będzie dążył do odkrycia i ustrukturyzowania różnych punktów widzenia interesariuszy, włączając ich w proces dyskusji o kryteriach oceny i o samej ocenie wypracowanych produktów.

Zakładamy też, że ewaluator pracować będzie w trakcie realizacji całego projektu, a nie tylko na jego koniec. Umożliwi to obserwowanie zachodzącej zmiany, a także identyfikację czynników tej zmiany.

Proponowana metodologia ewaluacji:

Analiza dokumentów – obejmie ona dokumenty projektowe (wniosek o dofinansowanie, wnioski o płatność, strategię wdrażania projektu, opisy poszczególnych produktów), opracowania i analizy powstałe w projekcie, dokumenty badanych samorządów lokalnych pod kątem współpracy z podmiotami ekonomii społecznej i społecznością lokalną, dokumenty związane z tworzeniem Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Mazowieckim,

Wywiad grupowy z członkami zespołu projektowego i głównymi interesariuszami projektu – przewidywane są dwa wywiady. Jeden w początkowej fazie realizacji projektu, po zaakceptowaniu niniejszej strategii. Poświęcony będzie identyfikacji i analizie oczekiwań poszczególnych aktorów w stosunku do projektu, sposobów rozumienia celów projektu, a także dyskusji na temat kryteriów oceny projektu. Drugi wywiad prowadzony będzie na zakończenie realizacji projektu. Poświęcony będzie analizie stopnia osiągnięcia zakładanych celów, ocenie projektu z punktu widzenia wyznaczonych kryteriów, identyfikacji słabych i mocnych stron efektów projektów.

Pogłębione wywiady indywidualne – prowadzone będą z głównymi odbiorcami działań w projekcie. W związku z założonymi trzema celami projektu przewidujemy trzy grupy respondentów:

- Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym – wywiady przeprowadzone zostaną z przynajmniej 5 osobami, biorącymi udział w projekcie,
- Przedstawiciele środowiska lokalnego – wywiady przeprowadzone zostaną z co najmniej 5 przedstawicielami społeczności lokalnej (samorządu terytorialnego, przedsiębiorców),
- Przedstawiciele władz regionalnych (Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej) – co najmniej jeden wywiad.

Wywiady prowadzone będą z każdą grupą w dwóch falach: w początkowej fazie realizacji projektu, a także na jego zakończenie. Pozwoli to na określenie stopnia zmiany społecznej. Koncentracja wywiadów na identyfikacji czynników wpływających na zmianę sytuacji badanych osób pozwoli na ocenę wpływu projektu (w jakim stopniu zmiana dokonała się dzięki realizacji projektu). Ewaluacja będzie również koncentrowała się na ocenie mocnych i słabych stron produktów, które powstaną w wyniku realizacji projektu. Wyniki ewaluacji pozwolą na ich ulepszenie i skorygowanie ewentualnych słabości.

VI. Strategia upowszechniania

Aby zmienić postawy wobec idei ekonomii społecznej, wdrożyć nowe rozwiązania organizacyjne i wpłynąć na decyzje podejmowane w ramach kreowania polityki społecznej w obrębie upowszechniania dorobku projektu, stawiamy przede wszystkim na:

- szerokie informowanie o innowacjach zaplanowanych i realizowanych w ramach projektu oraz rezultatach ich stosowania

- stworzenie warunków do szerokiego zastosowania wypracowanych narzędzi, poprzez podjęcie różnorodnych form dialogu zarówno ze środowiskami opiniotwórczymi czy decyzyjnymi, jak i z osobami czy grupami nastawionymi na podejmowanie konkretnych działań w sferze ekonomii społecznej.

W zależności od obszaru kreowania innowacyjnych rozwiązań, adresaci i działania będą miały różnorodny charakter. Przyjęty przez nas podział w tym przypadku nie zakłada jednak ostrych granic i opis poniżej należy rozumieć raczej jako stosowne rozłożenie priorytetów i akcentów, niż wyraźny podział grup adresatów czy rodzajów działań.

W obszarze - **Ekonomia społeczna jako czynnik rozwoju lokalnego** najważniejsze **cele** działań upowszechniających to:

- zwrócenie uwagi na możliwości prorozwojowe ekonomii społecznej
- zaangażowanie w kreowanie rozwoju lokalnego z wykorzystaniem podmiotów ekonomii społecznej, osób ze środowisk wykluczonych i marginalizowanych
- edukacja podmiotów ekonomii społecznej i ich partnerów w zakresie teorii i praktyki mechanizmów zapewniających rozwój lokalny
- nawiązywanie relacji i współpracy różnych środowisk kluczowych dla ekonomii społecznej

Najważniejsze **grupy**, do których będą skierowane działania upowszechniające w tym obszarze to:

- podmioty ekonomii społecznej, w tym zarówno organizatorzy jak i beneficjenci ich działań a w szczególności:
 - osoby niepełnosprawne i ich otoczenie zaangażowane w tworzenie i funkcjonowanie Centrum Usług Środowiskowych
 - mieszkańcy ze środowisk, w których funkcjonują podmioty ekonomii społecznej
 - pracownicy i kadra zarządzająca podmiotów powiązanych z podmiotami ekonomii społecznej, w tym np. instytucji pomocy społecznej
- uczestnicy Laboratorium Ekonomii Społecznej, w tym szczególnie:
 - środowiska naukowe i akademickie
 - pracownicy jednostek samorządu terytorialnego
 - liderzy i animatorzy podmiotów ekonomii społecznej, także spoza terenu realizacji projektu
- przedstawiciele środowisk powiązanych z funkcjonowaniem spółdzielni osób prawnych, w tym przede wszystkim:

- osoby zatrudnione w spółdzielni
- podmioty współpracujące ze spółdzielnią w zakresie gospodarki wodnej i zarządzania kryzysowego
- członkowie społeczności lokalnych, na terenie których będą funkcjonować rozwiązania oparte o działanie spółdzielni

Działania upowszechniające w tym obszarze to przede wszystkim działania podejmowane w ramach Laboratorium Ekonomii Społecznej:

- strona internetowa oraz wykorzystanie możliwości stwarzanych narzędzi komunikacji społecznościowej
- inicjowanie i organizowanie różnorodnych form dyskusji służących ścieraniu się racji i organizowaniu debaty wokół rezultatów testowania produktów oraz nawiązywaniu relacji pomiędzy różnymi podmiotami działań w projekcie
- inicjowanie i organizowanie przedsięwzięć o charakterze eksperckim, takich jak spotkania panelowe, fokusy, konsultacje
- inicjowanie i organizowanie pogłębionej refleksji o charakterze naukowym w formie konferencji czy seminariów

W dwóch pozostałych produktach upowszechnianie będzie związane z różnorodnymi formami informowania i edukacji, podejmowanymi w związku z procesem ich wdrażania.

W obszarze - **Podmioty ekonomii społecznej i ich miejsce w sektorze usług społecznych** najważniejsze **cele** działań upowszechniających to:

- popularyzacja sektora usług społecznych jako pełnowartościowego elementu rynku pracy
 - poszerzanie wiedzy na temat możliwości ekonomii społecznej w kształtowaniu i rozwijaniu oferty sektora usług społecznych
 - popularyzacja innowacyjnych form współpracy w obrębie sektora usług społecznych
- Najważniejsze **grupy**, do których będą skierowane działania upowszechniające w

tym obszarze to:

- przedsiębiorcy z terenu Mazowsza Płockiego
- przedstawiciele organizacji pozarządowych zaangażowani w organizowanie i prowadzenie podmiotów ekonomii społecznej
- przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego odpowiedzialni za kreowanie sektora usług społecznych na swoim terenie

Działania upowszechniające w tym obszarze to:

- opracowanie i wydanie materiałów omawiających zagadnienia z zakresu generowania działań w sektorze usług społecznych, w tym szczególnie:
 - 200 szt. Podręcznika „Laboratorium Ekonomii Społecznej”
 - 200 szt. Podręcznika „Klasy Podmiotów Ekonomii Społecznej”
 - 200 szt. Poradnika „Model działania trzysektorowej Spółdzielni Socjalnej”
- przeprowadzenie 2 szkoleń 2 dniowych dla ww. grup (24 osoby)
- 3 seminaria upowszechniające

W obszarze - **Miejsce ekonomii społecznej w polityce publicznej** najważniejsze cele działań upowszechniających to:

- wprowadzenie ekonomii społecznej jako stałego elementu do systemu kreowania i wdrażania rozwiązań polityki publicznej
- uwzględnianie możliwości, jakie daje ekonomia społeczna w pracy samorządu terytorialnego nad tworzeniem kompleksowych rozwiązań dla systematycznego poszerzania sektora usług społecznych
- nawiązanie dialogu ze środowiskami opiniotwórczymi związanymi z kreowaniem polityki publicznej w Polsce na różnych poziomach.

Najważniejsze **grupy**, do których będą skierowane działania upowszechniające w tym obszarze to:

- politycy lokalni, działacze samorządowi i urzędnicy samorządowi odpowiedzialni za kreowanie polityki publicznej
- liderzy organizacji pozarządowych zaangażowani w tworzenie i prowadzenie podmiotów ekonomii społecznej
- eksperci i badacze sfery polityki publicznej

Działania upowszechniające w tym obszarze to:

- inicjowanie i organizacja seminariów i konferencji tematycznie związanych z problematyką roli ekonomii społecznej w kreowaniu polityki publicznej
- integracja środowisk i wymiana refleksji pomiędzy osobami i organizacjami zaangażowanymi w realizację innych projektów systemowych realizowanych przez Stowarzyszenie CAL tj. np. „Decydujemy razem”
- aktywne uczestniczenie w różnego typu przedsięwzięciach związanych z refleksją nad ekonomią społeczną (konferencjach, kongresach, seminariach itp.),

organizowanych przez inne instytucje i organizacje i wykorzystanie tych forów do popularyzacji i upowszechniania dorobku projektu.

- upowszechnianie w drodze publikacji dokumentów i opracowań powstałych w wyniku działania produktów projektu.

Adresatami ale także Partnerami, których chcemy angażować w w cały proces upowszechniania, będą środowiska eksperckie w tym akademickie.

Regułą, którą w tej kwestii zamierzamy stosować, to w miarę możliwości nie “segmentować” adresatów różnych działań upowszechniających, a raczej w maksymalnym stopniu komunikować ze sobą przedstawicieli różnych grup. Nie oznacza to oczywiście zaniechania działań sformatowanych do potrzeb wąskich grup adresatów. Tym niemniej stoimy na stanowisku, że upowszechniania różnych aspektów ekonomii społecznej nie można odrywać od zasady szerokiego społecznego udziału w debacie na ich temat oraz trwałego elementu przepływu wiedzy i doświadczeń pomiędzy środowiskami “teoretyków” i “praktyków” ekonomii społecznej.

VII. Strategia włączania do głównego nurtu polityki

W ramach wdrażania strategii “Mazowsze Płockie społecznie odpowiedzialne”, przed działaniami w ramach wdrażania do głównego nurtu polityki, stawiamy następujące cele:

- podjęcie na innych terenach prób przeniesienia wypracowanych modeli do systemu tworzenia rozwiązań polityki publicznej w innych rejonach województwa i kraju
- wykorzystanie powstałych instrumentów w pakietach reagowania kryzysowego, wyrównanie szans kobiet wykluczonych na terenie województwa i kraju
- wypracowanie propozycji rozwiązań prawnych modernizujących proces tworzenia podmiotów ekonomii społecznej i pełniej gwarantujących skuteczne osiągnięcie celów ekonomii społecznej
- stworzenie stałej przestrzeni wymiany refleksji i generowania propozycji rozwiązań systemowych, sprzyjających rozwojowi sektora usług publicznych z wykorzystaniem ekonomii społecznej

Najważniejsze **grupy**, do których będą skierowane działania włączające w tym obszarze to:

- politycy i działacze samorządowi z terenu Mazowsza Płockiego, a w szczególności z gminy Słupno, miasta Płocka, powiatu płockiego i gmin ostatecznie objętych działaniem spółdzielni osób prawnych i klastra podmiotów ekonomii społecznej
- politycy i działacze samorządowi szczebla wojewódzkiego w województwie mazowieckim zaangażowani w tworzenie Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Mazowieckim
- kadra zarządzająca podmiotami powiązanymi z jednostkami samorządu terytorialnego z terenu wdrażania projektu, które mają kluczowe znaczenie dla realizacji celów projektu
- urzędnicy urzędów i instytucji centralnych mający wpływ na kreowanie rozwiązań związanych z rozwijaniem ekonomii społecznej

Działania włączające w tym obszarze to:

- spotkania i debaty z decydentami lokalnymi, regionalnymi, krajowymi w ramach których będą dokonywane analizy i opracowania obowiązujących i możliwych do wdrożenia rozwiązań systemowych w obszarze ekonomii społecznej
- przekazywanie materiałów/raportów powstałych w ramach działań projektu do dyskusji nad nimi
- uczestnictwo liderów, ekspertów i innych osób związanych z projektem we wszelkiego typu spotkaniach (naradach, konferencjach, seminariach itp.) ww. grup docelowych i prezentowanie dorobku projektu z podkreślaniem elementów, które mogą i powinny być multiplikowane i/lub włączane na stałe do systemu wsparcia ekonomii społecznej

Planowane działania to:

-2 seminaria

-1 konferencja dotyczą modelu Mazowsze Płockie Społecznie Odpowiedzialne

Zarówno w sferze upowszechniania, jak i włączania do głównego nurtu polityki, przewidujemy współpracę z mediami (szczególnie lokalnymi i regionalnymi) w celu docierania z dorobkiem projektu także do obywateli/wyborców. Jest to naszym zdaniem ważny element skutecznego “osadzania” ekonomii społecznej w przestrzeni społecznej środowisk, w których będziemy realizować projekt.

VIII. Kamienie milowe II etapu projektu

Etap I

Powołanie do końca 2011 roku Laboratorium Ekonomii Społecznej z udziałem przedstawicieli samorządu, organizacji pozarządowych, przedstawicieli spółki wodnej, biznesu i uczelni wyższych z terenu Płocka i powiatu ziemskiego płockiego, w tym gminy Słupno i Słubice

Etap II

Powołanie w I kwartale zespołu inicjatywnego członków założycieli spółdzielni socjalnej osób prawnych "Centrum Usług Środowiskowych" z udziałem władz samorządowych miasta Płock, gminy Słupno i organizacji pozarządowej

Etap III

Utworzenie w I kwartale 2011 roku Forum Przedsiębiorców

Etap IV

Powołanie w I kwartale zespołu inicjatywnego członków założycieli spółdzielni socjalnej osób prawnych "Melioracja" z udziałem samorządów i organizacji pozarządowej przy zaangażowaniu spółek wodnych

Etap V

Złożenie w II kwartale do KRS dokumentów rejestracyjnych spółdzielni socjalnej "Centrum Usług Środowiskowych"

Etap VI

Przeszkolenie i zatrudnienie w III kwartale pracowników w spółdzielni socjalnej "Centrum Usług Środowiskowych"

Etap VII

Złożenie w II kwartale do KRS dokumentów rejestracyjnych spółdzielni socjalnej "Melioracja"

Etap VIII

Przeszkolenie i zatrudnienie w III kwartale pracowników w spółdzielni socjalnej "Melioracja"

Etap IX

Powołanie w III kwartale Klastra Przedsiębiorstw Ekonomii Społecznej

Etap X

Wprowadzenie do Założeń Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Mazowieckiego do końca 2011 roku a do końca 2012 roku do Strategii Rozwoju Ekonomii

Spółecznej Województwa Mazowieckiego zapisów o środowiskowym modelu przedsiębiorczości społecznej

Etap XI Ewaluacja zewnętrzna

Ewaluacja prowadzona będzie równolegle z realizacją wdrażania produktów innowacyjnych. Ostatni etap ewaluacji nastąpi bezpośrednio po zakończeniu etapu testowania i zebraniu wszystkich informacji dotyczących produktu finalnego, po pełnym cyklu jego stosowania przez użytkowników i odbiorców.

Etap XII Ostateczna wersja produktu finalnego

W IV kwartale nastąpi opracowanie ostatecznej wersji produktu finalnego i poddanie go walidacji.

IX. Analiza ryzyka

Ryzyko w projektach innowacyjnych nie ma charakteru prostego i występuje zazwyczaj w sposób złożony. Wiąże się bezpośrednio z produktami w aspekcie czasu, jakości, budżetu oraz zasobów i organizacji. Do opisu ryzyka stosowana będzie matryca określająca wartość liczbową przypisywaną ryzyku. Pozwoli to w pierwszej kolejności zhierarchizować ryzyka i określić sposób zarządzania nimi.

Oddziaływanie Skutki	Prawdopodobieństwo		
	Małe (1)	Średnie (2)	Wysokie (3)
Duże (3)	3	6	9
Umiarkowane (2)	2	4	6
Słabe (1)	1	2	3

Liczby wskazują na wagę zagrożeń. W pierwszej kolejności należy się zająć zagrożeniami zaliczonymi do pola z cyfrą od 6 do 9.

L.p.	Ryzyko 1 - ryzyko/wpływ małe; 2 - średnie; 3 - duże	Zarządzanie ryzykiem - działania	Prawdopodobieństwo wystąpienia	Wpływ na realizację projektu	Identyfikacja najważniejszych zagrożeń
1	niechęć do niefinansowej pomocy wśród beneficjentów	empowerment na etapie opracowywania przedsięwzięć, stworzenie listy rezerwowej, aktywizacja społeczna i zawodowa	2	3	6
2	brak motywacji do działania w spółdzielni socjalnej zarówno wśród instytucji jak i osób/mieszkańców	przedstawienie korzyści i zagrożeń z realizacji przedsięwzięcia; rzetelne przygotowanie biznesplanu; włączenie partnerów w proces planowania i decydowania; wspólne zarządzanie ryzykiem	2	3	6
3	brak niszy rynkowej i pomysłu na biznes	Precyzyjny biznesplan, identyfikacja źródeł finansowania, włączenie w opracowywanie przedsięwzięcia partnerów lokalnych	1	3	3
4	niechęć do ryzyka wśród instytucji i beneficjentów	włączenie instytucji i osób do etapu planowania, przygotowanie analiz prawnych, ekonomicznych i instytucjonalnych, monitoring przepisów	2	3	6
5	niekorzystne zmiany w prawie	Niskie prawdopodobieństwo zmian prawnych niekorzystnych dla rozwoju spółdzielni socjalnych	1	3	3
6	brak kadry posiadającej odpowiednie doświadczenie i kwalifikacje	Przygotowanie listy ekspertów lokalnych z instytucji zaangażowanych we wdrażanie, szkolenie kadry do pracy w spółdzielniach socjalnych, aktywizowanie instytucji, włączenie partnerów w przygotowanie kadry, współpraca z OWES-ami	2	2	4

7	brak środków na realizację pomysłów	Analiza różnorodnych źródeł finansowania, przygotowanie atrakcyjnej oferty, marketing usług społecznych	2	3	4
8	niskie kompetencje we współpracy	Zawiązanie partnerstwa trójsektorowego, stały monitoring postępu wdrażania, systematyczne spotkania partnerstwa i wspólne zarządzanie ryzykiem	2	2	4
9	trudne zarządzanie rozbudowaną strukturą projektu	Systematyczne spotkania Grupy Sterującej, uruchomienie różnorodnych kanałów komunikacyjnych, bieżące zarządzanie ryzykiem	2	2	4
10	trudności w zarządzaniu informacją w fazie upowszechniania	Utworzenie Panelu Ekspertów do dyspozycji telefonicznie, mailowo i podczas wydarzeń upowszechniających, stworzenie FAQ dotyczącego produktów innowacyjnych, wykorzystanie sieci OWES do upowszechniania produktów innowacyjnych	2	2	4

Monitorowanie ryzyka będzie prowadzone na bieżące podczas spotkań Grupy Sterującej, a ryzyka związane z konkretnymi produktami innowacyjnymi wspólnie z odpowiedzialnym za niego partnerem projektowym, lokalnymi partnerami i beneficjentami.

X. Spis załączników

- Załącznik nr 1 - Wstępny opis produktu innowacyjnego: spółdzielnia socjalna osób prawnych "Centrum Usług Środowiskowych"
- Załącznik nr 2 - Wstępny opis produktu innowacyjnego: Laboratorium Ekonomii Społecznej
- Załącznik nr 3 - Wstępny opis produktu innowacyjnego: Założenia Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Mazowieckim
- Załącznik nr 4 - Wstępny opis produktu innowacyjnego: Klaster Podmiotów Ekonomii Społecznej
- Załącznik nr 5 - Opis produktu innowacyjnego: spółdzielnia socjalna osób prawnych "Melioracja"
- Załącznik nr 6 - Opis produktu innowacyjnego: Model współpracy między podmiotami ekonomii społecznej a przedsiębiorstwami

Wstępny opis produktu innowacyjnego

**Spółdzielnia socjalna
„Środowiskowe Centrum Usług Społecznych“**

Uzasadnienie/diagnoza na podstawie badań

„Przeprowadzona diagnoza zakładała poszukiwanie potencjału działań w sferze ekonomii społecznej szeroko i wielowymiarowo osadzonych w środowisku lokalnym. Poszukiwano mechanizmów kreacyjnych przedsiębiorczości społecznej, łączących rozwiązywanie problemów społecznych w oparciu o aktywizację społeczną i zawodową. Jednocześnie zakładano wzmocnienie postaw obywatelskich oraz pomostowego kapitału społecznego“[1].

Rozpoznanie środowiskowe i problemowe związane z produktem trójsektorowej spółdzielni socjalnej składało się z 6 części:

1. wstępnego rozpoznania przeprowadzonego przez 3-osobowy zespół projektu innowacyjnego (koordynatorka, ekspert ds. wdrażania, ekspert ds. produktu trójsektorowej spółdzielni osób prawnych) w subregionie płockim,
2. badania jakościowego realizowanego w subregionie płockim (w tym w gminie Słupno),
3. badania jakościowego problematyki i środowiska osób związanych z niepełnosprawnością w gminie Słupno i Płocku
4. spotkań terenowych w Słupnie z grupą osób potencjalnie zainteresowanych lub ważnych dla „innowacyjnego pomysłu“,
5. spotkań z grupą pracującą nad modelem Laboratorium Ekonomii Społecznej,
6. spotkań z ekspertami ds. innych produktów modelowych projektu.

Ad 1

Przeprowadzone rozmowy/wywiady w subregionie ujawniły istniejącą potrzebę nowych form wspierania osób niepełnosprawnych. Idea innowacyjnej formuły

klubu/światlicy dla osób niepełnosprawnych (realizowanego w formule przedsiębiorstwa społecznego), a zwłaszcza nacisk na połączenie w jednym przedsięwzięciu pracy z dziećmi i dorosłymi niepełnosprawnymi miała charakter wyraźnie inspirujący. Dlatego po dyskusji uwzględniającej inne zauważalne potrzeby (np. przedszkole i żłobek) zdecydowano bliżej rozpoznać (poprzez badania jakościowe) problematykę osób niepełnosprawnych (potencjał środowiska, potrzeby, podejście do idei klubu) w dwóch środowiskach lokalnych: Płocku i Słupnie.

Ad 2

Niezależnie od wyniku rekonesansu, filtrem poznawczym były szerokie badania o charakterze jakościowym, dotyczące postrzegania ekonomii społecznej w subregionie płockim (gminy: Płock, Słupno i Stara Biała). Szczególnie ważne okazały się informacje i wnioski dotyczące gminy i społeczności Słupna:

- wysoka aktywność społeczna,

- duży budżet samorządowy, znaczne środki przekazywane na aktywność społeczną i sferę pomocy społecznej (GOPS),

- znaczący liderzy/animatory społeczni (ksiądz – lauret konkursu dla animatorów społecznych, kierownik GOPS),

- pozyskiwanie dużych środków z funduszy europejskich (na tzw. projekty „miękkie)

- posiadanie różnorodnych kanałów współpracy z instytucjami i organizacjami ogólnopolskimi wspierającymi edukację i innowacyjność,

- aktywność społeczna skupiona raczej wokół instytucji publicznych niż organizacji pozarządowych,

- ukierunkowanie samorządu lokalnego na partycypacyjne formy i relacje z mieszkańcami (stosowanie w praktyce świadomej animacji społecznej np. sołectw),

- potrzeba intensywnej edukacji w zakresie ekonomii społecznej,

- położenie w tzw. suburbium („obwarzanku“) Płocka

- podział mieszkańców na „zasiedziały” i „przyjezdnych“ - w XXI w osiedliło się w Słupnie ponad 1200 mieszkańców, co stanowi 36% obecnej populacji.

Ad 3

W badaniach zagadnienia niepełnosprawności szczególnie istotne okazały się następujące informacje i wnioski:

- wielkość grupy z orzeczeniem o niepełnosprawności w 2010 r. w skali kraju - 6 mln osób
- powyższą grupę należy poszerzyć o rodziny, ponieważ w tym przypadku one bardzo mocno odczuwają konsekwencje społecznego wykluczenia osób niepełnosprawnych,
- rzadko oparciem dla niepełnosprawnych są inni niepełnosprawni (80% opinii w Płocku),
- większość ludzi niepełnosprawnych nie nawiązuje bliższych kontaktów społecznych i przyjacielskich ze zdrowymi. Możemy więc mówić o nie tyle o integracji, lecz raczej o akceptacji społecznej osób niepełnosprawnych,
- działania na zewnątrz środowiska poprzedzone powinny być działaniami integrującymi środowisko osób i rodzin z osobami niepełnosprawnymi (w Słupnie jest grupa samopomocowa dla matek dzieci niepełnosprawnych),
- im starsze osoby niepełnosprawne, tym trudniej z integracją i utrzymywaniem relacji społecznych,
- istnieją duże obawy co do potencjału opiekuńczego (bezpieczeństwa) dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie,
- istnieje potrzeba „miejsca” (świetlicy, klubu) dla osób niepełnosprawnych w Słupnie,
- większość potrzeb związanych z niepełnosprawnością wykracza jednak poza „świetlicę”,

Ad 4

Sondażowe rozmowy potwierdziły duże zainteresowanie „tematem” wśród liderów Słupna, a także duży potencjał międzysektorowej kooperacji. Współdziałaniem w procesie tworzenia, a przede wszystkim późniejszą aktywnością w zakresie podmiotów ekonomii społecznej żywo zainteresowani byli przedstawiciele Partnerstwa lokalnego, biznesu (agroturystyka, właściciele koni, hotelarze), proboszcz parafii, przedstawiciele GOPS i wydziału oświaty gminy.

Ad 5

Spotkania z grupą pracującą nad modelem Laboratorium Ekonomii Społecznej ujawniły bardzo zbliżone podejście do poszukiwań aktywizacji przedsiębiorczości społecznej. W efekcie okazało się, że te dwa produkty (spółdzielnia i laboratorium) stanowią naczynia połączone. Laboratorium koncentruje się na wymiarze edukacyjno-diagnostycznym (poprzedza założenie spółdzielni), a następnie monitoruje jakość działań realizowanych przez spółdzielnię (zwłaszcza jej wymiar społeczny), a także przygotowuje grunt pod jej dalsze rozszerzenia środowiskowe (nowe usługi dla nowych środowisk).

Opis grupy docelowej

Innowacja skierowana jest w pierwszej kolejności do środowiska osób niepełnosprawnych, ich rodzin oraz samorządu, ludzi, instytucji/organizacji lokalnych sfery społecznej i biznesu.

W drugiej kolejności może być wykorzystana do aktywizacji kolejnych grup osób wykluczonych lub zagrożonych marginalizacją społeczną: bezrobotnych, seniorów itp.

Opis problemów do rozwiązania

Strategicznym zagadnieniem jest sposób rozwiązywania problemów społecznych dotyczących grup wykluczonych społecznie oraz metoda organizowania przez samorząd lokalny wsparcia dla tych grup w formie lokalnego systemu usług społecznych. W proponowanym modelu mechanizmem uruchamiającym/kierującym i testującym innowacyjne podejście będzie środowisko osób niepełnosprawnych. Powodem tego wyboru są następujące argumenty:

- środowisko osób niepełnosprawnych jest najbardziej liczną grupą zagrożoną wykluczeniem społecznym, występuje w każdej polskiej gminie mniej więcej w takim samym natężeniu,
- środowisko to grupuje osoby i rodziny o różnorodnym statusie majątkowym, społecznym, wykształceniu, co uniemożliwia proste utożsamienie go ze stereotypowo rozumianą „patologią”,

- problemy osób niepełnosprawnych mocno angażują rodziny, co powoduje, że „siła rażenia” tego problemu obejmuje także bardzo liczną grupę pośrednio dotkniętą tym zjawiskiem,
- osoby niepełnosprawne są - obok bezrobotnych - podstawową grupą, do której kierowana jest ustawowo spółdzielczość socjalna (szerzej ekonomia społeczna),

Główne problemy, z jakimi zmierza się innowacyjne podejście to:

4. niewystarczające i rozproszone wsparcie poszczególnych grup wykluczonych (w tym przypadku osób i rodzin niepełnosprawnych),
5. brak systemowości w podejściu do problemu - w omawianym przypadku nie ma systemu obejmującego osoby niepełnosprawne od wieku dziecięcego, po dorosłość i starość; od nauki poprzez pracę do okresu „emerytalnego” itd.,
6. złożenie całej odpowiedzialności na samorząd lokalny i jego agendy,
7. zbyt mała rola rodzin osób niepełnosprawnych w kreowaniu i dostarczaniu usług (lub odwrotnie - pozostawienie ich samych sobie),
8. słabe zorganizowanie środowiska osób niepełnosprawnych (lub innych grup wykluczonych),
9. w przypadku istnienia organizacji pozarządowej zbyt częste ograniczenie do jednego etapu życia (odrębnie organizacja rodzin dzieci i dorosłych), a także ich ustawienie w pozycji „proszącej”, a nie partnerskiej i współdecydującej),
10. niestabilność poszczególnych przedsięwzięć dla osób wykluczonych (CIS, KIS, WTZ, spółdzielnie socjalne osób fizycznych) spowodowana jednym źródłem finansowania.

Zakładana zmiana

Dzięki wykorzystaniu modelu Spółdzielni socjalnej „Środowiskowe centrum usług społecznych” (ŚCUS) będzie możliwe:

- łączne wykorzystanie potencjału samorządu lokalnego, środowiska osób wykluczonych (niepełnosprawnych), a także środowiska lokalnego,
- stworzony zostanie mechanizm wspólnej realizacji usługi (interwencji) społecznej przez samorząd lokalny i organizacje pozarządowe, a poprzez to efektywniejsze wykorzystanie zasobów (finansowych, uruchomienie zasobów społecznych), wspólna odpowiedzialność i partycypacja (faktycznie partycypacyjne kreowanie i realizacja poszczególnych polityk publicznych),

- świadczenie usług społecznych poprzez, dla i w oparciu o aktywizację środowiska dotkniętego problemem,
- stworzenie platformy do integracji usług społecznych dla jednej grupy (od wieku dziecięcego po starość jeśli chodzi o niepełnosprawność), ale też tworzenie przestrzeni do łączenia usług społecznych dla różnych grup w tym samym podmiocie,
- możliwość ekonomizacji świadczenia usługi społecznej (w formie świadczonej przez OPS nie ma takiej możliwości),
- zintegrowanie w jednym centrum usługowym oferty dla różnych grup wiekowych umożliwia stopniowe synergizowanie różnych ich elementów (w tym pracy dorosłych niepełnosprawnych z dziećmi i młodzieżą niepełnosprawną),
- wypracowana zostanie oferta usługowa komercyjna skierowana do mieszkańców Płocka (mieszkańców tzw. suburbia), którzy są zainteresowani wszechstronnymi usługami socjalno-edukacyjno-rekreacyjnymi w przyjaznym (niedaleko położonym) środowisku,
- środowiskowa formuła kreowania i organizowania usług ułatwi też integrację starych i nowych mieszkańców (nowi będą mogli korzystać z usług w miejscu zamieszkania, a nie w pracy, w związku z tym nie będzie ono już wyłącznie sypialnią).

W proponowanym środowisku pilotażowym w Słupnie zakładamy, że powstanie spółdzielnia, która stworzy/przejmie/zintegruje realizację następujących przedsięwzięć związanych z osobami niepełnosprawnymi, ale nie tylko:

światlica dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, środowiskowy dom samopomocy, dowóz niepełnosprawnych, warsztaty terapii zajęciowej, centrum integracji społecznej, dom pomocy społecznej, punkt informacji dla osób niepełnosprawnych, wsparcie grup samopomocowych, bank czasu, centrum wolontariatu.

Cel wprowadzenia nowego rozwiązania/innowacji

Opis celów zgodnie ze SMART

- **Prosty** – utworzenie konkretnego podmiotu ekonomii społecznej, który w sposób społeczno-ekonomiczny realizuje zestaw usług ważnych dla jakiegoś środowiska osób wykluczonych społecznie oraz pełni rolę informacyjno-edukacyjną, dotyczy

problemów, do których realizacji ustawowo zobligowany jest samorząd; model wprowadza innowację poprzez nadanie nowej jakości i społecznej energii już znanym instytucjom/usługom, dzięki czemu unika się oporu wobec nowego, nieznanego

- **Mierzalny** -liczbowy zasięg usług jest w oczywisty sposób weryfikowalny, możliwe jest też oszacowanie aktywności środowisk wykluczonych, a także nowe formy świadczonych usług
- **Osiągalny** - proponowane rozwiązanie jest wieloetapowe, rozłożone w czasie, nie polega na gwałtownie przeprowadzanej zmianie rewolucyjnej, wychodzi naprzeciw już istniejącym dylematom i koniecznościom (od stycznia 2012 r samorząd lokalny/OPS musi zmienić formułę prawną środowiskowego domu samopomocy, następne elementy/etapy tworzenia ŚCUS będą postępować stopniowo, wszystkie przewidywane do realizacji elementy są już dyskutowane w środowisku (oswojone i w większości akceptowane), dotychczas brakowało raczej ścieżki realizacyjnej - konkretnego pomysłu, jak to zrobić
- **Istotny** - Spółdzielnia socjalna pozwoli na przekroczenie wyraźnie istniejących barier: nadmierne skupienie wszelkich usług w ośrodku pomocy społecznej (w tym edukacyjno-animacyjnych, turystycznych, sportowych, kulturalnych), brak ekonomicznych mechanizmów w istniejących usługach socjalnych (z powodu formalno-prawnych ograniczeń nie mogły świadczyć usług odpłatnych, sprzedawać swoich wyrobów), słabość III sektora (samorządowo-pozarządowa spółdzielnia socjalna wzmocni rolę organizacji społecznych).Stworzone dzięki spółdzielni socjalnej kompleksowe centrum usług społecznych (w pierwszej kolejności dla osób niepełnosprawnych) umożliwi zrealizowanie od dawna istniejących planów przygotowania oferty edukacyjno-stażowej dla studentów i pracowników służb społecznych z terenu subregionu (Wyższa Szkoła Humanistyczna im P. Włodkowica) i kraju (Szkoła Animacji Społecznej przy Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL w Warszawie, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie). GOPS w Słupnie, jako wyróżniająca się placówka pomocy społecznej, gości wizyty studyjne z całego kraju, ale z racji ograniczeń statutowych (nie może prowadzić działalności gospodarczej) i praktycznych (nie jest jego celem świadczenie usług edukacyjnych)nie może przybrać w pełni profesjonalnego charakteru. Realizowanie przez spółdzielnię socjalną oferty stażowo-edukacyjnej pozwoli zarówno sprzedać markę (wiedzę, doświadczenia, rozwiązania) pomocy

społecznej w Słupnie, będzie stanowiło pozytywną stymulację do jeszcze lepszej jakości usług (od ich jakości zależy, czy będą chętni do nauki, usługi będą pod stałym zewnętrznym monitoringiem), jak i unikalną usługę szkoleniową (przemiany w edukacji studentów, w kształceniu ustawicznym kładą nacisk na coraz bardziej rozbudowane kształcenie praktyczne najlepiej przez bezpośrednie doświadczania).

- **Określony w czasie** - Choć koncepcja rozwoju spółdzielni ma bardzo długi horyzont czasowy, to jej pierwsze, kluczowe dla przedsięwzięcia etapy są wyraźnie określone. GOPS musi znaleźć nowe rozwiązania organizacyjno-prawne dla Środowiskowego Domu Samopomocy, a grupa rodzin z osobami niepełnosprawnymi jest w trakcie wypracowania formuły własnej organizacji, która pilotowałaby projekt klubu/światlicy dla dzieci (połączonej z wolontariatem, bankiem czasu, informacją o usługach). Tak więc początek 2012 r. to wyraźnie zaznaczona cezura uruchomienia spółdzielni, która już na starcie posiadałaby 4 usługi: środowiskowy dom samopomocy (dla osób dorosłych), klub (dla dzieci i dorosłych), bank czasu (wolontariat), informację o usługach dla osób niepełnosprawnych. Dzięki temu przedsięwzięcie od początku miałoby charakter kompleksowy, łączyłoby usługi dla dzieci i dorosłych, samorząd z organizacją pozarządową, starą/znaną/sprawdzoną formę (środowiskowy dom samopomocy) z nową/świeżą inicjatywą – wielofunkcyjnym (bank czasu, informacja) klubem. Wydaje się też, że szybkie pokazanie nowej jakości ułatwiłoby realizację następnych planowanych zamierzeń.
- **Atrakcyjny** - Spółdzielnia Socjalna Centrum Usług Społecznych zawiera zarówno elementy zwyczajnej/codziennej pracy, dobrze znanej z dotychczasowej praktyki, ale także jest przedsięwzięciem działającym na wyobraźnię. Oto powstaje w Słupnie rozwiązanie, którego nie ma jeszcze w kraju, centrum będzie ośrodkiem stażowo-edukacyjnym dla osób (studentów pracowników) z regionu i Polski. Pracownicy już istniejących przedsięwzięć (środowiskowy dom samopomocy) uzyskają nowe wyzwania i większą samodzielność/podmiotowość w związku z pracą w formule spółdzielni (demokratyczność struktur organizacyjnych). Pewne zamierzenia merytoryczne, np. praca dorosłych niepełnosprawnych z dziećmi niepełnosprawnymi, pedagogika Montessorii będą mogły wejść w szerszą formułę eksperymentu i praktyki (wzmocnione dodatkowo pomocą osób odbywających staże i praktyki).

Opis innowacji

Wymiar jednostkowy (praca z ludźmi)

Przedstawiany model spółdzielni ma charakter animacyjny, tzn. jego niezbędnym elementem jest poruszenie, zaktywizowanie i upodmiotowienie ludzi związanych z jakimś problemem (niepełnosprawność). Spółdzielnia jest efektem tej mobilizacji konkretnego środowiska, jego upodmiotowienia. By była możliwa, potrzebna jest diagnoza aktywizacyjna wybranej grupy problemowej, a następnie dłuższa lub krótsza animacja. Praca zaczyna się od części edukacyjno-diagnostycznej. W proponowanym modelu spółdzielni będzie on realizowany w oparciu o know how wypracowane przez Laboratorium Ekonomii Społecznej. Uruchomienie działań diagnostycznych przez zespół liderów i ekspertów LES pozwoli przyjrzeć się problemom wybranej przez to grono grupy, która wymaga wsparcia. Potem następuje praca edukacyjna z pojedynczymi osobami, mniejszymi lub większymi grupami osób reprezentatywnych dla tego środowiska. Dzięki tym działaniom pozyskuje się kolejnych liderów, podnosi się poziom kompetencji tego środowiska, a także zyskuje się społecznie wypracowaną wiedzę dotyczącą kluczowych spraw ważnych dla tej zbiorowości. Całość tych działań stopniowo przygotowuje tę zbiorowość do „samodzielnego” zmierzania się ze swymi problemami. Zaczynają być gotowi do samoorganizacji i podjęcia dialogu z władzą samorządową. Ujawniają się stanowiska, opinie i kluczowe osoby wywodzące się z grupy problemowej, ale także inne, pośrednio związane z tą zbiorowością.

Wymiar instytucjonalny (praca z instytucjami)

Spółdzielnia socjalna wymaga zintegrowanego współdziałania przynajmniej dwóch partnerów instytucjonalnych: samorządu lokalnego i jednej organizacji pozarządowej, reprezentującej interesy środowiska osób wykluczonych. Wymiar instytucjonalny jest jednak zdecydowanie szerszy.

W etapie pierwszym, animacyjno-kreacyjnym, proponowanym do realizacji w formie Laboratorium Ekonomii Społecznej, niezbędne jest współdziałanie instytucji społeczno-edukacyjnych, biznesowych, pozarządowych i samorządowych, lokalnych i ponadlokalnych (np. regionalna szkoła wyższa, ponadlokalna organizacja pozarządowa, Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej OWES). Ich wspólny ogłód i działania edukacyjne dają szansę na innowacyjną diagnozę i animację wybranej grupy/środowiska.

Następny etap to inkubacja reprezentacji środowiskowej (tworzenie nowej lub wzmacnianie istniejącej organizacji pozarządowej), niezbędnej do utworzenia spółdzielni lub jej poszerzenia o nową usługę.

Niezwyczajnie ważną sferą instytucjonalną będzie stopniowe budowanie klastra usług społecznych, który powinien zaangażować różnorodne podmioty z wszystkich trzech sektorów z terenu miasta, powiatu lub subregionu. W przypadku środowiska osób niepełnosprawnych będą to organizacje pozarządowe zajmujące się niepełnosprawnością, prywatni rehabilitanci, pielęgniarki, osoby od czynnej rehabilitacji i wypoczynku (art-terapia, dogoterapia, itp), organizatorzy wyjazdów, prowadzący ośrodki hotelowe i wypoczynkowe, przedstawiciele instytucji edukacyjnych, zdrowia, instytucje transportowe, cateringowe, artystyczne, religijne, szkoły kształcące rehabilitantów, pracowników pomocy społecznej itp).

Wymiar strategiczny (dokumenty, polityki lokalne)

Proponowana koncepcja powinna być zintegrowana z lokalną strategią rozwiązywania problemów społecznych. Optymalnie należałoby wprowadzić do niej zapis o środowiskowym programie (kierunku) kreowaniu i rozwiązywaniu problemów społecznych oraz wskazać rekomendowane instrumentarium realizacyjne w postaci Laboratorium Ekonomii Społecznej i spółdzielni socjalnej osób prawnych.

Inną możliwością jest uchwalenie przez gminę lokalnej polityki publicznej wobec konkretnego środowiska/grupy/problemu. Możliwe jest wykorzystanie ustawy o działalności pożytku publicznego, by uruchomić wspólny ze sferą pozarządową środowiskowy program diagnostyczno-edukacyjny. W przypadku zbudowania klastra usług społecznych, konieczne będzie też jego formalno-prawne ukonstytuowanie.

[1] Raport z badań s. 1.

Wstępny opis produktu innowacyjnego

Laboratorium Ekonomii Społecznej

Wymiar jednostkowy (praca z ludźmi)

Model Laboratorium Ekonomii Społecznej (LES) ma charakter diagnostyczno-edukacyjny. Uczestnicy LES to: mieszkańcy, lokalni liderzy, przedstawiciele wyższych uczelni, studenci i inni lokalni „aktorzy”. Utworzenie Laboratorium to powołanie edukacyjnej przestrzeni dla wymiany doświadczeń, aktywizacji społecznej, dla łączenia potencjału mieszkańców - praktyków i teoretyków. Laboratorium będzie analizowało i diagnozowało społeczne obszary z zakresu ekonomii społecznej, polityki lokalnej, edukacji, kultury, rozwoju partycypacji, rozwoju potencjału ludzkiego. Laboratorium Ekonomii Społecznej jest nierozdzielnie związane z modelem Spółdzielni Centrum Wspierania Usług Społecznych.

Zadaniem Laboratorium będzie: analiza środowiska, monitorowanie podejmowanych działań i proponowanie nowych rozwiązań w zakresie rozwoju ekonomii społecznej w środowisku wiejskim. Niezwykle ważnym komponentem edukacyjnym LES będzie stworzenie płaszczyzny współpracy i upowszechniania wiedzy oraz umożliwienie dialogu społecznego w obszarze ekonomii społecznej. W środowisku wiejskim niezwykle ważne staje się wnikliwe badanie usług środowiskowych i praca nad zmianą postaw poprzez przekazanie wiedzy i nabycie nowych umiejętności poruszania się w obszarze ekonomii społecznej. Udział mieszkańców w połączeniu z potencjałem wyższych uczelni (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku i Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie są zainteresowane zaangażowaniem w realizację przedsięwzięcia) pozwala na stworzenie nowych usług społecznych w odniesieniu do jakości podejmowanych działań. Laboratorium skupione jest na ludzkim potencjale, inwestowaniu i pobudzaniu środowiska lokalnego. Inicjując i proponując, po dokładnej analizie, nowe rozwiązania lokalne będzie profesjonalnym doradcą dla samorządu terytorialnego.

Należy zauważyć aspekt budowania społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu lokalnym. Badanie poprzez działanie przyczyni się do wzrostu świadomości obywatelskiej i zintegrowania mieszkańców (zwłaszcza w obszarze grup osób marginalizowanych,

wykluczonych społecznie). Działania realizowane przez Laboratorium Ekonomii Społecznej i Centrum Usług Środowiskowych (spółdzielnia osób prawnych) pobudzą rozwój lokalny (wzrost dobrobytu i dostępność do usług społecznych). Stworzona przestrzeń różnorodności pozwoli na zwiększenie szans indywidualnego rozwoju. Laboratorium przestrzeni różnorodności stanowić będzie niezbędny element rozwoju. Studenci uczelni wyższych będą mieli możliwość wykonania praktyki w wybranych obszarach. Ciało pedagogiczne będzie pracowało nad ramowym programem punktacji staży i będzie sprawowało nadzór pedagogiczny. Mieszkańcy, lokalni liderzy, podmioty ekonomii społecznej, pracownicy samorządowi przekażą wiedzę praktyczną i pozwolą na bezpośrednie doświadczanie nabytej wcześniej teorii w praktyce. Podejmowanie szeroko pojętych działań w sposób bezpośredni będzie wspierało i promowało rozwój ekonomii społecznej na obszarach wiejskich. Połączenie zasobów środowisk wiejskich z otoczeniem miasta Płocka przyczyni się do synchronizacji potencjału i wymiany zasobów społecznych. Promowanie tworzenia spółdzielni socjalnych osób prawnych i osób fizycznych przez aktywizację społeczeństwa stanowi ważny obszar edukacyjny. Podejmowanie staży przez studentów w obszarach ekonomii społecznej, przedsiębiorstwach, samorządzie lokalnym w zamieszkiwanym przez nich środowisku umożliwi nabycie nowych, unikalnych umiejętności praktycznych i przygotowanie do pracy zawodowej po ukończeniu uczelni. Uzupełnienie tradycyjnych form edukacji poprzez promowanie badań naukowych w środowisku wiejskim (LEW) przyczyni się do zdobywania doświadczenia zawodowego, transformacji zdobytej wiedzy na umiejętności i postawy („kuźnia pomysłów”), uczenia kreatywności (bezpieczna przestrzeń do eksperymentów). Niezwykle ważne w tym obszarze staje się także promowanie nauki poprzez uczenie się przez doświadczenie w poszczególnych obszarach np. animacja społeczna, praca socjalna, ekonomia (w tym ekonomia społeczna), socjologia, resocjalizacja, media.

LES nawiązuje do perspektywy edukacji (wg H. Giroux) - wizja edukacji jako publicznej sfery nabywania umiejętności władania własnym życiem. Należy zwrócić uwagę na obszar działań w kwestii różnic w szeroko pojętych obszarach. Laboratorium Ekonomii Społecznej będzie wspierać otwartą wymianę idei, wolny, nieskrępowany dialog, ekspresję indywidualnej i społecznej wolności. Ważne znaczenie ma tu otwartość na nowe formy wiedzy, które przekraczają tradycyjne ramy odrębnych dyscyplin (w tym: pomoc społeczna, edukacja, kultura, ekonomia, turystyka). Edukator w przestrzeni społecznej to człowiek zaangażowany społecznie, aktywny, krytyczny i odważny. Należy odnieść się do

„polityki głosu” – koncepcja skłaniająca się do łączenia obszarów indywidualnej tożsamości z procesami społecznymi i politycznymi.

Wymiar instytucjonalny (praca z instytucjami)

Laboratorium Ekonomii Społecznej podobnie jak model flexi działania trójsektorowej spółdzielni socjalnej i model współpracy pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej z przedsiębiorcami wymaga zintegrowanego współdziałania przynajmniej dwóch partnerów instytucjonalnych: samorządu lokalnego, organizacji pozarządowej reprezentującej interesy środowiska osób wykluczonych społecznie, Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej OWES i przedstawicieli świadomego biznesu. Wymiar instytucjonalny w zakresie elementów wsparcia to przede wszystkim środowisko akademickie (uczelnie wyższe, katedry naukowe, studenci). Ich wspólny ogłód i działania edukacyjne dają szansę na innowacyjną diagnozę i animację wybranej grupy/środowiska. Ważnym elementem będzie budowanie lokalnej przestrzeni badawczej. Ważnym partnerem w tym aspekcie będzie funkcjonujące na terenie Gminy Słupno trójsektorowe Partnerstwo Lokalne „Nasza 19”. Partnerstwo Lokalne zrzesza lokalnych aktorów: mieszkańcy, samorząd, organizacje pozarządowe, biznes. Kolejnym elementem będzie nawiązanie współpracy ze środowiskiem miasta Płock (przyległe miasto), w tym nawiązanie współpracy pomiędzy Laboratorium Ekonomii Społecznej a tworzonym modelem, pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej a przedsiębiorcami. Laboratorium ES będzie miało komponent badawczy, wspierający i stwarzający przestrzeń do rozwoju aktywności i współpracy. Wielosektorowy model działania w połączeniu ze ścisłą współpracą wdrażanych modeli na wskazanym obszarze zwiększy kompleksowość wsparcia, zwłaszcza środowisko/ rodziny zagrożone wykluczeniem społecznym i „wyjęte” poza margines życia społecznego. LES będzie stanowiło w pewnym sensie pomost pomiędzy miastem Płock i gminą Słupno. Wzbogacenie różnorodności lokalnej będzie kanwą budowania dialogu społecznego z ważnym komponentem edukacji społecznej i rozwoju ekonomii społecznej w wybranym środowisku. Równocześnie budowanie klastra usług społecznych, wykraczając poza teren gminy Słupno, miasta Płock i powiatu płockiego, pozwoli na wzmocnienie przestrzeni i energii społecznej. Należy zauważyć element budowania na dobrze znanej przestrzeni nowego poziomu. Nowym elementem i wyzwaniem Laboratorium Ekonomii Społecznej będzie superwizja przestrzeni w aspekcie nowego nurtu ekonomii społecznej. Kolejny etap to podjęcie współpracy z

uczelniami wyższymi na terenie całej Polski (zaczynając od zainteresowanych uczelni wyższych: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku i Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie). Kolejny etap to utworzenie szerokiego spektrum budowania publicznej przestrzeni edukacji społecznej, związanej z aktorami pierwszego planu: mieszkańcy wsi i miast, biznes, organizacje pozarządowe, samorząd, podmioty ekonomii społecznej z włączeniem udziału podmiotów drugiego planu: wyższe uczelnie, ministerstwa. Propagowanie działań – uczenie poprzez doświadczenie praktyki. Kolejny element to wytyczenie programu edukacyjnych praktyk zawodowych, propagowanie użyteczności i rozwoju jako nowy model praktyk. Ważnym odniesieniem łączącym podejmowane działania jest propagowanie pracy metodą Programu Aktywności Lokalnej. Praca ze środowiskiem lokalnym jako aktywny aktor wybranej przestrzeni (określony teren działania) z ważnym akcentem budowania rozwoju partycypacji i przeciwdziałania marginalizacji jako łączący system pięciu modeli innowacji w obszarze ekonomii społecznej.

Dodatkowe włączone nurty to: włączenie studentów do aktywnej współpracy z wybranym środowiskiem, animacja młodzieży w tworzeniu lokalnych mediów, obserwacja i badania dotyczące poziomu partycypacji w danej społeczności. Kolejna odsłona Laboratorium Ekonomii Społecznej poprzez podejmowane działań do stworzenia eksperymentalnej przestrzeni naukowej w środowisku wiejskim

Upowszechnienie wiedzy na temat zdobywania praktycznej wiedzy poprzez pracę w środowisku.

Inicjowanie działań zmierzających do powstawania Laboratorium Edukacji Miejskiej (LEM) w mieście Płock.

Utworzenie standaryzowanych sieci utworzonych w poszczególnych województwach Laboratoriów Edukacji Wiejskiej (LEW) i Laboratorium Edukacji Miejskiej (LEM).

Utworzenie środowisk wsparcia „mentorów” – profesorów, naukowców spotykających się w Laboratorium.

Zaproponowanie praktyk w samorządach lokalnych poprzez Laboratorium Edukacji Wiejskiej pracowników poszczególnych resortów na szczeblu państwowym.

Ważnym zadaniem będzie nawiązanie ścisłej współpracy z Ośrodkiem Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej (OWIES) prowadzony będzie przez partnerstwo publiczno-społeczne (Miasto Płock-Powiat Płocki-PES/NGO) zajmował się będzie kompleksowym wsparciem podmiotów ekonomii społecznej. Laboratorium Ekonomii Społecznej będzie

pracowało nad nowymi rozwiązaniami, badaniem, ewaluacją i inspiracją przy prowadzeniu Szkoły Ekonomii Społecznej, organizowaniu konsultacji eksperckich i usług doradczych (przy włączeniu „praktyków” i „teoretyków”), inspirowaniu w nawiązaniu do przeprowadzonych badań nowych inicjatyw z zakresu ekonomii społecznej w regionie plockim.

Wymiar strategiczny (dokumenty, polityki lokalne)

Laboratorium Edukacji Społecznej opracuje wytyczne dotyczące oceny/punktacji staży w Laboratorium Edukacji Wiejskiej (LEW). W tym miejscu ważny będzie lobbing uczelni wyższych, zmieniający przepisy prawne dotyczące staży i praktyk zawodowych studentów. Podejmowanie działań zmierzających do zmiany przepisów prawnych związanych z praktykami zawodowymi studentów:

- Instytucje akredytowane,
- Nadzór merytoryczny stażu,
- Ustalenie czasu stażu,
- Promowanie powstawania Laboratorium Edukacji Wiejskiej w kraju,
- Finansowanie kosztów stażu i pobytu studentów.

Proponowana koncepcja powinna być zintegrowana z lokalną strategią rozwiązywania problemów społecznych w wybranym obszarze działania. Element zapisu powinien zawierać założenia dotyczące opracowanych modeli, łączących szeroko pojęte nurty związane z rozwojem ekonomii społecznej. Można także w tym miejscu wprowadzić nowe zadania do zapisu uchwały w sprawie współpracy z organizacjami pozarządowymi. Warto również zrewidować uchwały lokalne w sprawie realizacji Programów Aktywności Lokalnej. Dodatkowo w ustawach dotyczących urzędników państwowych (pracownicy ministerstw, urzędów wojewódzkich na poszczególnych szczeblach) powinien się znaleźć co 5 lat obowiązek stażu w wybranej społeczności lokalnej. Praktyka w środowisku byłaby bardzo przydatna do tworzenia nowych aktów prawnych z mocnym nawiązaniem do rzeczywistości samorządów lokalnych. Strategie gmin, powiatów powinny zawierać szersze elementy z odniesieniem do obowiązku nie tylko konsultacji społecznej, ale także partycypacji z wypracowaniem obowiązujących przepisów wśród mieszkańców. Tworzone przepisy prawne powinny zawierać opracowanie pewnych standardów usług społecznych z otwartą przestrzenią kafeerii świadczonych usług z dopasowaniem do potrzeb mieszkańców wybranej społeczności. Dalszy element to praktyczne wdrażanie rozwijania

środowiska trójsektorowych partnerstw lokalnych. Wykreślenie zapisu dotyczącego ogłaszania konkursu przez samorząd lokalny celem wyłonienia partnera. Powinno się tu znaleźć obszar budowania współpracy, lokalności.

Wstępny opis produktu innowacyjnego

Założenia Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Mazowieckim

Produkt odpowiada na potrzebę całościowego spojrzenia na problematykę rozwoju społecznej przedsiębiorczości na Mazowszu, regionu najbardziej zróżnicowanego wewnątrz ze względu na występowanie podmiotów ekonomii społecznej (PES), dynamikę potrzeb, na które odpowiada aktywność PES oraz potencjał ich otoczenia i możliwych źródeł wsparcia. Jednocześnie, ponieważ ekonomia społeczna jest zjawiskiem przekrojowym, horyzontalnie łączącym różne dziedziny polityki społecznej oraz gospodarki, Strategia taka powinna wskazywać możliwości koordynowania polityk publicznych w tym zakresie finansowanych z takich źródeł, jak środki państwa, budżety JST oraz fundusze strukturalne (PO KL).

Z drugiej strony założenia do Strategii Rozwoju ES w istotny sposób mogą uzupełnić przygotowywany przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej Plan działań w tym obszarze. W ramach Priorytetu VII Promocja integracji społecznej, w podziałaniu 7.1.3 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki wprowadzono od 1 czerwca 2010 roku nowy typ operacji (projektu) pod nazwą: opracowanie, realizacja i monitoring wieloletniego regionalnego planu działań na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej, oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w regionie. Zgodnie z Wytycznymi, Plan (program wojewódzki) powinien wyznaczyć podstawowe kierunki działań samorządu województwa w obszarze ekonomii społecznej, Program Operacyjny Kapitał Ludzki (Priorytet VII) należy traktować jako jedno z narzędzi możliwych do wykorzystania przy realizacji planu (programu), zwłaszcza w zakresie tworzenia (w wyniku konkursów) ośrodków wsparcia ekonomii społecznej oraz wsparcia na tworzenie podmiotów ekonomii społecznej.

Komplementarność obu produktów – Planu i Założeń Strategii – może mieć o tyle istotną wartość, że pierwszy z tych dokumentów będzie opracowany przez instytucję samorządową związaną silnie z tworzeniem i realizacją regionalnej polityki społecznej i

pomocy społecznej (związek instytucjonalny z ustawą o pomocy społecznej), natomiast autorami Założeń są głównie przedstawiciele środowiska pozarządowego i biznesowego.

Założenia Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej wskazują również dokumenty regionalne o charakterze planistycznym, w których elementy strategii rozwoju ekonomii społecznej powinny znaleźć swoje miejsce merytoryczne oraz odpowiednie dokumenty strategicznego/ operacyjnego źródła finansowania. Jest to niezbędne ze względu na fakt istnienia lub projektowania wielu regionalnych polityk sektorowych, które z różnych powodów nie obejmują, choć mogą i powinny, zjawisk związanych z rozwojem ekonomii społecznej w województwie.

Strategia rozwoju ekonomii społecznej w województwie mazowieckim - założenia

Celem proponowanej Strategii, obejmującej okres 2012 - 2016, jest zwiększenie roli ekonomii społecznej w rozwoju lokalnym i rozwiązywaniu problemów lokalnych oraz wzrost liczby i potencjału przedsiębiorstw społecznych na Mazowszu.

Zakładamy, że po ponad 20. latach wdrażania inwestycji o charakterze infrastrukturalnym lokalne samorządy w województwie mazowieckim bardziej intensywnie niż dotychczas powinny zainteresować się możliwościami rozwojowymi oferowanymi przez przedsiębiorstwa społeczne, co powinno stać się głównym motorem rozwoju ekonomii społecznej. Założenie to jest podstawą do zdefiniowania następujących celów osiągalnych do 2016 roku:

- zwiększenie nakładów finansowych kierowanych przez samorząd regionalny i samorządy lokalne na rozwój ekonomii społecznej
- zmniejszenie biurokracji i utrudnień, istotnych dla podmiotów gospodarki społecznej, pozostających w sferze decyzyjnej lokalnych samorządów
- zwiększenie udziału przedsiębiorstw społecznych w regionalnej gospodarce, w szczególności w obszarze świadczenia usług (w tym rynkowych) i produkcji towarów.

Za „Wytycznymi Ministra Pracy i Polityki Społecznej do przygotowania i realizacji wieloletniego regionalnego planu działań na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w regionie” z

dn. 17 maja 2011 r. Strategia powinna wpłynąć na osiągnięcie w wybranym okresie kilkunastu lat m.in. takich wskaźników jak:

- wzrost liczby podmiotów ekonomii społecznej w województwie oraz liczby osób w nich zatrudnionych (bez względu na podstawę i wymiar czasu pracy)
- wzrost liczby podmiotów ekonomii społecznej, którym zlecono realizację co najmniej jednej usługi spośród:
 - usług socjalnych (w tym usług dla osób niepełnosprawnych i dla osób starszych) na zasadach ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
 - usług rynku pracy na zasadach ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
 - pozostałych usług na podstawie ustawy Prawo zamówień publicznych w wyniku zastosowania „klausul społecznych”
- zwiększenie liczby JST, które:
 - uwzględniły problematykę ekonomii społecznej w swoich dokumentach programowych
 - określiły możliwość zlecania usług społecznych podmiotom ekonomii społecznej w rocznych lub wieloletnich programach współpracy z organizacjami pozarządowymi
 - podpisały umowy partnerstwa publiczno-społecznego o współpracy
 - powierzyły podmiotom ekonomii społecznej realizację zadań publicznych na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
- uzyskanie przez określoną liczbę podmiotów ekonomii społecznej działających na zasadach rynkowych dochodu lub nadwyżki bilansowej z działalności lub osiągnięcie pokrycia kosztów działalności
- zapewnienie funkcjonowania określonej liczby instytucji kompleksowo wspierających ekonomię społeczną w województwie.

Podstawowe założenia systemu realizacji obejmować powinny zarządzanie programem, monitoring, ewaluację, sprawozdawczość oraz sposób koordynacji działań instytucji zaangażowanych w realizację programu.

Definicja zjawiska ekonomii społecznej

Pomimo tego, że spory definicyjne dot. ekonomii społecznej wciąż trwają, stała się ona już jednym z elementów polityki społecznej. Ekonomia społeczna łączy w sobie elementy przedsiębiorczości (związane z prowadzeniem działalności ekonomicznej i podejmowaniem ryzyka ekonomicznego) oraz elementy działalności społecznej,

ukierunkowanej na maksymalizację zysku społecznego (aktywizacja osób wykluczonych społecznie bądź zagrożonych wykluczeniem, działalność na rzecz rozwoju lokalnego).

Przedsiębiorczość społeczna jest definiowana za pomocą kryteriów określonych przez międzynarodowy zespół badawczy sieci EMES (European Research Network).

Kryteria ekonomiczne obejmują:

- 11.** prowadzenie w sposób względnie ciągły, regularny działalności w oparciu o instrumenty ekonomiczne
- 12.** niezależność, suwerenność instytucji w stosunku do instytucji publicznych
- 13.** ponoszenie ryzyka ekonomicznego
- 14.** istnienie choćby nielicznego płatnego personelu.

Kryteria społeczne:

- wyraźna orientacja na społecznie użyteczny cel przedsięwzięcia
- oddolny, obywatelski charakter inicjatywy
- specyficzny, możliwie demokratyczny system zarządzania
- możliwie wspólnotowy charakter działania
- ograniczona dystrybucja zysków.

Ekonomię społeczną wyróżniają takie aspekty jak:

- nowe produkty lub nowa jakość produkowanych dóbr (innowacyjny charakter podejmowanych działań, uwzględnianie aspektów etycznych, równościowych)
- nowe metody organizacji i/lub produkcji dóbr lub usług (włączanie różnorodnych partnerów, np. samorządu lokalnego, przedsiębiorców w tworzenie nowych miejsc pracy, zawiązywanie partnerstw lokalnych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej).

Dodatkowo sektor ekonomii społecznej stymuluje zaangażowanie wolontariackie, stosuje elastyczne formy zatrudnienia czy demokratyczny sposób zarządzania przedsięwzięciem, jak np. w spółdzielniach socjalnych.

Sektor ekonomii społecznej (przedsiębiorczości społecznej) jest dosyć zróżnicowany - nie tylko w sferze instytucjonalnej (różnorodność podmiotów), ale także w obszarach podejmowanej działalności, uwzględniającej potrzeby społeczne (aktywizacja i zatrudnienie osób mających istotne trudności na rynku pracy, działalność ukierunkowana na wsparcie rozwoju lokalnego). W takim rozumieniu polski sektor ekonomii społecznej obejmuje tak zróżnicowane podmioty jak:

- organizacje pozarządowe – reprezentowane głównie przez stowarzyszenia i fundacje. Te ostatnie mogą być tworzone dla realizacji celów społecznie lub gospodarczo użytecznych, ale nie zarobkowych (Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 roku o fundacjach, Dz. U. z 1984 r., Nr 21, poz. 97 z późn. zm.). Fundatorami mogą być osoby fizyczne bądź prawne. Kapitał założycielski fundacji mogą stanowić m.in. środki pieniężne, papiery wartościowe, rzeczy ruchome i nieruchomości. Fundacja może prowadzić działalność gospodarczą na rzecz realizacji swoich celów statutowych (dochód przeznaczany na realizację działalności statutowej). Stowarzyszenia natomiast są dobrowolnymi, samorządnymi, trwałymi zrzeszeniami o celach niezarobkowych (Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach, Dz. U. z 1989 r., Nr 20, poz. 104 z późn. zm.). Stowarzyszenie może także prowadzić działalność gospodarczą, wtedy dochód przeznaczony jest na realizację celów statutowych. Działalność gospodarcza prowadzona przez organizacje pozarządowe może być związana z ich misją czy celem działania. Bardzo często organizacje działające na rzecz osób wykluczonych społecznie zatrudniają je w ramach prowadzonych przez nie działalności gospodarczych (aktywizują te osoby w obszarze społecznym i zawodowym). Ekonomizacja działań organizacji pozarządowych stała się już faktem – coraz więcej z nich podejmuje działalność gospodarczą w sferze usług (np. dostarczanie usług opiekuńczych dla osób starszych czy niepełnosprawnych) bądź w sferze produkcji dóbr (np. produkcja mebli, przetwórstwo owoców i warzyw);
- warsztat terapii zajęciowej (WTZ) tworzony na podstawie Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 1997 r., Nr 123, poz. 776 z późn. zm.). WTZ jest wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówką, która stwarza osobom niepełnosprawnym, niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej. Warsztaty mogą być tworzone przez organizacje pozarządowe lub inne podmioty. WTZ mogą osiągać dochody ze sprzedaży produktów i usług wykonywanych przez ich uczestników w ramach realizowanego programu terapii. Jednakże działalność ich nie stanowi działalności gospodarczej i jest działalnością o charakterze niezarobkowym;
- zakład aktywności zawodowej (ZAZ), w którym zatrudnione są osoby z określonymi stopniami niepełnosprawności (70% osób tam pracujących). Zadaniem ZAZ jest aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych (zatrudnienie i szkolenia

zawodowe) oraz wspieranie ich w ramach rehabilitacji i oddziaływań terapeutycznych. ZAZ ma przygotować zatrudnione w nim osoby niepełnosprawne do podjęcia zatrudnienia na otwartym rynku pracy i prowadzenia niezależnego życia;

- centrum integracji społecznej (CIS) tworzone na podst. Ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2003 r., Nr 122, poz. 1143 z późn. zm.) ma na celu reintegrację zawodową i społeczną osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. CIS realizują usługi dot. kształcenia umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiąganie powszechnie przyjętych pozycji społecznych, nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenia do zawodu, przekwalifikowania lub podwyższenia kwalifikacji zawodowych, naukę planowania życia i zaspokajania własnych potrzeb gł. poprzez wykonywanie pracy zarobkowej. CIS może prowadzić działalność wytwórczą, handlową lub usługową jako działalność gospodarczą lub statutową działalność odpłatną pożytku publicznego;
- klub integracji społecznej (KIS) tworzony na mocy Ustawy o zatrudnieniu socjalnym. W KIS prowadzi głównie działania pomocowe ukierunkowane na znalezienie pracy, przygotowanie do podjęcia zatrudnienia, prace społecznie użyteczne, roboty publiczne, działania samopomocowe;
- spółdzielnia socjalna, która jest przedsiębiorstwem prowadzonym w oparciu o wspólną, osobistą pracę jego członków. Spółdzielnia socjalna działa na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej jej członków (odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu i społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych oraz zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy). Obok prowadzenia działalności gospodarczej spółdzielnia może prowadzić działalność społeczną i kulturalnooświatową na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego. Może także prowadzić działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych wskazanych w ustawie z dnia 24 kwietnia o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003 r., Nr 96, poz. 873 z późn. zm.). Oznacza to, że spółdzielnia socjalna może także realizować zadania publiczne w oparciu o prowadzone otwarte konkursy ofert. Spółdzielnię socjalną mogą założyć: osoby bezrobotne, bezdomne, uzależnione od alkoholu bądź narkotyków po zakończeniu programu psychoterapii, osoby zwalniane z zakładów karnych, uchodźcy realizujący program integracji, osoby chore psychicznie,

niepełnosprawne. Spółdzielnię socjalną, zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 roku o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2006 r., Nr 94, poz. 651 z późn. zm.), mogą także założyć inne osoby, ile ich liczba nie przekracza 50% ogólnej liczby założycieli, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, kościelne osoby prawne. W przypadku spółdzielni socjalnej osób prawnych założycielami powinny być minimum dwa podmioty. Co istotne - spółdzielnia osób prawnych może udzielić poręczenia pożyczek, kredytów, zabezpieczenia zwrotu otrzymanej refundacji, a także środków na podjęcie działalności gospodarczej, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej;

- spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nienastawione na zysk (spółki kapitałowe non profit). Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością może być utworzona w każdym prawnie dopuszczalnym celu, więc może mieć także cele społeczne. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003 r., Nr 96, poz. 873 z późn. zm.) określa, że spółki z o.o. mogą prowadzić działalność pożytku publicznego, o ile nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, pracowników;
- spółka wodna tworzona na podstawie Ustawy z dnia 18 lipca 2001 roku Prawo wodne (Dz. U. z 2001 r., Nr 115, poz. 1229 z późn. zm.) przez osoby fizyczne bądź prawne. Jej podstawowym celem jest zaspokajanie niektórych potrzeb w zakresie gospodarowania wodami (m.in. w zakresie zapewnienia wody dla ludności, w tym uzdatniania i jej dostarczania, ochrony wód przed zanieczyszczeniami, w tym odprowadzania ścieków, ochrony przeciwpowodziowej, melioracji wodnych). Spółki wodne podlegają nadzorowi starosty. Nie działają w celu osiągnięcia zysku, ale mogą wypracowywać zysk netto, który musi być przeznaczony na cele statutowe spółki. Spółki wodne mogą otrzymywać dotacje podmiotowe z budżetu państwa oraz dotacje jednostek samorządu terytorialnego. Spółka wodna jest formą organizacyjną odrębną od spółek cywilnych (działających w oparciu o kodeks cywilny) oraz od spółek prawa handlowego (działających w oparciu o kodeks spółek handlowych);
- Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych (TUW) ukierunkowane na działalność na rzecz swoich członków (ubezpiecza członków na zasadzie wzajemności). TUW

działa nie dla zysku – składki członkowskie mają jedynie pokrywać wypłacane świadczenia oraz koszty działalności.

Podmioty ekonomii społecznej o wiele częściej niż inne podmioty działające w sferze gospodarczej podejmują działalność na rzecz rozwoju lokalnego. Wynika to z ich głębokiego osadzenia lokalnego, wynikającego np. z zatrudniania lub prowadzenia działalności na rzecz osób z najbliższego środowiska, usług oferowanych na rynek lokalny, wytwarzania produktów w oparciu o tradycje lokalne czy regionalne (np. wypiekanie chleba, przetwórstwo rolno-spożywcze), produkcji lub dostarczania usług zaspokajających potrzeby danej społeczności lokalnej (czy to indywidualnych klientów czy instytucjonalnych, w tym instytucji samorządowych). Podmioty ekonomii społecznej mogą więc dostarczać towary i usługi, na które jest popyt w danej społeczności lokalnej (np. usługi opiekuńcze dla wzrastającej liczby osób starszych, chorych, usługi transportowe dla osób niepełnosprawnych, prowadzenie taniej jadalni czy sklepu z rzeczami używanymi, usługi sprzątające), usługi, które ożywiają lokalną przedsiębiorczość, wpływają na jej rozwój (np. prowadzenie wioski tematycznej, agroturystyki, organizowanie wydarzeń i działalności atrakcyjnej dla turystów, prowadzenie pensjonatu). Dodatkowo wszystkie te przedsięwzięcia w dużej mierze oparte są o pracę osób mających trudności ze znalezieniem pracy (np. osoby długotrwale bezrobotne, niepełnosprawne, chore psychicznie, wychodzące z uzależnienia, opuszczające zakład karny).

Coraz częściej słychać już o sukcesach w prowadzeniu przedsięwzięć ekonomii społecznej. Przykładem sukcesu jest największy kompleks turystyczny w Polsce „Jurapark” w Bałtowie, proponujący szereg atrakcji turystycznych i krajoznawczych. Działalność ta zaczęła się od utworzenia parku dinozaurów, gdzie zatrudniano osoby pozostające bez pracy. Dziś przedsięwzięcie przerosło oczekiwania jego organizatorów. Park jurajski powiększył się o zwierzyniec, ścieżki edukacyjno-przyrodnicze, kino 5D, ośrodek jazdy konnej. Przedsięwzięcie to przyczyniło się do rozwoju innych form działalności, związanych głównie z obsługą ruchu turystycznego w miejscowości Bałtów. Powstały nowe miejsca pracy: miejsca noclegowe, punkty gastronomiczne.

Zakorzenie podmiotów ekonomii społecznej w społeczności lokalnej obejmuje zatem:

- przynależność do tej samej społeczności – angażowanie członków społeczności w działalność organizacji pozarządowej, czy innego podmiotu ekonomii społecznej oraz włączanie się w działania na rzecz społeczności lokalnej wykraczające poza wymiar ekonomiczny podmiotu z kręgu ekonomii społecznej
- klientów pochodzących z danej społeczności, ale także osoby zatrudnione w danym podmiocie ekonomii społecznej
- oferty skierowanej do społeczności
- partnerów, za pomocą których realizują swoje przedsięwzięcia (np. samorząd lokalny).

Pomimo tego, że przedsięwzięcia z zakresu ekonomii społecznej są obecne na poziomie lokalnym (ekonomia zorientowana na wspólnotę), wciąż są niedostrzegane bądź niedoceniane przez samorządy lokalne czy regionalne. Rozwój lokalny wciąż jest postrzegany w kategoriach rozwoju gospodarczego. Nie podchodzi się do niego jako do całościowego rozwoju społeczności lokalnej. Ekonomia społeczna buduje zasoby społeczności lokalnych w oparciu o wspólnotowe działania, wspieranie rozwoju, zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób z grup marginalizowanych. Nurt przedsiębiorczości społecznej nie jest dostatecznie akcentowany w działalności strategicznej samorządów - na poziomie planowania strategicznego, jak i samej działalności w obszarach strategicznych, takich jak polityka społeczna czy rozwój gospodarczy z wykorzystaniem działań na rzecz zrównoważonego rozwoju, zwiększania spójności społecznej, a w efekcie wzrostu jakości życia na poziomie lokalnym.

Podsumowując, najogólniej ekonomię społeczną można określić jako działalność gospodarczą ze społecznymi celami ukierunkowanymi na niwelowanie wykluczenia społecznego, bądź rozwój społeczności lokalnej. Działalność w sferze ekonomii społecznej skupiona jest z jednej strony na osiąganiu celów społecznych przy wykorzystaniu działalności ekonomicznej oraz jednoczesnym osiąganiu efektów w działalności gospodarczej prowadzonej z wykorzystaniem instrumentów będących własnością społeczną i wspierających wspólnotę lokalną. Wartość ekonomii społecznej to praktyczny sposób rozwiązywania problemów społecznych na poziomie lokalnym, ale także podejście do

działalności ekonomicznej wykorzystywanej jako narzędzie aktywizujące w wymiarze jednostkowym, organizacji/instytucji i społeczności lokalnej.

Sektor ekonomii społecznej opiera się bardzo często na sieci współpracy – partnerstwie lokalnym, międzysektorowym, partnerstwie na rzecz rewitalizacji społecznej. Szansą dla niego jest także tworzenie klastrów – sieci współpracujących ze sobą podmiotów działających na danym terytorium geograficznym. Co istotne, podmioty te dzięki współpracy i wzajemnych powiązaniach budują swoją pozycję na rynku, uzupełniają swoją ofertę, wykorzystując efekt swoistej synergii. Podstawowym założeniem sieci współpracy i klastra jest kooperacja, zaufanie i współzależność. Przykładem tego typu działań jest budowanie sieci współpracy we wsi Kamionka pod Nidzicą w ramach działalności Garncarskiej Wioski. Garncarska Wioska, w ramach której prowadzona jest pozarolnicza działalność gospodarcza, oparta jest o stare, ginące zawody rzemieślnicze, tradycyjne technologie i zwyczaje. Przedsiębiorstwo to może rozwijać się dzięki współpracy kilkunastu organizacji i podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Wszystkie te podmioty skupione są pod jedną marką „Garncarska Wioska” – w ramach której prowadzone są usługi i produkcja w zakresie garncarstwa, krawiectwa, produkcji papieru czerpanego, zielonej turystyki i agroturystyki. Dzięki współpracy powstała wioska tematyczna i marka związana z lokalnymi tradycjami i ginącymi zawodami. Działania te oparte są o zaangażowanie mieszkańców wioski (często osoby pozostające długotrwale bez pracy), rozwój lokalny (stymulują powstawanie i działanie małych, miejscowych przedsięwzięć gospodarczych – m.in. miejsca noclegowe, usługi gastronomiczne, krawieckie).

Wyzwania i szanse stojące przed partnerami publicznymi i prywatnymi w obszarze rozwoju ekonomii społecznej na Mazowszu

Ogólna charakterystyka województwa mazowieckiego

Województwo mazowieckie obejmuje blisko 11,5% kraju (pow. 35 558 km kw.). Zamieszkuje w nim blisko 14% mieszkańców kraju (ok. 5239,2 tys. osób). W skład województwa mazowieckiego wchodzi 37 powiatów, 5 miast na prawach powiatu oraz 314 gmin (229 wiejskich, 50 miejsko-wiejskich i 35 miejskich). To tutaj wytwarzane jest 22% PKB. W okresie 2007 – 2010 w województwie mazowieckim odnotowano najwyższy poziom PKB (w 2010 roku – 311,4 mln zł). Najwyższy poziom produktu krajowego brutto

na 1 mieszkańca w 2010 r. odnotowano w województwie mazowieckim (59,5 tys. zł, co stanowiło 161% średniej krajowej). Jednakże należy zauważyć, że województwo mazowieckie w sferze gospodarki jest pełne kontrastów.

Pomiędzy powiatami występują znaczące dysproporcje finansowe. Najbogatsze powiaty to warszawski i płocki, najbiedniejsze - ostrołęcki, ciechanowski i siedlecki. Mazowsze jest największym województwem, liderem przedsiębiorczości, pierwszym pod względem dynamiki rozwoju ekonomicznego i aktywności gospodarczej. Największy potencjał gospodarczy ma Warszawa. To tu koncentruje się życie gospodarcze, naukowe, kulturalne. To także tutaj odnotowuje się największy regionalny rynek pracy – blisko 2,2 mln osób (15,2% osób pracujących w Polsce). Dominuje rynek usług, w którym zatrudnionych jest 65% osób pracujących. Stopa bezrobocia kształtuje się na poziomie 10% (dane GUS, marzec 2011). Jednocześnie na Mazowszu występuje duże zróżnicowanie terytorialne stopy bezrobocia. W Warszawie wynosi ona 1,9%, w podregionie warszawsko-wschodnim – 5,3%, a w podregionie warszawsko-zachodnim - 8,9%. Zdecydowanie najtrudniejsza sytuacja jest w podregionie radomskim, gdzie stopa bezrobocia wynosi 19,6% (m. Radom – 19%, powiat radomski – 26%, powiat szydłowiecki – 30,8%). Szacuje się, że 20% mieszkańców województwa mazowieckiego żyje w ubóstwie. Najwyższy poziom ubóstwa odnotowuje się w powiecie przasnyskim, ostrołęckim, przysuskim i szydłowieckim (są to powiaty, w których przeważa ludność wiejska).

Ekonomia społeczna w województwie mazowieckim

Rozpatrując sektor ekonomii społecznej na Mazowszu należy wziąć pod uwagę jego zróżnicowanie wewnętrzne, jak i odnoszące się do aspektów geograficznych związanych z koncentracją większości działań w centralnej części województwa. Dla przykładu, za danymi pochodzącymi z badania sektora pozarządowego w Polsce[1], mazowieckie jest jednym z województw, w których liczba organizacji pozarządowych jest stosunkowo duża w stosunku do liczby mieszkańców. W woj. mazowieckim zarejestrowanych jest około 15 tys. stowarzyszeń i fundacji, przy czym 9,5 tys. z nich to organizacje z Warszawy. Do tego zdecydowana większość organizacji warszawskich działa jednak na skalę ogólnopolską.

W województwie mazowieckim, za danymi wskazanymi w „Diagnozie stanu zastanego w dziedzinie polityki, pomocy i integracji społecznej. Bilans otwarcia”, przygotowanej przez Obserwatorium Integracji Społecznej w województwie mazowieckim, obecnie działają m.in.:

- 4 zakłady aktywności zawodowej,
- 32 spółdzielnie socjalne,
- 6 centrów integracji społecznej,
- 113 klubów integracji społecznej,
- 67 warsztatów terapii zajęciowej.

Do tych danych należy także dodać informacje dotyczące sektora pozarządowego na Mazowszu. Zarejestrowanych jest tu ok. 15 tys. stowarzyszeń i fundacji, przy czym w Warszawie zlokalizowanych jest 9,5 tys. organizacji (zdecydowana większość z nich działa na skalę ogólnopolską). Województwo mazowieckie przoduje także w liczbie organizacji w stosunku do liczby mieszkańców.

Rola samorządów w zakresie wspierania rozwoju ekonomii społecznej

Samorządy lokalne i regionalne, tworząc polityki rozwoju na poziomie programowania, jak i realizacji, powinny w większym stopniu skorzystać z potencjału i zasobów sektora ekonomii społecznej. Podmioty ekonomii społecznej są ulokowane głównie na poziomie lokalnym, kierując swoją ofertę do społeczności lokalnych, angażując w swoje działania osoby i grupy wymagające wsparcia, aktywizując je społecznie i zawodowo.

Samorząd regionalny, jak i samorządy lokalne, dysponują możliwościami i narzędziami, które mogą stymulować i wspierać sektor ekonomii społecznej. Należy mieć na uwadze, że ekonomia społeczna dysponuje swoistą wartością dodaną – nie tylko dostarcza towary i usługi, ale także wyrównuje szanse i zmniejsza nierówności w obszarach społecznych.

Rola samorządów we wspieraniu podmiotów ekonomii społecznej może opierać się na m.in.:

- zlecaniu do realizacji zadań publicznych
- udzielaniu pożyczek, poręczeń

- zakupie usług i towarów przy wykorzystaniu tzw. klauzul społecznych
- tworzeniu partnerstw lokalnych
- stymulowaniu rozwoju i systemu wsparcia ekonomii społecznej (np. poprzez wspieranie powstawania i działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej).

Zlecanie zadań publicznych

Zlecanie do realizacji zadań publicznych odbywa się na podstawie zapisów art. 5 i 11 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2004 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2010 r., Nr 234, poz. 1536 z późn., zm.). Zlecanie zadania publicznego odbywa się poprzez otwarty konkurs ofert. Formy zlecania obejmują:

- powierzanie wykonywania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji
- wspieranie wykonywania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji.

Zapisy ustawy jasno określają, że zadania publiczne, obok organizacji pozarządowych, mogą być także realizowane przez: spółdzielnie socjalne, spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, które nie działają w celu osiągnięcia zysku i przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału pomiędzy swoich członków, udziałowców, akcjonariuszy i pracowników.

Pożyczki, gwarancje i poręczenia

Jednostki samorządu terytorialnego (na podst. art. 5 ust. 8 ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie) mogą udzielać pożyczek, gwarancji, poręczeń organizacjom pozarządowym i innym podmiotom wskazanym w ustawie o pożytku publicznym i o wolontariacie na realizację zadań w sferze pożytku publicznego, na zasadach określonych w odrębnych przepisach. Wskazane instrumenty finansowe mogą wpłynąć na poprawę kondycji podmiotów ekonomii społecznej – przy rozpoczynaniu czy rozwijaniu prowadzonej już działalności (np. przy staraniu się o kredyt na zakup maszyn do wprowadzanej nowej produkcji).

Klauzule społeczne

Zakupy dokonywane w ramach zamówień publicznych od 2009 roku mogą być oparte także o tzw. klauzule społeczne, w ramach których możliwe jest wymaganie od wykonawców zatrudniania osób wykluczonych z rynku pracy (art. 29 ust. 4 Ustawy z dnia

29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych, Dz. U. z 2004 r., Nr. 19, poz. 177 z późn. zm.) bądź zatrudniania osób niepełnosprawnych (art. 22 ust. 2 ustawy). Zamawiający może więc stosować preferencje dot. wykonawców stosujących instrumenty wspomagające pracowników w szczególności należących do grup wykluczonych z rynku pracy. W opisie przedmiotu zamówienia mogą znaleźć się wymagania dotyczące:

- zatrudniania osób: bezrobotnych lub młodocianych w celu przygotowania zawodowego, niepełnosprawnych, innych niż wyżej określone, o których mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym lub we właściwych przepisach państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego
- utworzenia funduszu szkoleniowego bądź zwiększenia wpłat na jego rzecz.

Klauzula dotycząca osób niepełnosprawnych daje możliwość ograniczenia zamówienia publicznego do wykonawców zatrudniających 50% pracowników niepełnosprawnych.

Partnerstwa lokalne

Idea partnerstw lokalnych opiera się na koncepcji rozwoju społeczności lokalnych przy wykorzystaniu posiadanych różnorodnych, lecz nie zawsze zauważalnych zasobów. Działania na rzecz wspólnoty lokalnej oparte o współdziałanie różnych podmiotów, o rewitalizację społeczną, aktywizację lokalną są jedną z podstawowych form działalności w ekonomii społecznej. Partnerstwa lokalne są tworzone m.in. w oparciu o jednostki samorządu terytorialnego, podmioty ekonomii społecznej, podmioty z sektora biznesu. Tego typu partnerska współpraca ma długofalowo wpływać na rozwój społeczności lokalnej. Partnerstwa odgrywają ogromną rolę przede wszystkim w społeczeństwach marginalizowanych i zdegradowanych. Współpraca międzysektorowa w społeczności lokalnej (głównie oparta o jednostki samorządu terytorialnego i podmioty z sektora ekonomii społecznej) owocuje efektywniejszym pozyskiwaniem zewnętrznych środków finansowych dla rozwoju gminy, powiatu czy województwa (np. w gminie Liw partnerstwo lokalne pozyskało aż osiem dotacji ze źródeł pozagminnych na realizację własnych projektów społecznych).

Partnerstwa lokalne na rzecz rozwoju przedsiębiorczości społecznej poprzez swą różnorodność i potencjał (partnerzy reprezentujący równe sektory – publiczny, pozarządowy, prywatny) mogą skutecznie wspierać inicjatywy lokalne oparte o aktywność samych mieszkańców. W takim wypadku partnerstwo ma tworzyć warunki dla jak najkorzystniejszego rozwoju osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem

społecznym, podmiotów działających na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej tych osób.

Działania wspierające powstawanie i działanie podmiotów ekonomii społecznej

Mając na uwadze fakt, że podmioty ekonomii społecznej są tworzone w oparciu o osoby wykluczone społecznie bądź zagrożone wykluczeniem, niezbędne jest wspieranie ich w podejmowaniu aktywności zawodowej i społecznej. Jednym z przejawów aktywizacji tej grupy osób jest podejmowanie działań zmierzających do uzyskania zatrudnienia – zdobycia miejsc pracy lub jego utworzenia. Osoby z kręgu wykluczenia społecznego mogą zakładać spółdzielnię socjalną, organizację pozarządową. Działania, oparte o aktywność ekonomiczną na rzecz tej grupy osób mogą być podejmowane przez organizacje pozarządowe tworzące np. warsztat terapii zajęciowej, zakład aktywności zawodowej, spółkę z o.o. non profit, spółdzielnię socjalną osób prawnych, centrum integracji społecznej czy klub integracji społecznej. We wszystkie te działania zaangażowane są osoby znajdujące się w trudnej sytuacji na rynku pracy – jako pracownicy (np. w ZAZ, spółce, spółdzielni socjalnej osób prawnych) bądź jako osoby, na rzecz których podejmowane są działania wspierające i aktywizujące z nawiązywania stosunku pracy (np. WTZ, CIS, KIS). Animowanie powstawania i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej może więc być jednym z działań wspieranych przez samorząd lokalny i regionalny. Inicjatywa ta powinna wynikać z przekonania samorządu, że przedsiębiorstwa ekonomii społecznej wpływają na zmniejszenie bezrobocia w gminie, powiecie czy regionie, wzmacniają wspólnoty lokalne (działają na rzecz całej społeczności, podejmują działania wykraczające dalej niż tylko działalność gospodarcza), promują poczucie odpowiedzialności społecznej na szczeblu lokalnym (budują wspólnotę w oparciu o kształtowanie konsumentów odpowiedzialnych społecznie, uczą inwestować w przedsięwzięcia przynoszące zyski mierzone w wymiarze społecznym).

Końcowe konkluzje i rekomendacje

Opracowana Strategia będzie miała charakter programu rozwoju województwa. W związku z tym powinna wpisywać się w zapisy celów strategicznych województwa mazowieckiego. Zagadnienia dotyczące ekonomii społecznej muszą więc znaleźć się w strategii rozwoju województwa lub co najmniej odwoływać się do zapisów tej strategii. Ekonomia społeczna i jej rozwój jest tu jednym z narzędzi realizacji celów strategii. Wpisanie tych zagadnień w dokumenty strategiczne województwa może odbywać się w

ramach ich okresowej aktualizacji bądź przy tworzeniu nowych dokumentów obowiązujących na kolejne okresy programowania.

Tworzenie Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Mazowieckim musi odbywać się w oparciu o zapisy Ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (Dz. U. z 1998 r.m Nr 91, poz. 576 z późn. zm.) oraz zgodnie z zasadami prowadzenia polityki rozwoju. Przygotowanie Strategii powinno być zakończone przyjęciem przez Zarząd Województwa dokumentu strategicznego i wpisaniem go w politykę rozwojową województwa.

Strategia Rozwoju Ekonomii Społecznej nie może obejmować okresu dłuższego niż okres realizacji „Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020”. Zaleca się, aby przy wyznaczaniu okresu, na który będzie przygotowywana Strategia Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Mazowieckim uwzględniono obecnie trwające prace nad aktualizacjami dokumentów w regionie.

Diagnoza powinna dotyczyć działań, które dotychczas realizowano w obszarze wsparcia, rozwoju i promocji ekonomii społecznej w województwie mazowieckim. Opracowując diagnozę należy zwrócić uwagę na następujące kwestie:

- ekonomia społeczna jest obecnie postrzegana powszechnie w politykach publicznych jako narzędzie integracji społecznej i rynku pracy, rzadko natomiast jako narzędzie autentycznego rozwoju lokalnego rozumianego całościowo, a nie w ujęciu jednostkowym czy grupowym. Zjawisko ekonomii społecznej wymaga wydobycia kluczowej dla społeczności lokalnych, a często pomijanej, funkcji rozwojowej łączącej całe środowiska i różne sektory we wspólnych przedsięwzięciach rozwojowych, w dostarczaniu potrzebnych lokalnemu środowisku usług (społecznych, transportowych, wytwórczych, innych) oraz produktów
- w przedsiębiorczości społecznej funkcjonuje zróżnicowana gama podmiotów ekonomii społecznej, przekraczająca zarówno grupę „tradycyjnych” podmiotów ekonomii społecznej (organizacje pozarządowe, spółdzielnie), jak i nowopowstałych ze sfery socjalnej (spółdzielnie socjalne, WTZ, ZAZ, KIS, CIS) oraz działających w oparciu o partnerstwa lokalne, spółki wodne, klastry i inne porozumienia publiczno-społeczno-prywatne

- realizacja efektu społecznego, czy wręcz socjalnego ekonomii społecznej wymaga takich nakładów finansowych, które w ujęciu transakcyjnym stanowią przewagę poniesionych kosztów nad oczekiwanym zyskiem – społecznym i ekonomicznym, gospodarczym.

Charakter Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej powinien być przekrojowy. Zgodnie z wymogami określonymi w art. 11 ust. 2 ustawy o samorządzie województwa polityka rozwoju województwa opiera się o:

- tworzenie warunków rozwoju gospodarczego, w tym kreowanie rynku pracy
- utrzymanie i rozbudowę infrastruktury społecznej i technicznej o znaczeniu wojewódzkim
- pozyskiwanie i łączenie środków finansowych: publicznych i prywatnych, w celu realizacji zadań z zakresu użyteczności publicznej
- wspieranie i prowadzenie działań na rzecz podnoszenia poziomu wykształcenia obywateli
- racjonalne korzystanie z zasobów przyrody oraz kształtowanie środowiska naturalnego, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju
- wspieranie rozwoju nauki i współpracy między sferą nauki i gospodarki, popieranie postępu technologicznego oraz innowacji
- wspieranie rozwoju kultury oraz sprawowanie opieki nad dziedzictwem kulturowym i jego racjonalne wykorzystywanie
- promocja walorów i możliwości rozwojowych województwa
- wspieranie i prowadzenie działań na rzecz integracji społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Projektowana Strategia Rozwoju Ekonomii Społecznej wpisuje się w wymienione obszary programowania strategicznego województwa i powinna być dokumentem przekrojowym. Jej przekrojowość obejmuje takie obszary jak np.: rozwój gospodarczy, partnerstwa na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego, wspieranie aktywności obywatelskiej, innowacje, usługi społeczne, działalność na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Podejście do ekonomii społecznej powinno więc obejmować jej wielowątkowość, różnorodność i możliwości w aktywizowaniu i rozwoju lokalnych. Należy przy tym

pamiętać, że ekonomia społeczna nie zawężą się tylko do rynku pracy i aktywizacji społecznej.

Włączenie zagadnień związanych z ekonomią społeczną do wojewódzkich dokumentów strategicznych takich jak m.in.:

- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020 roku (rekomendujemy odejście od zawężania myślenia strategicznego w obszarze rozwiązywania problemów społecznych jedynie do sfery polityki społecznej)
- Wojewódzka Strategia w zakresie Polityki Społecznej dla województwa mazowieckiego na lata 2005-2013
- Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza 2007-2015
- Strategia e-Rozwoju dla Województwa Mazowieckiego na lata 2007 – 2013
- Strategia rozwoju turystyki województwa mazowieckiego na lata 2007-2013
- Regionalny Plan Działań na rzecz Zatrudnienia.

Tworzenie Strategii

W przygotowywanie Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej należy zaangażować, obok przedstawicieli jednostek organizacyjnych Urzędu Marszałkowskiego, MCPS, także przedstawicieli sektora ekonomii społecznej. Przy zachowaniu partycypacyjnego modelu przygotowywania Strategii ważne jest, aby zachowana była reprezentatywność sektora ekonomii społecznej, aby w pracach zespołu przygotowującego dokument uczestniczyli przedstawiciele różnorodnych podmiotów ekonomii społecznej, jak i instytucji ich wspierających (w tym ośrodków wsparcia ekonomii społecznej).

Rekomendacje do wdrażania strategii rozwoju ekonomii społecznej

Rola Obserwatorium Integracji Społecznej na Mazowszu i działalność badawcza

Należałoby rozważyć prowadzenie stałego monitoringu oraz badań sektora ekonomii społecznej w województwie mazowieckim. Badania te mogłyby wchodzić w zakres prac Obserwatorium Integracji Społecznej, które w swych zadaniach ma monitorowanie działalności instytucji sprzyjających aktywnej integracji, analizowanie skuteczności realizowanych projektów i stosowanych form pomocy przez instytucje aktywnej integracji.

Działalność badawcza dotycząca ekonomii społecznej na Mazowszu mogłaby także opierać się na analizie pomiaru społecznego wpływu podmiotów ekonomii społecznej. Wpływ ten odnosi się do społecznego zwrotu z inwestycji (*social accounting*) i rachunku wyników. Badania nad tym aspektem funkcjonowania przedsiębiorczości społecznej mogłyby pomóc szacować koszty prowadzenia polityki redystrybucji świadczeń socjalnych dla osób korzystających ze wsparcia systemu pomocy społecznej oraz wsparcia pochodzącego z instytucji rynku pracy. Wychodząc od założenia, że ekonomia społeczna może wpływać na zmniejszenie wydatków publicznych poprzez aktywizację zawodową osób pozostających bez pracy (w efekcie doprowadzenie do zatrudnienia osób korzystających dotychczas ze świadczeń dla osób bezrobotnych).

Dodatkowo do działań Obserwatorium w zakresie upowszechniania innowacyjnych i skutecznych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej należałoby włączyć także obszary związane z ekonomią społeczną. Działania te mogłyby obejmować m.in. promocję ekonomii społecznej jako narzędzia rozwiązywania problemów społecznych, prezentacje dobrych praktyk w tym zakresie.

Działalność upowszechniająca i informacyjna

W województwie mazowieckim nie zakorzeniła się jeszcze wśród przedstawicieli administracji publicznej szczebla samorządu lokalnego i regionalnego świadomość dotycząca roli ekonomii społecznej w rozwoju środowisk lokalnych i regionu. Działalność informacyjna dotycząca form i roli ekonomii społecznej, wykorzystania jej do rozwoju i wzmacniania potencjału lokalnego, wspierania aktywizacji społecznej i zawodowej osób z grup wykluczonych powinna być ukierunkowana do przedstawicieli samorządów (lokalnych, jak i regionalnego), mieszkańców województwa (potencjalnych uczestników sektora ekonomii społecznej i jego odbiorców – czy to jako podmiotów, na rzecz których działają przedsiębiorstwa społeczne, czy jako odbiorców i konsumentów produkowanych przez nie dóbr i usług).

Zwiększenie roli podmiotów ekonomii społecznej przy zakupie dóbr i usług przez administrację publiczną

Sektor publiczny (samorządy lokalne i regionalne) mogą stać się istotnymi konsumentami towarów i usług wytwarzanych w ramach ekonomii społecznej. Usługi cateringowe, zakup kartek okolicznościowych, usługi poligraficzne, sprzątające,

remontowo-budowlane na rzecz instytucji publicznych w województwie mazowieckim mogą być zlecane podmiotom ekonomii społecznej (spółdzielni socjalnych, organizacji pozarządowych, ZAZ, CIS). Możliwość preferencyjnego traktowania przedsiębiorstw społecznych w zamówieniach publicznych dają tzw. klauzule społeczne.

Wykorzystywanie narzędzi finansowych dla wspierania ekonomii społecznej

Niezwykle istotne jest tworzenie rozwiązań i wsparcia dla powstawania oraz rozwoju podmiotów ekonomii społecznej w województwie mazowieckim. System wsparcia powinien być budowany w oparciu o m.in. udzielanie poręczeń, pożyczek i kredytów dla podmiotów ekonomii społecznej. Istotną rolę w tym zakresie mógłby odegrać Mazowiecki Regionalny Fundusz Pożyczkowy Sp. z o.o. przygotowując ofertę dla podmiotów ekonomii społecznej oraz osób i podmiotów zamierzających uruchomić przedsiębiorstwo społeczne.

BIBLIOTECZKA I PRZYDATNA LITERATURA

Arczewska M. (red.), Obszary działań i interwencji stycznych dla jednostek samorządu terytorialnego i instytucji ekonomii społecznej (organizacji pozarządowych). Raport z badania, wyd. WRZOS, Warszawa 2011

Białek J., Dzierzgwa R., Mackiewicz M., Perzanowska-Przychodzka E., Przybylska L., Siłuszek A., Sudak S., Więckowska E., Raport Polska 2011. Gospodarka - społeczeństwo - regiony (projekt), wyd. MRR, Warszawa 2011

„Diagnoza stanu zastanego w dziedzinie polityki, pomocy i integracji społecznej. Bilans otwarcia”, Obserwatorium integracji społecznej w województwie mazowieckim, wyd. MCPS, Warszawa 2011

Frączak P., Wygnański J. (red.), Polski model ekonomii społecznej. Rekomendacje dla rozwoju. Zaproszenie do dyskusji, wyd. FISE, Warszawa 2008

Frączak P., Myślenie o przyszłości ekonomii społecznej w Polsce, „FederalistKa”, nr 5, marzec 2011, wyd. OFOP i Kooperatywa Pozarządowa

Leś E. (red.), Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Wprowadzenie do problematyki, wyd. IPS UW, Warszawa 2008

Leś E., Nowa ekonomia społeczna. Wybrane koncepcje, „Trzeci sektor”, nr 2, wiosna 2005, wyd.: ISP

Leś E., Ołdak M. (red.), Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym, Tom 2 Zeszytów Gospodarki Społecznej, wyd. Collegium Civitas, Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2007

Miżejewski C., Polityka społeczna wobec sektora ekonomii społecznej, wyd. FISE, Warszawa 2006

Miżejewski C. (red.), Integracja społeczna i ekonomia społeczna w województwach: małopolskim, mazowieckim i świętokrzyskim. Raport wstępny w ramach projektu OECD "Improving Social Inclusion Capacity at Local Level", Warszawa 2009

Orłowska Z., Schimanek T. (red.), Przedsiębiorstwo społeczne w działaniu, Poradnik dla tych, którzy działają w przedsiębiorstwach społecznych, dla tych którzy chcą to robić, a także dla tych, którzy jeszcze o tym nie myśleli, wyd. WYG International, Warszawa 2009

Poprawa potencjału integracji społecznej na poziomie lokalnym poprzez ekonomię społeczną, Raport na temat Polski, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009

Przewłocka J., Polskie organizacje pozarządowe. Najważniejsze pytania, podstawowe fakty, wyd. Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2011

Schimanek T., Klauzule społeczne w prawie zamówień publicznych w Polsce, artykuł opublikowany na portalu www.ekonomiaspoleczna.pl
<http://www.socialeconomy.pl/x/615834;jsessionid=DB51F9FD7AF70FAC635149E6B11065B9>

Skrzypiec R., Kasprzak T., Jewdokimow M., Biernat A., Gumkwoska M., Przedsiębiorstwo ekonomii społecznej w środowisku lokalnym, wyd. Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2008

Sztark M., Śliwiński M. (oprac.), Jak założyć przedsiębiorstwo społecznie zakorzenione lokalnie? Z doświadczeń projektu „W stronę polskiego modelu gospodarki społecznej – budujemy nowy Lisków”, wyd. Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa 2008

Wejcman Z., Partnerstwa dla przedsiębiorczości społecznej, wyd. Stowarzyszenie Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych BORIS, Warszawa 2009

[1] Przewłocka J., Polskie organizacje pozarządowe. Najważniejsze pytania, podstawowe fakty, wyd. Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2011

Wstępny opis produktu innowacyjnego

Klaster podmiotów ekonomii społecznej

Uzasadnienie/diagnoza na podstawie badań

Opis grupy docelowej

Projekt skierowany jest do osób fizycznych i prawnych chcących wspierać i współtworzyć podmioty ekonomii społecznej. W celu opisu modelu możemy wyodrębnić dwie grupy docelowe: bezpośrednią i pośrednią. Do grupy bezpośredniej należy zaliczyć już istniejące podmioty ekonomii społecznej, w tym: centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej, spółdzielnie socjalne, organizacje pozarządowe, spółki prawa handlowego działające non-profit, warsztaty terapii zajęciowej oraz osoby fizyczne i prawne, chcące utworzyć przedsiębiorstwo społeczne, wykorzystujące jedną z powyższych form prawnych. Pośrednią grupę docelową będą tworzyć podmioty z sektora publicznego, prywatnego oraz organizacji pozarządowych, których zadaniem będzie współuczestnictwo w kreowaniu przedsiębiorczości społecznej poprzez angażowanie się w zarządzaniu tymi podmiotami oraz udzielanie daleko idącego wsparcia merytorycznego i finansowego. Istotną pośrednią grupą docelową są przedstawiciele administracji publicznej, zarówno decydenci samorządowi (wójtowie, burmistrzowie, prezydenci miast, starostowie), jak również przedstawiciele gminnych i powiatowych instytucji zajmujących się problematyką wykluczenia społecznego i integracji. Do tej grupy należy zaliczyć ośrodki pomocy społecznej, powiatowe urzędy pracy, czy powiatowe centra pomocy rodzinie. Ostatnią pośrednią grupę docelową, gwarantującą sukces, stanowią przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą na terenie tworzonego klastra oraz środowiska naukowe i badawcze, zaangażowane do współpracy na rzecz tworzonego klastra. Dlatego jednym z kluczowych partnerów w procesie tworzenia klastra ekonomii społecznej powinny być wyższe uczelnie i instytuty badawcze.

Opis problemów do rozwiązania

Okres transformacji ustrojowej, a co za tym idzie zmiany ustrojowe w obszarze polityk publicznych, które dokonują się w Polsce na przestrzeni ostatnich 20 lat, zmuszają nas do poszukiwania nowych i innowacyjnych rozwiązań systemowych. Rozwiązań, które coraz częściej stawiają na budowanie nowego typu więzi, opartego nie jak dotychczas na stowarzyszaniu się pracodawców, organizacji pozarządowych czy kontraktacji dla rolników, lecz organizowania się w formie klastrów, czyli wyższej formy organizacyjnej w stosunku do obecnie bardzo popularnego partnerstwa trójsektorowego. Jest to związane trendem ogólnoswiatowej gospodarki, która chcąc być konkurencyjna, musi budować współpracę sieciową pomiędzy przedsiębiorstwami, instytucjami biznesu, jednostkami samorządu terytorialnego i ośrodkami badawczo-rozwojowymi.

Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu stawia sobie za zadanie wsparcie wszelakich działań, mających na celu stworzenie bezpiecznych i jakościowo dobrych miejsc pracy. To z kolei pozwolić ma osobom wykluczonym odnaleźć cenne relacje ze wspólnotą lokalną i umożliwić im pobieranie godnego wynagrodzenia.

W Polsce na chwilę obecną toczy się dość ciekawa debata na temat roli i funkcji Przedsiębiorczości Społecznej na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego subregionów, przy jednoczesnej próbie zlokalizowania jej w realiach otwartego rynku i gospodarki rynkowej. Z debaty tej wynika, iż mamy do czynienia z dość niebezpieczną koncepcją osadzenia podmiotów ES tylko w nurcie pomocy socjalnej, zapominając o przedsiębiorczości, z którą nierozzerwalnie związana jest działalność nastawiona na osiąganie dodatniego wyniku finansowego przedsięwzięcia. To z kolei determinuje cztery bardzo istotne elementy umożliwiające rozwój przedsiębiorczości społecznej.

Pierwszym z nich jest stabilność i bezpieczeństwo pracy, które przekładają się na poziom zaangażowania pracowników w organizację pracy. I tu niestety pojawia się pierwszy zasadniczy problem. Mianowicie większość umów z pracownikami zawarta jest jednorazowo i na czas określony, co przekłada się na niski poziom zaangażowania pracowników w pracę na rzecz danego podmiotu.

Drugim ważnym elementem, mającym zasadniczy wymiar motywacyjny, jest poziom wynagradzania. W tej kwestii sytuacja wygląda bardzo mało optymistycznie, ponieważ z reguły wynagrodzenie to wypłacane w formie zasiłku, którego wielkość i forma uzależniona jest od źródła finansowania. Najczęściej jest to ustawowa kwota równoważności minimalnego wynagrodzenia. Jak wykazano powyżej, przy takich przesłankach, istnieje niewielkie prawdopodobieństwo na zbudowanie zdrowych

organizmów pracy, w których pracownik będzie miał motywację do pracy, dążenia do samorozwoju czy utożsamiania się z firmą. Taka forma organizacji przedsiębiorczości społecznej niestety ma charakter doraźny i krótkofalowy, co w konsekwencji nie rozwiązuje skutecznie badanego problemu.

Trzecim ważnym elementem jest wizerunek postrzeganie podmiotów ekonomii przez społeczeństwo czy rynek. W tej kwestii też trudno doszukać się pozytywów. Na chwilę obecną statystyczny Kowalski ekonomię społeczną kojarzy głównie przez pryzmat formy prawnej, jaką są spółdzielnie socjalne. Zarówno dla obywateli jak i dla sektora gospodarczego wyraz „socjalne” już na samym starcie budzi pewien brak zaufania co do jakości świadczonych usług czy produkowanych wyrobów. Takie nastawienie niestety na chwilę obecną jest dość powszechne, co z pewnością nie ułatwia podmiotom ES konkurowania na otwartym rynku oraz nie pomaga w kwestii nawiązywania relacji gospodarczych z kontrahentami. Biorąc pod uwagę fakt, że przedsiębiorczość społeczna jest stosunkowo nowym tematem i nową formą przeciwdziałania bezrobociu i elementem reintegracji zawodowej, zasadne wydaje się być położenie dużego nacisku z pogranicza PR i Marketingu w celu budowania dobrego i uczciwego wizerunku przedsiębiorczości społecznej w Polsce.

Ostatnim, czyli czwartym kluczowym elementem jest brak współpracy pomiędzy samymi podmiotami ES oraz nieumiejętność tworzenia powiązań kooperacyjnych z otoczeniem bliższym i dalszym, w tym z JST, lokalnym biznesem, sektorem B+R czy instytucjami finansowymi. Nieuczestniczenie w tego typu przedsięwzięciach powoduje pewną formę samoalienacji, której konsekwencją jest brak możliwości zrozumienia, czym jest przedsiębiorczość społeczna, przez otoczenie zewnętrzne.

Zakładana zmiana

Działania służące rozwojowi przedsiębiorczości społecznej zawarte w tym dokumencie tworzą model, który zakłada przeprowadzenie głębokiej analizy warunków, jakie dla jej rozwoju stwarza lokalna społeczność, a w konsekwencji czego powstać ma mierzalny, konkretny i realny program wsparcia przedsiębiorczości społecznej poprzez wykorzystanie narzędzia, jakim jest KLASTER. Szczególnie ważne jest zorganizowanie wsparcia dla przedsiębiorczości społecznej – czyli podmiotów gospodarczych, dla których cel ekonomiczny jest równie ważny jak i cel społeczny działania. Dzięki wdrażaniu opisywanej metodologii przedsiębiorstwa społeczne zakładane przez przedstawicieli lokalnej społeczności, nie tylko w doskonały sposób wykorzystują lokalne zasoby, ale i

dzięki zaangażowaniu osób dotychczas nieaktywnych na rynku pracy przyczyniają się do rozwoju społeczności lokalnej – zarówno pod względem ekonomicznym jak i społecznym. Przyjęte założenia umożliwią uzyskanie efektu synergii działań podejmowanych przez różne podmioty, a także jak najlepsze wykorzystanie posiadanych lokalnych zasobów. Ideą modelu jest również oddziaływanie na zrównoważony rozwój subregionu. Prezentowana w dalszej części propozycja struktury organizacyjnej KLASTRA przyczyni się również do znacznego wyeliminowania czterech niekorzystnych elementów, przedstawionych w opisie problemów, dzięki czemu efektem będzie możliwość stworzenia podmiotom ES korzystniejszych warunków do dynamicznego ich rozwoju.

Cel wprowadzenia nowego rozwiązania/innowacji

Opis celów zgodnie ze SMART

Celem proponowanego rozwiązania jest przygotowanie i przetestowanie modelu innowacyjnego, łączącego coraz popularniejszą ideę klasteringu, dopiero od kilku lat implementowaną w Polsce w sektorze biznesu z ideą ekonomii społecznej. Podstawowym elementem innowacji będzie takie przygotowanie środowisk lokalnych, zarówno po stronie organizacji pozarządowych, samorządu terytorialnego, przedsiębiorców, a przede wszystkim podmiotów ekonomii społecznej, aby przekonać ich o konieczności wspólnego działania w ramach KPES oraz wpisanie tego rozwiązania w lokalną politykę rozwoju. Proponowane rozwiązanie powinno zostać:

przygotowane koncepcyjnie, edukacyjnie i promocyjnie tak, aby wszystkie zainteresowane strony miały jasność, zarówno co do potrzeby społecznej, jak i opłacalności ekonomicznej wspólnych działań w ramach tworzonego KPES

przetestowane poprzez utworzenie KPES oraz Inkubatora PE.

Konieczne jest także opracowanie wzorów ramowych dokumentów niezbędnych do funkcjonowania (statutów, regulaminów, umów partnerskich) oraz strategii rozwoju klastra.

Grona, których trzonem będą spółdzielnie socjalne, centra integracji społecznej, zakłady aktywizacji zawodowej, fundacje i stowarzyszenia prowadzące działalność gospodarczą, wzmocnione instytucjonalnie przez **Biuro Klastra i Inkubator PES** to nowatorski sposób na wzmocnienie sektora ekonomii społecznej. Klaster ma na celu integrację i konsolidację działań PES, poprzez podejmowanie wspólnych przedsięwzięć, wzajemną wymianę informacji, wspólną promocję, co pozwoli na uzyskanie tzw. efektu

synergii. Tym samym w wyniku działań podjętych w modelu chcemy ugruntować i wzmocnić już istniejące podmioty na lokalnym rynku pracy, a także pobudzić aktywność środowisk lokalnych do kreowania i tworzenia nowych inicjatyw w tym zakresie. Jednakże aby to osiągnąć, należy wspólnie i oddolnie określić strategiczny kierunek, do którego członkowie klastra będą zmierzać w dłuższej perspektywie czasu.

Koncepcja ma na celu przełamanie istniejących barier, na które podmioty ekonomii społecznej napotykają dziś w swojej codziennej praktyce, m.in. w relacjach z otoczeniem, do którego zaliczamy m.in. jednostki samorządu terytorialnego, ośrodki pomocy społecznej, powiatowe urzędy pracy, czy przedsiębiorców. Najczęściej bariery te wynikają z braku wiedzy i niekorzystnych stereotypów, przez pryzmat których postrzegany jest sektor ekonomii społecznej. Również - jak podkreślamy - istotnym problemem sektora jest słaba współpraca, lub jej brak wśród samych zainteresowanych czyli podmiotów ekonomii społecznej. Dlatego przede wszystkim od jej poprawy i zbudowania więzi partnerskich zależy sukces przedsięwzięcia. Kluczowym elementem powodzenia projektu będzie doprowadzenie do konsensusu społecznego wokół Klastra Podmiotów Ekonomii Społecznej.

Celem głównym modelu jest wzmocnienie potencjału i profesjonalizacja pracy podmiotów ekonomii społecznej, poprzez przygotowanie i przetestowanie produktu innowacyjnego jakim jest Klaster Podmiotów Ekonomii Społecznej.

Nowatorskie podejście polega na zastosowaniu instrumentów stosowanych dotychczas dla wzmacniania potencjału przedsiębiorstw komercyjnych w celu intensyfikowania, konsolidacji i koordynacji działań podmiotów ekonomii społecznej i zachęceniu ich do tworzenia KPES. Biorąc pod uwagę złożoność problemu opisaną w pierwszej części niniejszego opracowania dla realizacji celu głównego niezbędna jest, aby w danym subregionie, w którym wdrażany będzie model KPES, uświadomić liderom sektora organizacji pozarządowych, decydentom samorządowym i przedstawicielom, jak ważne znaczenie dla rozwoju regionu i samych PES ma współpraca instytucji, które mają kluczowe znaczenie w aktywizacji społecznej i zawodowej osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Cel główny zostanie osiągnięty poprzez następujące cztery cele szczegółowe:

- Zwiększenie potencjału i wzmocnienie profesjonalizacji działań podmiotów ekonomii społecznej subregionu poprzez dostarczenie usług doradczych i szkoleniowych.
- Popularyzacja idei ekonomii społecznej i kreowanie pozytywnego wizerunku sektora ekonomii społecznej wśród przedstawicieli JST i przedsiębiorców subregionu.
- Poprawa warunków działania i rozwoju istniejących podmiotów ekonomii społecznej oraz kreowania nowych inicjatyw poprzez stworzenie skutecznego ośrodka wsparcia działającego na ich rzecz – inkubator ES
- Integracja i konsolidacja działań podmiotów ekonomii społecznej subregionu poprzez wdrożenie modelu Klastra Podmiotów Ekonomii Społecznej

Opis innowacji

Prezentowany innowacyjny model Klastra Podmiotów Ekonomii Społecznej to dokument, który zakłada tworzenie partnerskiej przestrzeni współpracy trójsektorowej na rzecz wsparcia i rozwoju przedsiębiorczości społecznej, możliwej do zlokalizowania na terenie dowolnego subregionu w Polsce. Jedną z szans dla skutecznego rozwoju podmiotów ES, będzie właśnie potrzeba sięgnięcia do koncepcji klastrów, które powinny być szansą i możliwością na wypromowanie podmiotów ES jako „zdrowych bytów prawno-organizacyjnych” o charakterze społeczno-gospodarczym. Biorąc pod uwagę, iż poruszamy się w bardzo delikatnej materii, i jaką jest człowiek potrzebujący wsparcia czy pomocy, musimy zwrócić szczególną uwagę i zachować wyjątkową staranność przy tworzeniu klastrów dla podmiotów ekonomii. Punktem wyjścia do budowania struktury organizacyjnej klastra będzie oczywiście porterowska koncepcja klastra gospodarczego, która będzie musiała być wzbogacona o innowacyjne narzędzia, które są nieodłącznym elementem polityki społecznej. Polskie słowo „klaster” pochodzi od angielskiego „cluster”, które oznacza grupę podobnych przedmiotów znajdujących się blisko siebie. „Słownik rozwoju regionalnego” definiuje klaster jako *„skupione przestrzennie zespoły współpracujących i wspierających się przedsiębiorstw, głównie małych i śred-nich danej branży przemysłowej, powiązanych z reguły z uniwersytetem lub inną jednostką naukowo-badawczą”*. Związki i kontakty między firmami a ich kontrahentami oraz np. uczelniami stanowią system, w ramach którego przedsiębiorstwa o ograniczonym dostępie do wiedzy zdobywają ją z zewnątrz, co z kolei umożliwia im generowanie nowych pomysłów. Do

innych korzyści ze współpracy na-le-ży zaliczyć łatwiejszy i tańszy dostęp do zasobów produkcyjnych, two-rze-nie własnych zasobów produkcyjnych i intelektualnych, podnoszenie efek--tywności funkcjonowania firmy i wywieranie wpływu na poprawę fun-kcjo-nowania otoczenia instytucjonalno-prawnego. W rezultacie struktury sie-ciowe pomagają małym i średnim firmom w przezwyciężaniu strukturalnych ograniczeń prowadzenia działalności, wynikających m.in. z braku możliwości osiągania korzyści skali i ograniczonego zakresu funkcjonowania (Górzyński, Pander, Koć, 2006).

Dokładniejszą definicję klastra podało Ministerstwo Gospodarki w rozpo-rzą-dzeniu z dnia 11 grudnia 2006 roku – *przez klaster rozumie się prze-strzen-ną i sektorową koncentrację podmiotów działających na rzecz rozwoju gos--podarczego lub innowacyjności oraz co najmniej 10 przedsiębiorców wy--konujących działalność gospodarczą na terenie jednego lub kilku są-sied-nich województw, konkurujących i współpracujących w tych samych lub po-krewnych branżach oraz powiązanych rozbudowaną siecią relacji o for-mal-nym i nieformalnym charakterze, przy czym co najmniej połowę pod-miotów funkcjonujących w ramach klastra stanowią przedsiębiorcy.*

Model Klastra Podmiotów Ekonomii Społecznej zakłada współuczestniczenie podmiotów reprezentujących sektor samorządowy, w tym przedstawicieli instytucji integracji społecznej i rynku pracy , pozarządowy, gospodarczy i naukowy, poprzez co nadaje mu dojrzały i interdyscyplinarny charakter. Model ten jest w pełni ukształtowaną koncepcją systemowego wsparcia podmiotów ekonomii społecznej bez względu na ich osobowość prawną. Zakłada proces zarządzania zmianą poczynając od zbadania potrzeb podmiotów ES, jednocześnie dokonując bardzo wnikliwej analizy możliwości, zasobów i problemów środowiskowych, które mogą wpływać determinująco lub hamująco na rozwój przedsiębiorczości społecznej. Niemniej jednak najważniejszym obszarem dokumentu jest wskazanie konkretnych rekomendacji zawartych w 3- letniej perspektywie wsparcia i rozwoju podmiotów ES poprzez teorię osadzoną w zasadach klasteringu. Rekomendacje te zawarte są w szczegółowo w opracowanych celach głównych, z czego za trzy odpowiada Rdzeń Klastra, a za jeden Inkubator Klastra i Podmiotów ES. Każdemu z celów z kolei przyporządkowano konkretne zadanie i zakres czynności do wykonania wraz z określeniem terminów, osób czy instytucji odpowiedzialnych za ich realizację. Zadania główne można podzielić na trzy zasadnicze obszary. Pierwszy z nich charakteryzuje się wymiarem edukacyjnym i promocyjnym, drugi – zadaniowym, trzeci zaś tworzy podstawy do inicjatywy partnerskiej lub klastrowej. Przy przygotowaniu programu wzięto również pod

uwagę takie elementy jak zarządzanie, finansowanie czy monitorowanie działań, co nadaje mu charakter dużej realności we wdrażaniu.

Reasumując, koncepcja Klastra Wsparcia Podmiotów Ekonomii Społecznej, przy jego wszystkich założeniach, może stać się jednym z elementów rozwoju poziomu regionalnej konkurencyjności poprzez to, że zakłada wysoką skłonność do współpracy partnerskiej w obrębie trójsektorowości oraz ze względu na swój innowacyjny i pionierski charakter. Dodatkowo, dzięki zaangażowaniu podmiotów badawczo-rozwojowych, istnieje duże prawdopodobieństwo reagowania bieżąco na niepożądane zjawiska i udzielania wskazówek oraz delegowanie nowych rozwiązań.

Trendy ogólnoswiatowe osadzają klastry we wszystkich sektorach gospodarki rynkowej, jedynie różnicując je strukturą organizacyjną, poziomem innowacyjności, wykorzystaniem nowych technologii czy różnymi koncepcjami perspektywy rozwojowej. Klastry ze względu na swoją złożoność w literaturze opisywane są typologicznie w dość różnorodny sposób. Na potrzeby opisywanego modelu najbardziej adekwatną koncepcję, z której dokonywany jest wywód dotyczący założeń i struktury organizacyjnej KPES, przedstawia poniższa tabela koncepcji pokrewnych i komplementarnych dla klastra.

Koncepcja	Główne cechy charakterystyczne
Dystrykt przemysłowy	Skoncentrowane przestrzennie skupisko wzajemnie powiązanych przedsiębiorstw jednego bądź pokrewnych sektorów, w ramach którego pojawia się pozytywny efekt aglomeracji oparty na trzech zasadniczych źródłach: przepływie wiedzy pomiędzy przedsiębiorstwami, kreowaniu przemysłu wyspecjalizowanych czynników produkcji i usług oraz wyłonieniu się dostosowanego do potrzeb dystryktu wyspecjalizowanego rynku wykwalifikowanej siły roboczej (Marshall 1925).
Biegun wzrostu	Koncentracja ludności prowadząca do uzyskania pozytywnych efektów zewnętrznych, rozwój oparty na przemyśle dominującym, wspomagany przez skupione wokół niego inne branże (Perroux 1988).
Strefy wzrostu	Współzależności pomiędzy przedsiębiorstwami i sektorami ułatwiają przepływ wiedzy (Dahmen 1988).

Bloki kompetencji	Współwystępowanie pewnej liczby różnych kompetencji (klientów tworzących popyt, innowatorów wymyślających nowe produkty, przedsiębiorców identyfikujących potencjalne innowacje, fundusze venture capital), które razem przyczyniają się do rozwoju i komercjalizacji określonych produktów (Fridh 2000).
Klastry regionalne	Skoncentrowany przestrzen-nie w ramach regionu klaster typu porterowskiego charakteryzujący się globalną konkurencyjnością.
Kompleksy przemysłowe	Koncentruje się na powiązaniach między firmami rozwijającymi nowe technologie (w postaci komponentów, maszyn i systemów produkcyjnych) z jednej strony a firmami wykorzystującymi te technologie z drugiej (Drejer et al. 1997).
Obszary zasobowe	Obszar taki obejmuje szeroki wachlarz produktów i usług, który jest relatywnie stabilny w czasie i ma znaczny udział w gospodarce. Składa się ze współzależnych sektorów w związku z koniecznością kooperacji podczas wytwarzania końcowego produktu bądź usługi. W jego skład może również wchodzić sektor publiczny. Firmy z danego obszaru mają takie same potrzeby pod względem warunków produkcyjnych (Drejer et al. 1997).
Łańcuchy produkcyjne	Oparte na pionowych powiązaniach w procesach produkcyjnych, których jądro stanowią przedsiębiorstwa sąsiadujące w łańcuchu wartości dodanej. Czasami obejmują również jednostki naukowe, usługi okołobiznesowe oraz instytucje pośredniczące.
Środowisko innowacyjne	Obszar koncentracji przemysłu wysokich technologii charakteryzujący się synergia czynników ekonomicznych i instytucjonalnych prowadząca do efektywnej kreacji i dyfuzji wiedzy oraz wydajnego procesu uczenia się.
Systemy technologiczne	Sieć lub sieci podmiotów współpracujących w danym obszarze technologii w celu generowania, dyfuzji oraz

	wykorzystywania tych technologii. Koncentruje się na przepływie wiedzy i kompetencji, mniej na przepływie dóbr i usług (NUTEK 1998).
Sieci	Specyficzna forma powiązań między podmiotami oparta na wzajemnych współzależnościach, kooperacji i zaufaniu (może, choć nie musi być skoncentrowana przestrzennie) (OECD 1996).

Źródło: Brodzicki T., Szulika S., Koncepcja klastrów a konkurencyjność przedsiębiorstw, Organizacja i Kierowanie, nr 4 (110), Warszawa, 2002, s.2

Przy opracowywaniu koncepcji KPES wzięto również pod uwagę istotne z punktu możliwości wdrożenia czynniki determinujące rozwój klastra, którym nadano trzy wymiary: horyzontalny, wertykalny i liniowy. Są one poniekąd pochodnymi czynnikami, które wymienia Moss w 1995 r:

- elastyczność i otwartość struktury klastrowej, która umożliwia dostęp do nowych technologii, wiedzy i informacji,
- wysoka jakość powiązań i wzajemne zaufanie w relacjach pomiędzy uczestnikami klastra (kluczowy czynnik sukcesu w zakresie skutecznego funkcjonowania mechanizmu dyfuzji informacji i wiedzy,
- poziom kompetencji i jakość zasobów ludzkich (w ocenie Mossa jest decydującym czynnikiem skutecznego transferu i dyfuzji wiedzy.

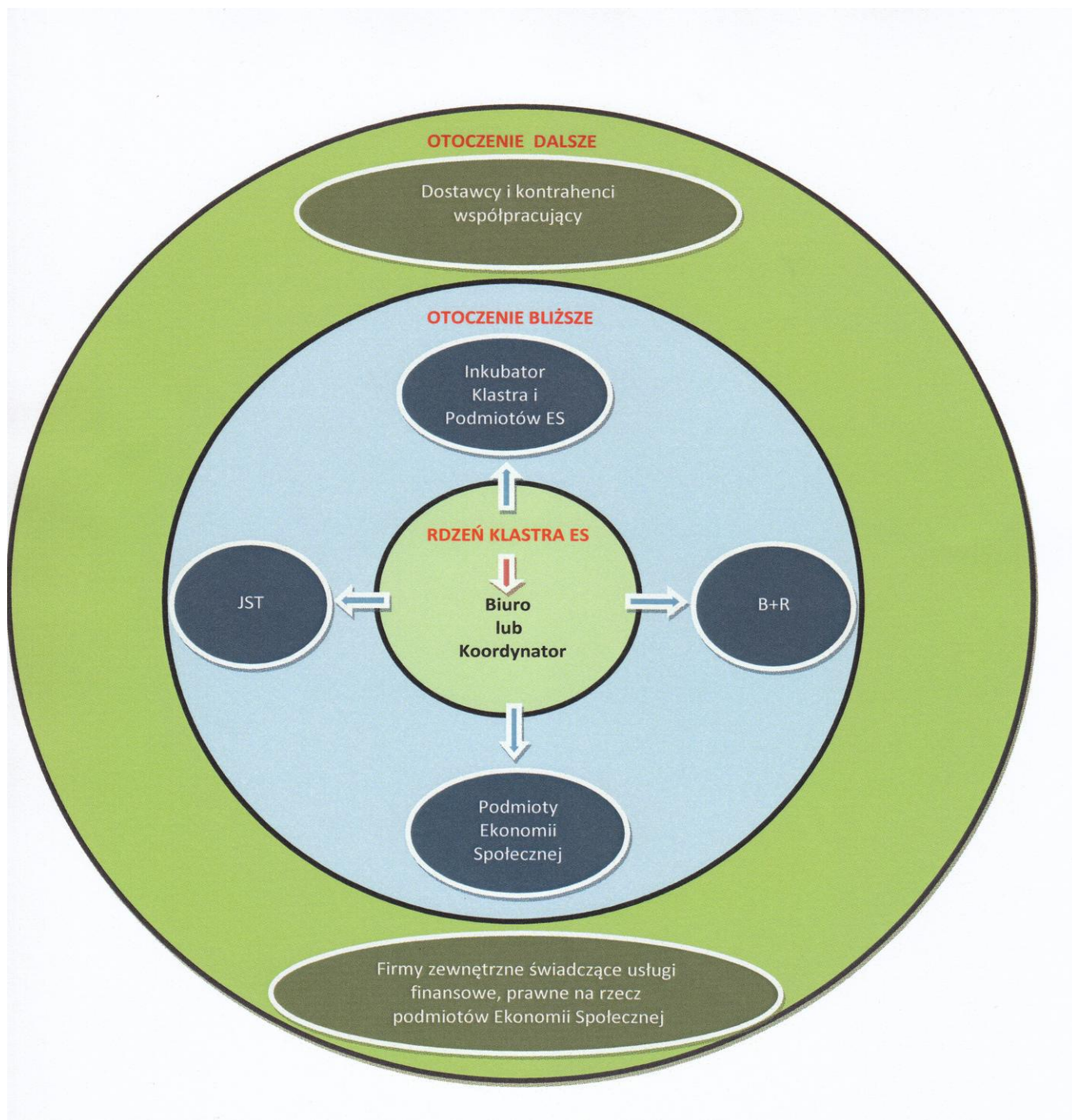
Wymiar horyzontalny będzie odwoływał się do kontekstu jednostkowego, gdzie fundamentem będzie budowanie więzi i relacji pracowników w stosunku do samych siebie jak i otoczenia zewnętrznego w oparciu o zaufanie.

Wymiar wertykalny z kolei będzie odwoływał się do tworzenia relacji oraz powiązań gospodarczych i społecznych w strukturze poziomej poprzez kooperację i współpracę z sektorem gospodarczym, samorządowym i pozarządowym. Podstawowym jego celem będzie współpraca instytucjonalna zorientowana na budowanie potencjału społeczno-gospodarczego podmiotów ES.

Wymiar liniowy to z kolei sieciowanie lokalnych aktorów sceny społeczno-gospodarczej w myśl dewizy W.Kelly, że „...w rynkowej przestrzeni gospodarki wartość płynie w sieciach”. Wymiar ten jest przestrzenią, w której następuje największa interakcja między poszczególnymi uczestnikami klastra i ma ona charakter zadaniowy i edukacyjny.

Ponadto dużą rolę w tym kontekście będą odgrywały lokalne strategie czy ustawodawstwo.

Schemat organizacyjny Klastra Podmiotów Ekonomii Społecznej

Struktura organizacyjna Klastra Podmiotów Ekonomii Społecznej zbudowana jest na fundamencie tradycyjnych klastrów gospodarczych, przy uwzględnieniu specyfiki ES tj. delegowaniu konkretnych zadań:

15. edukacyjnych, promocyjnych, upowszechniających i partnerskich, za które odpowiada Rdzeń Klastra

16. mających na celu profesjonalizację i ekonomizację PES, za które odpowiada Inkubator Ekonomii Społecznej

Zbudowana ona jest w oparciu o trzy poziomy zarządzania:

- Rdzeń Klastra Podmiotów Ekonomii Społecznej:
 - Biuro lub koordynator działań
- Otoczenie bliższe:
 - Inkubator Klastra i Podmiotów Ekonomii Społecznej
 - Podmioty Ekonomii Społecznej
 - JST
 - B+R
- Otoczenie dalsze:
 - Dostawcy i kontrahenci współpracujący;
 - Firmy zewnętrzne świadczące usługi finansowe czy prawne na rzecz Podmiotów

ES

To, co jest innowacyjnym i charakterystycznym wyróżnikiem dla specyfiki przedsiębiorczości społecznej, umiejscowione jest w Rdzeniu Klastra i Inkubatorze Klastra i Podmiotów ES w formie katalogu celów, zadań i przedsięwzięć do realizacji.

Rdzeń klastra

Rdzeń klastra, który pełni wiodącą rolę w zarządzaniu inicjatywą z poziomu edukacji, promocji, upowszechniania i partnerstwa kładzie większy nacisk na społeczny wymiar przedsiębiorczości społecznej, a jego aktywność charakteryzuje się następującymi własnościami (Tomasz Kaźmierczak – Kapitał społeczny, Ekonomia Społeczna – Instytut Spraw Publicznych 2007):

- celem podstawowym podmiotów ekonomii społecznej jest służenie społeczności lub specyficznej grupie ludzi oraz promowanie na szczeblu lokalnym odpowiedzialności społecznej;

- przedsiębiorstwo społeczne powstaje i funkcjonuje w wyniku kolektywnego działania osób należących do tej samej społeczności lub osób dzielących te same potrzeby i cele;
- władza decyzyjna znajduje się w rękach członków/udziałowców PS a nie właścicieli kapitału;
- zarządzanie oparte jest na partycypacji i demokratycznych procedurach.

Rdzeń Klastra może być zorganizowany w formie biura, które będzie umiejscowione z woli partnerów w jednym z podmiotów tworzących klastr. Biorąc pod uwagę możliwość pozyskiwania środków finansowych na funkcjonowanie klastra zasadnym jest, aby siedziba biura znajdowała się w obrębie JST czy organizacji społecznej lub gospodarczej posiadającej doświadczenie w prowadzeniu podobnej działalności oraz dysponującej odpowiednim zapleczem technicznym i finansowym.

W ramach kompetencji rdzenia wyodrębnić należy cztery podstawowe zadania, które odpowiadają celowi ogólnemu i czterem celom szczegółowym w koncepcji celów SMART opisanych w punkcie 2.

- Podniesienie poziomu wiedzy, doświadczenia, umiejętności w subregionie na potrzeby rozwoju ekonomii społecznej;
- Skuteczna promocja i upowszechnienie przedsiębiorczości społecznej jako klucz do budowania pozycji społecznej i gospodarczej w środowisku subregionalnym;
- Inkubator ES płaszczyzną transferu wiedzy, informacji i nowych technologii na rzecz tworzenia i rozwijania ekonomicznie uzasadnionych PES.
- Subregionalne partnerstwo trójsektorowe – jako skuteczne narzędzie budowania współpracy ukierunkowanej na zrównoważony rozwój subregionu.

Inkubator ekonomii społecznej

Inkubator Ekonomii Społecznej to narzędzie kładące nacisk na gospodarczy i ekonomiczny wymiar przedsiębiorczości społecznej, gdzie ważnym elementem brany pod uwagę będzie reagowanie na zapotrzebowanie i przyzwyczajenia konsumentów. Jego funkcjonowanie, a tym samym udzielanie wsparcia PES oparte będzie o przesłanki wg. J. Deorney-a, zawarte w publikacji *From Third Sector – „Przejawy gospodarcze przedsiębiorczości społecznej“*

- tworzenie nowych produktów lub nowej jakości produktów poprzez innowacyjne sposoby zaspokajania potrzeb w obszarach, w których rynek i państwo nie są w stanie znaleźć satysfakcjonującego rozwiązania, np. integrowanie z rynkiem pracy osób wykluczonych, bez kwalifikacji zawodowych, czy usług w zakresie pomocy społecznej;
- nowe metody organizacji i produkcji poprzez angażowanie we wspólne działania różnych partnerów, w tym: personelu płatnego i wolontariuszy, producentów i konsumentów, władz publicznych i organizacji pozarządowych, w organizowaniu i zarządzaniu usługami dla danej społeczności;
- nowe czynniki produkcji i usług, gdzie wolontariat traktowany jest jako pełnowartościowy czynnik procesu świadczenia pracy w postaci elastycznej i nietypowej formy zatrudnienia;
- nowe stosunki rynkowe poprzez przełamywanie monopolu sektora publicznego i komercyjnego oraz przejmowanie przez PES cech tradycyjnych dla podmiotów gospodarczych takich jak: umiejętność konkurencyjności, struktury zarządzania czy badania rynku;
- nowe formy przedsiębiorstw, mające za zadanie organizować przedsiębiorcze i komercyjne komponenty projektów społecznych.

Inkubator Ekonomii Społecznej to działanie, które w klastrze odpowiada za wdrożenie trzeciego celu szczegółowego - poprawa warunków działania i rozwoju istniejących podmiotów ekonomii społecznej oraz kreowanie nowych inicjatyw poprzez stworzenie skutecznego ośrodka wsparcia działającego na ich rzecz.

Wstępny opis produktu innowacyjnego

Melioracyjna spółdzielnia socjalna osób prawnych

Uzasadnienie/diagnoza na podstawie badań

Opis grupy docelowej

Grupami docelowymi produktu są: samorząd powiatu płockiego i gminy powiatu, osoby długotrwale bezrobotne na terenie powiatu płockiego.

Kontekst samorządowy

W skład powiatu płockiego wchodzi: 3 gminy miejsko-wiejskie: Drobin, Gąbin, Wyszogród oraz 12 gmin wiejskich: Bielsk, Bodzanów, Brudzeń Duży, Bulkowo, Łąck, Mała Wieś, Nowy Duninów, Radzanowo, Słubice, Słupno, Stara Biała, Staroźreby. Powiat płocki jest obszarem o bardzo niskim poziomie urbanizacji. Ogólna powierzchnia użytków rolnych wynosi 133.265 ha, tj. 74,07% ogólnej powierzchni powiatu. Ta struktura warunkuje zakres rozwoju powiatu i gmin znajdujących się na jego terenie.

W powiecie płockim, według stanu na 31 XII 2009 roku zamieszkiwało 107.471 osób, z czego 54.165 (50,4%) stanowiły kobiety. Liczba osób w wieku produkcyjnym w tym samym okresie wynosiła 67.185 osób. Współczynnik osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym wynosił 60 (67,9 w podregionie płocko-ciechanowskim i 55,0 dla Polski).

Na 25.254 osoby określone jako pracujące - 61,2% zatrudnionych było w dziale rolnictwo, leśnictwo, 13,8 w przemyśle i budownictwie, 8,7 w handlu i komunikacji, 15,5 w usługach i 0,8 w działalności ubezpieczeniowej i finansowej.

W rankingu powiatów województwa mazowieckiego za 2009 roku, na 42 powiaty województwa, powiat płocki lokuje się na dość niskim poziomie, m.in. pod względem:

Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto – znajduje się na 35 miejscu w województwie;

Sieć wodociągowa rozdzielcza na 100 km² - znajduje się na 35/36 miejscu w województwie;

Mieszkania oddane do użytkowania - znajduje się na 32/33 miejscu w województwie;

Drogi publiczne powiatowe i gminne o nawierzchni twardej na 100 km² (stan w dniu 31 XII) - znajduje się na 40 miejscu w województwie;

Dzieci w wieku 3-5 lat w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci danej grupy wieku (stan na początku roku) - znajduje się na 33 miejscu w województwie;

Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca (bez gmin mających również status miasta – znajduje się na 40 miejscu w województwie.

Zgodnie ze Strategią powiatu plockiego mocnymi punktami powiatu są m.in.:

- sprzyjające warunki do rozwoju rolnictwa: dobra jakość gleb, bliskość rynków zbytu żywności, dostateczna infrastruktura i kultura agrarna;
- duża atrakcyjność turystyczna i rekreacyjna – walory przyrodnicze powiatu plockiego.

Widać zatem wyraźne eksponowanie walorów związanych ze środowiskiem oraz możliwościami rozwoju związanymi z rolnictwem. Jednak elementy związane z rolnictwem, stanowiąc mogą również zagrożenie, np.:

- rosnące bezrobocie i niskie dochody mieszkańców, utajone bezrobocie na wsi,
- tradycyjna, mało konkurencyjna struktura produkcji rolniczej,
- brak przygotowanych terenów rozwojowych,
- niski stopień zainwestowania terenów o wysokich walorach turystyczno – przyrodniczych i brak oferty inwestycyjnej zagospodarowania turystycznego,
- zagrożenie powodziowe terenów nadwiślańskich.

Kontekst zatrudnieniowy

Według stanu na koniec 2010 roku, na terenie powiatu plockiego zarejestrowanych było 7.241 osób bezrobotnych. Stopa bezrobocia, tzn. wielkość bezrobocia wyrażona procentowym stosunkiem liczby bezrobotnych do aktywnych zawodowo, w końcu listopada 2010 roku ukształtowała się w powiecie plockim na poziomie 18%.

W roku 2010 do bezrobocia napłynęły 11.732 osoby. Poziom napływu w omawianym okresie był więc wyższy w stosunku do napływu, jaki miał miejsce w roku 2009 o 659 osób. Podstawowym jego składnikiem byli powracający do ewidencji osób bezrobotnych

po raz kolejny - 9.613 osób, czyli 82% ogółu rejestrowanych w omawianym okresie. Pośród powracających do bezrobocia 2.664 stanowiły osoby kończące różne formy aktywizacji zawodowej, m.in. prace społecznie użyteczne, roboty publiczne, staż, szkolenia. Po raz pierwszy status bezrobotnego otrzymało natomiast 2.119 osób, czyli 18%.

Utrzymującą się cechą lokalnego bezrobocia jest niski poziom wykształcenia. Najwięcej osób zarejestrowanych jako bezrobotne posiada wykształcenie gimnazjalne i niższe (37%).

Prawie 25%, tj. 1.802 bezrobotnych w regionie, pozostaje zarejestrowanych w ewidencji urzędu dłużej niż rok. Spośród tej grupy 668 osób było zarejestrowanych powyżej 2 lat. Ta ostatnia kategoria bezrobotnych stanowi grupę w szczególności zagrożoną wykluczeniem społecznym. Po analizie danych można stwierdzić, że zarejestrowani powyżej 12 miesięcy to przede wszystkim osoby mieszczące się w przedziale wiekowym 25-34 lata, legitymujące się niskim poziomem wykształcenia oraz krótkim (od roku do 5 lat) lub całkowitym brakiem stażu pracy.

Opis problemów do rozwiązania

Problemem przewidzianym do rozwiązania jest znalezienie sposobu połączenia możliwych działań, sprzyjających rozwojowi gospodarczemu, spójnych z oczekiwaniami władz publicznych i mieszkańców ze zmniejszeniem obszarów wykluczenia społecznego.

Kontekst instytucjonalny

Szczególne uwagę wśród zagrożeń zwrócono na kwestię zagrożeń powodziowych. Ten element w szczególności utrudnia stabilizację rozwoju gospodarczego oraz tworzenie stabilnych miejsc pracy. W 2010 roku w powiecie płońskim uległo zalaniu 5.700 ha, oraz 23 miejscowości. W 2011 miały miejsce kolejne podtopienia. Jak wynikało z informacji zespołu kryzysowego, w wielu gminach doszło do zalania pól wodą z roztopionego śniegu i deszczówką. Jak stwierdzono: „prawdopodobnie zawiodła melioracja. W istocie problem zagrożeń powodziowych wynika z wieloletnich zaniedbań urządzeń melioracyjnych.

Melioracje wodne polegają na regulacji stosunków wodnych w celu polepszenia zdolności produkcyjnych gleby, ułatwienia jej uprawy oraz ochrony użytków rolnych przed powodzią (art. 70 ustawy - Prawo Wodne). Melioracje mają zatem wpływ na racjonalną

gospodarkę wodną, a ta ma służyć ochronie wód, maksymalnemu jej przechowywaniu i magazynowaniu oraz ochronie przed powodzią.

Zgodnie z przepisami prawnymi urządzenia melioracyjne dzielą się na podstawowe i szczegółowe. Melioracje szczegółowe mają szczególne znaczenie w zapobieganiu powodziom lokalnym po deszczach nawaalnych oraz powodziom roztopowym. Mając na uwadze fakt, że największe straty powodziowe powstają na ciekach rolnych (rowy melioracyjne, strumienie) i stanowią 82% ogółu strat, oraz że najczęściej występujące w Polsce powodzie (66%) to powodzie opadowe, prawidłowy stan urządzeń melioracyjnych, ich funkcjonowanie może mieć istotny wpływ na ograniczanie skutków powodzi.

Na terenie powiatu plockiego znajduje się ponad 68.500 ha użytków rolnych wymagających melioracji szczegółowych, z tego ponad 48.000 ha (według innych wersji 51.000 ha) zostało zmeliorowanych. Pełne zaspokojenie potrzeb melioracyjnych występuje w gminie Nowy Duninów i Łąck, najniższe zaś w gminach Staroźreby, Stara Biała, Brudzeń Duży. Na podkreślenie zasługuje fakt, że prawie 40% melioracji realizowanych było 20-30 lat temu, a okres użytkowania wynosi 40 lat (po tym czasie winny być wyłączone z eksploatacji).

Utrzymaniem urządzeń melioracji wodnych szczegółowych w powiecie zajmuje się 16 spółek wodnych. Dwie z nich wymagają silnego wzmocnienia organizacyjnego i finansowego. W utrzymaniu spółek pozostaje 50 309,99 ha, co stanowi aż 99% całości gruntów zmeliorowanych. Na terenie funkcjonuje Związek Spółek Wodnych „Melkorex” w Płocku zrzeszający spółki wodne: Bielsk, Bodzanów, Borowiczki, Brudzień, Bulkowo, Drobin, Łęg, Mała Wieś, Radzanowo, Stara Biała, Staroźreby, Wyszogród, obejmujące zmeliorowany obszar 42.122 ha.

Podstawą prawną działalności spółek wodnych jest ustawa z dnia 8 lipca 2001 r. Prawo Wodne (Dz. U. nr 115, poz. 1229 z późn. zm). Podstawowym założeniem przepisów ustawy Prawo Wodne w kwestii spółek wodnych jest określenie w art. 164, że *„spółki wodne są formami organizacyjnymi, które nie działają w celu osiągnięcia zysku, zrzeszają osoby fizyczne lub prawne i mają na celu zaspokajanie wskazanych ustawą potrzeb w dziedzinie gospodarowania wodami.”*. Tym samym spółka wodna wypełnia definicję organizacji pozarządowej określoną w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Jedyne odstępstwo od tej zasady ustawodawca zawarł w art. 164 ust. 2 ustawy Prawo Wodne, stanowiąc, że spółki wodne zaspokajając potrzeby zrzeszonych w nich osób w dziedzinie gospodarowania wodami, mogą podejmować prowadzenie

działalności umożliwiającej osiągnięcie zysku netto, przy czym osiągnięty zysk netto musi być przeznaczony wyłącznie na działalność statutową spółki wodnej.

Ze względu na wykonywane przez spółki zadania, wykazują one podobieństwo do przedsiębiorstw użyteczności publicznej, bowiem urządzenia melioracji wodnych zarządzane przez spółki wodne służą do zapewnienia wody ludności, ochrony przed powodzią, zanieczyszczaniem, do prowadzenia racjonalnej gospodarki na terenach zmeliorowanych, wykorzystywania wody do celów przeciwpowodziowych.

Spółki wodne są organizacjami o charakterze dobrowolnym. Utworzenie spółki następuje w drodze porozumienia co najmniej 3 osób fizycznych lub prawnych, zawartego w formie pisemnej (art.165 ust. 1 ustawy).

Nadzór nad spółkami wodnymi sprawuje od 2002 r. Starosta Płocki. Grunty zmeliorowane nieobjęte działalnością spółek położone są na terenie gmin: Gąbin, Nowy Duninów, Słubice, Łąck. W ich przypadku obowiązek dbałości o urządzenia spoczywa bezpośrednio na właścicielach gruntów. Starosta kontroluje legalność działania spółek poprzez kontrolę zgodności uchwał z prawem lub statutem. Ten środek kontroli, zgodnie z art. 179 i 180, umożliwia staroście ingerowanie w działalność spółki gdy jej organy działają z naruszeniem prawa.

Zakres robót konserwacyjnych determinowany jest wielkością budżetu spółek, który opiera się głównie na składkach członkowskich o niskiej wartości. Większość spółek wodnych utrzymuje się bowiem z budżetu tworzonego ze składek członkowskich. Wysokość składek przyjmowana uchwałami Walnego Zgromadzenia nie uwzględnia potrzeb wykonywania konserwacji zgodnie z planami konserwacji, uwzględniającymi trzyletni system konserwacji (gwarancja prawidłowego funkcjonowania urządzeń).

Jak wynika z programu ochrony środowiska powiatu płockiego, gdyby nie coroczne dotacje podmiotowe Wojewody Mazowieckiego oraz coroczne wsparcie finansowe powiatu płockiego w postaci nagród pieniężnych w Konkursie Powiatowym na „Najaktywniejszą Spółkę Wodną w Powiecie Płockim”, przeznaczonych na pokrycie kosztów robót konserwacyjnych - spółki wodne znalazłyby się na skraju możliwości finansowania swoich zadań statutowych.

Tym samym można zidentyfikować istotnym problemem rozwojowy, jakim są trudności organizacyjno-finansowe spółek wodnych, przekładające się na problem zaniedbań melioracji szczegółowych i wiążących się z tym podtopień oraz ochrony środowiska, a tym samym istotnych utrudnień w możliwościach rozwojowych regionu zarówno w zakresie rolniczym jak i pozyskiwania inwestorów w innych dziedzinach. Problem ten jest na tyle

skomplikowany, że był przedmiotem specjalnego panelu eksperckiego, wyjaśniającego sposoby naprawy sytuacji, po przeprowadzonej kontroli Najwyższej Izby Kontroli w 2009 r., co było dość niespotykane w tego typu przypadkach.

Kontekst zatrudnieniowy

Z drugiej strony zwrócono uwagę na fakt, że w sytuacji wysokiego bezrobocia osób o niskich kwalifikacjach, istnieje problem popytu pracodawców na zatrudnianie określonych grup bezrobotnych.

Wśród firm badanych w ramach Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy, największe braki pracowników zgłaszają firmy z sektora prywatnego. Zawodami jakich brakuje na rynku pracy w powiecie płońskim, są przede wszystkim robotnicy budowlani robót stanu surowego (34,2%) i robót wykończeniowych (21,1%). Poza robotnikami budowlanymi brakuje również malarzy oraz pracowników sprzątających konstrukcje budowlane (14%). Pracodawcy deklarują chęć zatrudnienia osób głównie z wykształceniem średnim zawodowym (42%) oraz zasadniczym zawodowym (36%).

Firmy planując nowe przyjęcia, zwracają szczególną uwagę na umiejętności zawodowe (77,8%), umiejętności pracy w zespole (68,8%) czy prawo jazdy (61,2%). Dopiero na dalszych miejscach znalazły się formalne uprawnienia (31,8%), podstawowa znajomość obsługi komputera (30,3%) czy umiejętności z zakresu obsługi klienta (26,4%). Badania te potwierdzają dość oczywiste informacje o oczekiwaniach na rynku pracy związane z koniunkturą budowlaną.

We wcześniejszych badaniach wskazywano, że oczekiwania wobec branży budowlanej były bardzo wysokie. Odwrotnie jednak oceniano sektor rolniczy. 42,9% badanych oceniało, że w rolnictwie będą likwidowane miejsca pracy, natomiast że powstaną nowe, oceniło 19%.

Według badań powiatowego urzędu pracy wśród grup zawodowych o najwyższym wskaźniku intensywności deficytu, obok ofert dla pracowników obsługi biurowej, w 2010 r. wystąpiły przede wszystkim oferty kierowane do osób, od których wymagano konkretnej wiedzy, umiejętności i doświadczenia zawodowego, a w niektórych przypadkach także właściwych uprawnień (np. spawacz ręczny gazowy). Ponadto poszukiwano specjalistów przede wszystkim do spraw sprzedaży i marketingu.

Warto zatem zauważyć, że rynek pracy jest dość sprofilowany. Brak oczekiwań rozwojowych w sektorze rolniczym, zagospodarowanie części bezrobotnych przez sektor budownictwa, nie rozwiązują jeszcze większości problemów rynku pracy. Pomimo

deklaracji, warto zwrócić uwagę na charakterystyczną cechę, że jeszcze trzy lata temu zdecydowana większość firm (84%), reprezentowanych przez respondentów, nie zatrudniła nigdy osoby bezrobotnej.

Brak poszukiwań nowych możliwości prozatrudnieniowych, z jednoczesną strukturą kwalifikacyjną bezrobotnych wskazuje, iż niezbędne są poszukiwania związane z dopasowaniem możliwości i kwalifikacji bezrobotnych do różnych pracodawców, uznawanych niekoniecznie za najbardziej prorynkowe, a mających istotne znaczenie dla rozwoju powiatu płockiego. Istotny jest fakt, że zgodnie z danymi nadal utrzymuje się wysoka liczba osób bezrobotnych bez doświadczeń zawodowych, o niskich kwalifikacjach, którzy nie są oczekiwanymi pracownikami na powiatowym rynku pracy. Dodatkowym elementem jest fakt, który nie podlegał badaniom, a który dotyczy istotnych problemów w mobilności terytorialnej, uniemożliwiającej pełną aktywność zawodową. Np. 558 bezrobotnych mieszka w miejscowości Staroźreby, która jest oddalona od Płocka o ok. 22 km, czy miejscowość Brudzeń Duży z 539 osobami bezrobotnym oddalona o 21 km. Z różnych doświadczeń w Polsce wiadomo, że kwestia komunikacyjna stanowi istotny problem w aktywizacji zawodowej.

Zakładana zmiana

Proponowane rozwiązania zakładają uruchomienie niewykorzystanych możliwości spółek wodnych w połączeniu z działaniami samorządu terytorialnego, co ma istotne znaczenie w programowaniu i realizacji polityki rozwoju w powiecie płockim, z jednoczesnym umożliwieniem osobom bezrobotnym, zagrożonym wykluczeniem, podjęcia zatrudnienia zarówno na stałe jak i okresowo. Oznacza to uruchomienie potencjału osób o niskiej mobilności zawodowej, niskich kwalifikacjach, jednocześnie umożliwiając im aktywizowanie się na mikrolokalnym rynku, dopasowanym do potrzeb i możliwości osób zagrożonych wykluczeniem.

Cel wprowadzenia nowego rozwiązania/innowacji

Celem nowego rozwiązania jest przygotowanie i przetestowanie produktu innowacyjnego, który powiąże potrzeby ekonomiczne subregionu płockiego w zakresie zagrożeń związanych z gospodarką wodną z potrzebami prozatrudnieniowymi, adresowanymi do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Projektowane rozwiązanie ma na celu przygotowanie do wdrożenia oraz utworzenie na etapie testowania nowego typu przedsiębiorstwa społecznego, którego organizatorem byłby samorząd terytorialny oraz spółki wodne, które realizując zadania w zaniedbanym obszarze melioracji, stanowiłyby nowy typ pracodawcy zatrudniającego lokalnych bezrobotnych.

Z uwagi na charakter prac ten typ przedsiębiorstwa ma z jednej strony istotny zakres zadań, które stanowią ważny problem w wielu wspólnotach samorządowych, z drugiej zaś umożliwia stałe lub okresowe aktywizowanie osób o niskich kwalifikacjach, którzy nie są poszukiwani przez pracodawców na powiatowym rynku pracy. Przedsiębiorstwem tym byłaby spółdzielnia socjalna założona przez osoby prawne, zgodnie z art. 4, ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

Spółdzielnia socjalna tego typu może zostać założona przez co najmniej dwie organizacje pozarządowe, w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub jednostki samorządu terytorialnego, a także kościelne osoby prawne. W przypadku gdy założycielami spółdzielni socjalnej są wymienione wyżej osoby prawne, są one zobowiązane do zatrudnienia w spółdzielni co najmniej pięciu osób spośród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w terminie sześciu miesięcy od dnia wpisu spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego. Osoby te po dwunastu miesiącach zatrudnienia w spółdzielniach mogą stać się również członkami spółdzielni socjalnej lub pozostaną pracownikami spółdzielni na dotychczasowych zasadach. Przewiduje się początkowo zatrudnienie do siedmiu osób, z możliwością zatrudnienia dodatkowych czterech osób sezonowo.

Zaletą spółdzielni socjalnej jest fakt, iż może ona prowadzić zarówno działalność gospodarczą, jak również działalność społecznie użyteczną (działalność odpłatna i nieodpłatna pożytku publicznego) w sferze zadań publicznych określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, która nie jest traktowana jak działalność gospodarcza. Tym samym spółdzielnia socjalna jest jednocześnie przedsiębiorstwem, jak również organizacją traktowaną jak organizacja pozarządowa. Umożliwia to zarówno udział w przetargach w trybie ustawy – Prawo zamówień publicznych, jak i konkursach w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Spółdzielnia socjalna ma również różnego rodzaju uprawnienia o charakterze finansowym. Ponadto dochody spółdzielni socjalnej wydatkowane w roku podatkowym na

reintegrację społeczną i zawodową członków w tej ustawie, w części nie zaliczonej do kosztów uzyskania przychodów, są wolne od podatku dochodowego od osób prawnych.

Obszar powiatu plockiego stanowi dobre miejsce do wprowadzania produktu innowacyjnego z uwagi na duże zainteresowanie gmin, powiatu i województwa, a jednocześnie dużych potrzeb wynikających z problematyki melioracji oraz problemów bezrobocia. Dodatkowym istotnym elementem jest fakt częstych podtopień i powodzi, i wynikających z problemów melioracji ogólnej i szczegółowej.

Podstawowym elementem innowacji będzie takie przygotowanie środowisk lokalnych, zarówno po stronie samorządu terytorialnego, spółek wodnych (rolnicy), bezrobotnych jak i przedsiębiorców, aby wypracować koncepcję takiego przedsiębiorstwa społecznego, która wkomponuje się w lokalną politykę rozwoju. Proponowane rozwiązanie powinno zostać:

17.przygotowane koncepcyjnie, edukacyjnie i promocyjnie tak, aby wszystkie zainteresowane strony miały jasność, zarówno co do potrzeb (przesłanki społeczne), jak i opłacalności ekonomicznej (przesłanki gospodarcze) powstania takiego przedsiębiorstwa. Sam moment założenia spółdzielni powinien zostać określony w momencie, gdy spełnione zostaną warunki społeczne (przygotowanie samorządów i spółek wodnych), stworzony zostanie przyjazny klimat gospodarczy (przedsiębiorcy, bezrobotni), jak również gdy zostaną spełnione warunki ekonomiczne (zapewnienie środków finansowych na koszty pierwszorazowe oraz pierwszy okres działania firmy).

18.przetestowane poprzez realne utworzenie spółdzielni socjalnej ze źródeł projektu oraz źródeł zewnętrznych (środki innych projektów WE, środki Funduszu Pracy, środki samorządu terytorialnego), jak również opracowana będzie strategia marketingowa, zawierająca długofalowe umowy z jednostkami samorządu terytorialnego, spółkami wodnymi i przedsiębiorcami.

Z informacji przedstawianych przez właściwe władze, problematyka melioracji będzie coraz bardziej eksponowana w polityce wodnej państwa do 2030 r. W czasie prac nad projektem budżetu państwa na 2012 r. oraz nad Wieloletnim Planem Finansowym Państwa na lata 2011-2014 minister rolnictwa i rozwoju wsi zgłosił potrzebę utworzenia corocznej rezerwy celowej na utrzymanie urządzeń melioracji wodnych podstawowych i wód istotnych dla rolnictwa w wysokości 250 mln zł oraz na dotacje podmiotowe dla spółek wodnych w celu wykonania najpilniejszych zadań melioracyjnych z zakresu utrzymania urządzeń melioracji wodnych szczegółowych w wysokości 30 mln zł., w odróżnieniu od

dotychczasowych 6 mln. zł w budżecie państwa na rok 2011 (rezerwy takiej nie było w 2010 r.) .

Z uwagi na fakt, że problem melioracji szczegółowych w połączeniu z dość wysokim bezrobociem długookresowym na obszarach wiejskich jest dość powszechny zarówno w całym województwie mazowieckim, jak i na terenie całego kraju, przygotowane rozwiązanie może stać się modelowe w wielu społecznościach lokalnych.

Opis innowacji

Produktem innowacyjnym będzie stworzenie podmiotu ekonomii społecznej – spółdzielni socjalnej, utworzonej przez osoby prawne, zatrudniające osoby zagrożone, wykluczone społecznie, o niewielkich lub niskich kwalifikacjach, realizującej zadania w zakresie melioracji szczegółowej na terenie objętym działaniami spółek wodnych.

Tym samym połączone zostaną działania o charakterze aktywizacji zawodowej – w trwałym wymiarze, z działaniami instytucjonalnymi spółek wodnych i jednostek samorządu terytorialnego, jak również z działaniami o charakterze strategicznym, oddziałującym na sytuację gmin powiatu plockiego w zakresie bezpieczeństwa i ochrony przed podtopieniami.

Spółdzielnię socjalną zgodnie z przepisami prawnymi mogłyby założyć co najmniej dwie osoby prawne. Przewidywany byłby udział jednej lub więcej spółek wodnych z danego terenu (obszar wymagałby również kalkulacji ekonomicznej) oraz jednostki samorządu terytorialnego: powiatu plockiego oraz gmin, na terenie których funkcjonują spółki wodne. Możliwe jest również połączenie sił spółek wodnych poprzez utworzenie związku spółek wodnych i tworzenie spółdzielni przez związek spółek wodnych i jednostkę samorządu terytorialnego.

Spółdzielnia zgodnie z przepisami byłaby zobowiązana do zatrudnienia co najmniej pięciu lub większej liczby osób bezrobotnych. Z uwagi na zakres prac, oczekiwane kwalifikacje nie byłyby zbyt wygórowane, choć niektóre elementy prac wymagałyby uzyskania konkretnych uprawnień zawodowych, co możliwe byłoby na etapie tworzenia spółdzielni.

Spółdzielnia socjalna z założenia byłaby firmą świadczącą usługi z zakresu budowy i konserwacji urządzeń melioracyjnych. Spółdzielnia socjalna świadcząca usługi

kompleksowej konserwacji rowów melioracyjnych i urządzeń wodnych swym działaniem obejmowałaby:

- wykaszanie,
- odkrzaczanie,
- odmulanie,
- usuwanie drzew ze skarp rowów,
- czyszczenie przepustów,
- naprawa i wymiana urządzeń drenarskich,
- profilowanie skarp,
- usuwanie awarii na urządzeniach wodnych,
- odśnieżanie,
- sprzedaż zrzyneków, podkładów ogrodniczych.

Koniecznym zakresem działania, związanym z kompleksową konserwacją, byłoby rozdrabnianie gałęzi z drzew i krzewów usuniętych z rowów, zbiorników retencyjnych. Usługi mogą być w zakresie wyżej wymienionych rozszerzone na rowy przydrożne, które nie stanowią urządzeń melioracyjnych, ale mają istotny wpływ na zachowanie prawidłowych stosunków wodnych na gruntach rolnych wzdłuż dróg. Ze względu na cykliczność prac, usługa świadczona może być przez czas nieokreślony, z uwzględnieniem potrzeb trzyletniego systemu konserwacji rowów.

Usługi świadczone byłyby na zlecenie spółek wodnych, będących właścicielami spółdzielni, w ramach budżetu i planu rzeczowego przyjętego uchwałą Walnego Zgromadzenia:

- konserwacje rowów, będących własnością gminy, na zlecenie gminy,
- wykonanie konserwacji urządzeń, w przypadku uchylania się od wpłat na rzecz spółki oraz niewykonywania niezbędnych prac konserwacyjnych, określonych w decyzji starosty, zlecenie starostwa,
- wykonywanie usług dla osób fizycznych i prawnych, wynikających z zapisów pozwoleń.

Obok działań adresowanych do spółek oraz samorządu terytorialnego atrakcyjnym aspektem jest wykonywanie usług melioracyjnych dla osób fizycznych, posiadających nieruchomości na terenach wiejskich, które nie są objęte działaniami spółek wodnych.

Należy również zwrócić uwagę na zachowanie ciągłości funkcjonowania spółdzielni socjalnej. Usługi konserwacyjne mają charakter sezonowy (od wiosny do jesieni), dlatego

też spółdzielnia powinna realizować usługi w zakresie odśnieżania w okresie zimowym na zlecenie gminy i sołectw.

Kontekst osobowy - zatrudnieniowy

Przy określonym zakresie prac i otrzymaniu zleceń planowany poziom zatrudnienia mógłby minimalnie wnosić:

- obsługa administracyjna – do 1 do 2 zatrudnionych;
- pracownicy wykwalifikowani – 2 zatrudnionych operatorów maszyn;
- pracownicy do prac prostych – 4 zatrudnionych (kopacze, melioranci);
- pracownicy sezonowi – 4 zatrudnionych na podstawie umów na czas określony lub umów cywilnoprawnych.

W istocie prace prowadzone przez spółdzielnię socjalną w obszarze melioracji nie wymagają wysokich kwalifikacji. Mogą być to osoby długotrwale bezrobotne, które zechcą podjąć dość proste prace fizyczne. Tym samym mogą się one wywodzić z obszarów wykluczenia społecznego. Oczywiście dodatkowym elementem powinny być szkolenia zawodowe dla przyszłych pracowników, jeśli ich nie posiadają: kurs operatora koparki, kursy dla pilarzy oraz ewentualne kursy prawa jazdy lub uzupełniające kursy prawa jazdy na przyczepę. Kursy takie organizowane są zarówno poprzez powiatowe urzędy pracy, jak również inne instytucje szkoleniowe.

Warto zwrócić uwagę, że spółdzielnia socjalna utworzona przez osoby prawne, może zatrudniać dowolną ilość pracowników, jak również zatrudnienie w spółdzielni może występować na dowolnej podstawie prawnej.

W okresie sezonu zatrudnienie może być stosownie zwiększane zarówno poprzez własną działalność gospodarczą związaną z nowymi zleceniami, jak również roboty publiczne finansowane ze środków Funduszu Pracy w spółkach wodnych. Obecnie spółki wodne mają taką możliwość, jednak korzystają z tego w nikłym stopniu z uwagi na brak odpowiedniej struktury w spółkach (nadzór prac etc.). Osoby bezrobotne mogłyby wykonywać taką działalność - zatrudnione przez spółki w ramach prac gospodarczych spółdzielni socjalnych, realizujących zadania na rzecz spółki wodnej. Warto również zwrócić uwagę na możliwość zatrudniania w spółdzielniach socjalnych osób skazanych na ograniczenie wolności (np. związanych z niepłaceniem alimentów), co umożliwia zagospodarowanie osób dotychczas biernych zawodowo, a jednocześnie zmuszonych do odpracowania różnych należności.

Innym elementem jest możliwość uczestniczenia w pracach spółdzielni klientów ośrodka pomocy społecznej (do 40 godzin w miesiącu), w ramach prac społecznie użytecznych - przy wykorzystaniu statusu spółdzielni socjalnej, traktowanej jako organizacja pozarządowa.

Tym samym spółdzielnia socjalna w obszarze melioracji stanowi jednocześnie nie tylko miejsce pracy stałej, lecz również bazę do zatrudnienia czasowego lub aktywizowania osób bezrobotnych w ramach aktywizacji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Kontekst instytucjonalny – funkcjonowanie spółdzielni

Mając na uwadze powyższe założenia, realizacja przedsięwzięcia możliwa będzie, jeśli zakupione zostaną podstawowe maszyny i urządzenia.

Szacunkowe koszty zakupów inwestycyjnych, np.:

• koparka (odmulanie, skarpowanie)	35.000,0 zł
• rozdrabniacz gałęzi (usuwanie gałęzi i zakrzaczeń)	9.900,0 zł
• piły spalinowe (wycinka zakrzaczeń)	3.500,0 zł
• wykaszarki (koszenie skarp i terenów zielonych),	4.200,0 zł
• samochód terenowy (dojazdy do rowów).	22,400,0 zł
Razem	71.000,0 zł

Szacunkowe koszty zakupów i innych opłat w pierwszym miesiącu przy rozpoczęciu działalności będą wynosiły np:

• sprzęt komputerowy (komputer stacjonarny, laptop, drukarka, oprogramowanie);	5.000,0 zł
• opłaty urzędowe etc. (pieczętki, rejestracja VAT)	500,0 zł
• najem lokalu, wynajęcie miejsca postojowego sprzętu/miesięcznie	600,0 zł
• zakup paliwa	1.000,0 zł
Razem	7.100,0 zł

Tym samym uruchomienie spółdzielni socjalnej nie powinno przekroczyć 80.000 zł w kosztach pierwszorazowych. Kwota ta może zostać pokryta na przykład w ramach

środków projektu 7.2.2. Priorytetu VII Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, zakładających sfinansowanie kosztów zatrudnienia w spółdzielni socjalnej osób prawnych do 20.000 zł. na każdego zatrudnionego. W przypadku zatrudnienia wymaganych pięciu pracowników, kwota ta wzrosłaby do 100.000 zł, a przy planowanych sześciu bezrobotnych, byłaby to kwota 120.000 zł.

Możliwe jest rozwiązanie alternatywne, polegające na wykorzystaniu możliwości przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. W ramach istniejących przepisów możliwe jest zrefundowanie ze środków Funduszu Pracy kosztów utworzenia lub doposażenia stanowiska pracy dla osoby bezrobotnej do (obecnie) kwoty 20.196,6 zł. Przy sześciu refundacjach mogłoby to oznaczać kwotę do 121.179,6 zł. Oczywiście spółdzielnia musiałaby w tym przypadku działać co najmniej sześć miesięcy i samemu sfinansować koszty wyposażenia miejsc pracy, refundując je następnie z Funduszu Pracy. Oznaczałoby to potrzebę zaangażowania samorządu na etapie tworzenia spółdzielni oraz wstępnej umowy z powiatowym urzędem pracy.

Obok kosztów utworzenia spółdzielni niezbędne jest określenie przeciętnych kosztów funkcjonowania całorocznego. Przy rozważeniu rentowności spółdzielni istotne jest oszacowanie kosztów jej funkcjonowania.

Roczne koszty funkcjonowania spółdzielni według danych szacunkowych opartych o przedstawiane założenia odnośnie posiadanego sprzętu i poziomu zatrudnienia mogłyby kształtować się następująco:

Koszty osobowe – wynagrodzenia i pochodne (przeciętnie trzech pracowników, w pełnym wymiarze czasu pracy, czterech pracowników przeciętnie w połowie wymiaru czasu pracy i 4 pracowników sezonowych w połowie wymiaru czasu pracy)	138.728,0 zł
Amortyzacja	15.000,0 zł
Materiały, energia	9.000,0 zł
Paliwo, inne koszty	10.000,0 zł
Zakup usług obcych	10.000,0 zł
Razem	182.728,0 zł

Tym samym oznacza to potrzebę osiągnięcia przychodu przynajmniej w wysokości 183 tys. zł. rocznie. Oczywiście jest, że koszty mogą ulec różnym modyfikacjom m.in. po stronie osobowej, w zależności od potrzeb funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Spółki wodne w obecnej sytuacji finansowej pobierają corocznie składki od 20 do 80 tys. zł. Trudno jest oszacować przeciętne przychody z uwagi na dość duże zróżnicowanie pomiędzy spółkami. Zdarzają się bowiem zarówno spółki o dochodzie dużo wyższym niż 80 tys., jak również spółki o dochodzie kilku tysięcy rocznie. Nie ulega jednak wątpliwości, że spółdzielnia powinna realizować zadania dla co najmniej 3-4 spółek wodnych, aby uzyskać podstawową część przychodu z działalności. Z uwagi na fakt, iż spółki jako organizacje pozarządowe nie są obowiązane do stosowania ustawy – Prawo zamówień publicznych ułatwia relację pomiędzy spółdzielnią socjalną a spółką wodną, tworząc więzi o wymiarze wieloletnim.

Na rynku oczywiście funkcjonują firmy komercyjne, dysponujące odpowiednimi maszynami, wykonujące zlecenia konserwacji, jednak nie wykonują usługi kompleksowej ze względu na brak doświadczenia i brak fachowców, z uwagi na brak specjalizacji wywołany niewielkim popytem. Firmy specjalizujące się w konserwacji urządzeń melioracyjnych są drogie i jest ich zbyt mało, by wykonać więcej prac. Widoczna jest zatem wyraźna luka na rynku nie tworząca zasady nieuczciwej konkurencji.

Kompleksowe konserwacje pozwolą na odtworzenie, udroźnienie i prawidłowe funkcjonowanie urządzeń drenarskich. Pełny zakres oferowanych prac zachęci do korzystania z usługi, gwarantując wysoką jakość prac przy zachowaniu optymalnych cen, bez konieczności korzystania z usług wielu firm, np. od odmulanie, odkrzaczanie itp.

Relacje spółdzielni socjalnej z innymi podmiotami o charakterze publicznym, gdzie stosuje się ustawę – Prawo zamówień publicznych, mogą być realizowane poprzez zastosowanie tzw. Klauzul społecznych, tj. zapisów art. 29 ustawy – Prawo zamówień publicznych. Zamawiający może bowiem określić sposób realizacji zamówienia, zgodnie z którym może określić, iż interesują go wyłącznie wykonawcy zatrudniający osoby bezrobotne lub zagrożone wykluczeniem społecznym.

W pierwszych sześciu, a nawet dwunastu miesiącach funkcjonowania spółdzielnia może korzystać z tzw. pomostowego wsparcia finansowego (jako bezzwrotna pomoc kapitałowa przyznawana w formie comiesięcznej dotacji w kwocie nie większej niż równowartość minimalnego wynagrodzenia, obowiązującego na dzień wypłacenia środków finansowych), w ramach projektu 7.7.2. Priorytetu VII Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Tym samym przy przewidywanym zatrudnieniu siedmiu osób, z czego jedna

byłaby spoza grupy zagrożonej wykluczeniem społecznym, oznaczałoby to kwotę do 108.000 zł. - przy wsparciu dwunastomiesięcznym, lub 54,0 tys. - przy wsparciu półrocznym. Byłoby to wyraźne złagodzenie kosztów funkcjonowania w pierwszym roku działalności.

Możliwe jest również rozwiązanie alternatywne, zakładające zgodnie z przepisami refundację składek na ubezpieczenie społeczne ze środków Funduszu Pracy w pełnym wymiarze przez okres do 24 miesięcy i w połowie wymiaru do 12 dwunastu miesięcy. Przy możliwości 6 refundacji, z czego dwóch w pełnym wymiarze i czterech w połowie wymiaru czasu pracy refundacja roczna mogłaby wynieść do 21.434,1 zł. W każdym jednak przypadku, wsparcie zmniejszy koszty pracy, nie spowoduje jednak sfinansowania pełnych kosztów, co wymaga działań gospodarczych od początku istnienia spółdzielni i posiadania jasnej strategii rozwojowej spółdzielni.

Elementem, na który należy zwrócić szczególną uwagę w zakresie strategii rozwojowej spółdzielni socjalnej, jest segment współpracy spółdzielni z sektorem przedsiębiorstw. Może on przybierać trzy formy:

- *współpracy biznesowej w zakresie działań o charakterze melioracyjnym*

Zarówno spółdzielnia jak i przedsiębiorcy lokalni działający w podobnym zakresie mogą wzajemnie wspierać się w realizacji zadań. Nie należy przewidywać, iż jeden przedsiębiorca wypełni wszystkie segmenty rynku. Dlatego też kooperacja podmiotów, np. posiadających różne urządzenia, pozwala na wzajemną kooperację zarówno w zakresie podzlecania zadań, jak i bycia podwykonawcą działań innych przedsiębiorców;

- *współpracy przy dostarczaniu usług dla spółdzielni*

Spółdzielnia jako podmiot gospodarczy prowadzący działania ekonomiczne jest również podmiotem kupującym różne produkty dostarczane przez rynek w postaci zakupu materiałów, surowców etc. Każdy nowy podmiot działający na rynku generuje wsparcie dla innych podmiotów dostarczających mu niezbędnych towarów i usług, tworząc mikrosieci biznesowe.

- *współpracy w zakresie energii ekologicznej*

Najistotniejszym elementem kooperacji spółdzielni socjalnej z sektorem przedsiębiorstw jest kooperacja w zakresie energii o charakterze ekologicznym. Współpraca ta wynika z prostego faktu wykonywania przez spółdzielnię odkrzaczania i usuwania drzew ze skarp, rowów, pozostawiając w ramach działalności zrzynki drzewne, które z powodzeniem mogą służyć jako surowiec do produkcji różnorodnego

rodzaju paliwa ekologicznego (biomasy). Powstaje obecnie coraz więcej firm poszukujących surowca do produkcji biomasy. Skojarzenie działań spółdzielni z producentami biomasy może stanowić jeden z istotnych kierunków przedstawianej koncepcji, tworząc prawdziwe partnerstwo trójsektorowe.

Kontekst strategiczny – umiejscowienie w polityce lokalnej

Rozpoczęcie działań w zakresie melioracji a zarazem aktywizacji zawodowej umożliwia na poziomie gminnym inne określenie planowanych działań w wymiarze wieloletnim.

Po pierwsze funkcjonowanie spółdzielni socjalnej może być umiejscowione w kontekście kilku kwestii lokalnych polityk publicznych:

- *ochrony przed zagrożeniami w kontekście przeciwpowodziowym*

Z uwagi na możliwości działania spółdzielni w zakresie uczestniczenia w sytuacjach kryzysowych, związanych z podtopieniami i powodzią, niezbędne wydaje się rozważenie przeanalizowania zadań spółdzielni w kontekście zapisów Strategii Rozwoju Powiatu Płockiego. M.in. odnośnie celu strategicznego

- B- Podniesienie jakości realizowanych usług publicznych, w priorytecie: B3. Tworzenie warunków do poprawy obsługi mieszkańców w zakresie bezpieczeństwa, w działaniu
 - B.3.2 Przeciwdziałanie skutkom klęsk żywiołowych, w celu strategicznym
- C: Poprawa stanu środowiska przyrodniczego i ochrona jego zasobów zgodnie z zasadami rozwoju zrównoważonego jak również celu strategicznego
- D: Integracja społeczna – więzi.

Nie oznacza to zmian w dokumentach programowych, ale aktywne poszukiwanie miejsca w politykach publicznych powiatu.

- *uatrakcyjnienia terenu dla inwestorów i developerów;*

Z uwagi na rosnące zainteresowanie inwestorów terenami zarówno budowlanymi jak i rolniczymi, możliwe jest włączenie działań spółdzielni w różne zadania wynikające z Programu promocji terenów inwestycyjnych, przygotowanego przez powiat.

- *zrównoważonego rozwoju w zakresie ochrony środowiska*

Problematyka zwiększenia działań o charakterze melioracyjnym powinna znaleźć swoje miejsce w programie ochrony środowiska w powiecie płockim. Wśród zagrożeń

programu wskazuje się obecnie problem wykonywania bieżącej konserwacji urządzeń melioracji wodnych szczegółowych tzw. udziałem własnym członków spółek oraz brak dyscypliny płatniczej wśród członków spółek wodnych w zakresie składek członkowskich. Natomiast w innym miejscu wśród słabych stron wskazuje się niepełne wykorzystanie warunków do rozwoju odnawialnych źródeł energii. Wśród zagrożeń wskazuje się brak odpowiednich uregulowań prawnych zapewniających spółkom wodnym optymalne warunki do realizacji zadań statutowych.

- *aktywizacji i reintegracji zawodowej i społecznej osób wykluczonych.*

Działania w zakresie tworzenia miejsc pracy, integracji i reintegracji społecznej oraz możliwości prac sezonowych i okresowej aktywizacji osób bezrobotnych, jak również klientów pomocy społecznej mogą znaleźć swoje miejsce w powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych. Obecnie brak jest aktualnego tekstu strategii, wydaje się jednak, że istotne byłoby powiązanie działań w zakresie aktywnej integracji w powiecie i w gminach z działaniami spółdzielni.

Po drugie, istotnym elementem udziału spółdzielni w realizacji polityki lokalnej jest dokonanie przeglądu niezbędnych prac melioracyjnych, skalkulowanie niezbędnych kosztów oraz egzekwowanie wydatków na ten cel zgodnie z kompleksową polityką melioracyjną gminy. Można to osiągnąć poprzez dwa sposoby:

- zgodnie z art. 171 ustawy – Prawo wodne, w sytuacji gdy osoby fizyczne lub osoby prawne niebędące członkami spółki wodnej oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej odnoszą korzyści z urządzeń spółki lub przyczyniają się do zanieczyszczenia wody, dla której ochrony spółka została utworzona, obowiązane są do ponoszenia świadczeń na rzecz spółki; wysokość i rodzaj tych świadczeń określa starosta w drodze decyzji;
- drugi sposób, znacznie trudniejszy, możliwy zgodnie z art. 170 ustawy – Prawo wodne sytuację, w której starosta może zwrócić się o podwyższenie składek na rzecz spółki, gdy „uchwalone przez spółkę wodną zajmującą się utrzymaniem urządzeń melioracji wodnych szczegółowych składki i inne świadczenia nie wystarczają na wykonanie przewidzianych na dany rok zadań statutowych. Jeżeli spółka wodna zajmująca się utrzymaniem urządzeń wykonanych przy udziale środków publicznych, mimo wystąpienia starosty, nie podjęła odpowiedniej uchwały, starosta może, w drodze decyzji, podwyższyć wysokość tych składek i innych świadczeń;

Pierwsza, szczególnie zaniedbana dotychczas kwestia, wynikałaby z połączenia władztwa publicznego w związku z interesem publicznym z kwestią opłacalności ekonomicznej spółdzielni. Drugi element jest znacznie trudniejszy, wynikający z dotychczasowych zaniedbań strukturalnych.

Plan działania mający na celu wprowadzenie innowacji

Etap realizacji działań

Wdrożenie innowacji wymaga określenia kolejnych etapów, przybliżających utworzenie produktu innowacyjnego. Z uwagi na istniejące ryzyka w przygotowaniu i testowaniu produktu innowacyjnego należy wyodrębnić co najmniej sześć zazębiających się ze sobą, lub równoległych, etapów przygotowywania produktu innowacyjnego.

Etap I wstępnej promocji

Z uwagi na zaszłości historyczne powodujące swoisty konserwatyzm społeczności lokalnych, pierwszy etap działania wymaga spokojnych działań przekonujących do tworzenia nowego typu spółdzielni socjalnych. Wymaga to spokojnej promocji nowych działań, przypominania o ich atutach jako formach prawnych oraz o promowaniu w polityce publicznej oraz polityce Unii Europejskich tego typu działań. Odrębne działania należy przeprowadzić w ośrodkach pomocy społecznej i powiatowym urzędzie pracy.

Etap II przygotowania analiz

Podjęcie jakichkolwiek działań na rzecz wdrożenia produktu innowacyjnego wymaga po pierwsze przygotowania wstępnych analiz, opartych o konkretne terytorium, dotyczące korzyści z utworzenia spółdzielni socjalnej, realizującej zadania w zakresie melioracji. Materiał ten powinien zostać przygotowany pod potrzeby samorządowców i działaczy spółek wodnych, wskazując korzyści dla melioracji gminy w zestawieniu ze stratami wynikającymi z podtopień i ponoszonymi kosztami.

Etap III rozmów z beneficjentami

Posiadając przygotowany grunt odnośnie spółdzielni socjalnych, jak również posiadając stosowne obliczenia korzyści i strat, należy przeprowadzić szereg spotkań z kluczowymi podmiotami niezbędnymi do założenia spółdzielni. Ten etap jest najtrudniejszy i najdłuższy w całym planie. Przede wszystkim należy zorganizować spotkania z wójtami i

burmistrzami, starostą i członkami zarządu powiatu, przedstawicielami spółek wodnych. Każde ze spotkań powinno być płaszczyzną do zainspirowania danego podmiotu, do udziału w utworzeniu lub co najmniej wsparciu nowotworzonej spółdzielni socjalnej. Przedostatnim elementem tego etapu, powinno być wspólne spotkanie zainteresowanych podmiotów, gdzie omówiono by wszelkie wątpliwości i bariery związane z utworzeniem nowego podmiotu, zaś końcowym wstępne deklaracje o przystąpieniu do spółdzielni.

Etap IV warsztatów z przedstawicielami zainteresowanych podmiotów

Kolejny etap powinien mieć charakter warsztatów z udziałem przedstawicieli deklarujących przystąpienie do spółdzielni. W trakcie warsztatów wypracowane zostaną wszelkie dokumenty niezbędne do założenia spółdzielni, jak również omówione i przygotowane podstawowe kierunki działań o charakterze gospodarczym. Na końcu tego etapu powinna zostać wyłoniona niewielka grupa organizacyjna odpowiedzialna za założenie spółdzielni.

Etap V przygotowania osób bezrobotnych do podjęcia zatrudnienia

Równolegle z etapem IV, obok przygotowywania podmiotów do założenia spółdzielni, niezbędne będzie dokonanie przeglądu osób bezrobotnych do zatrudnienia w spółdzielni. Ten etap powinien być realizowany we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy oraz Ośrodkami Pomocy Społecznej. Wybór bezrobotnych, przygotowanych do ewentualnego zatrudnienia, powinien uwzględniać przygotowanie psychologiczne oraz uzupełnienie kompetencji i kwalifikacji niezbędnych do podjęcia zatrudnienia w spółdzielni.

Etap VI przygotowania do tworzenia spółdzielni socjalnych

Na tym etapie grupa organizacyjna przy współpracy przedstawicieli władz samorządowych, powinna przygotować business plan oraz wszelkie umowy przedwstępne i listy intencyjne związane z podjętą działalnością gospodarczą.

Etap VII utworzenia spółdzielni socjalnej

Na tym etapie jako etapie testowania powinno nastąpić założenie spółdzielni, zdobycie środków finansowych na pierwsze inwestycje i pierwszy okres działania oraz zawiązanie umów o charakterze gospodarczym.

Zapewnienie trwałości działań

Trwałość realizowanych działań na etapie przygotowawczym powinna zostać określona poprzez:

- zawarcie wstępnego porozumienia – listu intencyjnego jednostek samorządu terytorialnego i spółek wodnych, przewidującego wspólne przygotowanie wniosków o dofinansowanie na utworzenie spółdzielni socjalnej osób prawnych działających w obszarze melioracji;
- przygotowanie wspólnej koncepcji w wymiarze ekonomicznym (business plan etc.) funkcjonowania spółdzielni socjalnej, uwzględniającej możliwości rynkowe funkcjonowania; koncepcja powinna uwzględniać wyliczenia samorządu powiatowego odnośnie frontu robót melioracyjnych, które możliwe są do wyegzekwowania zarówno przez spółki wodne, jak i decyzje administracyjne starosty;
- wstępne deklaracje walnych zgromadzeń spółek wodnych o zamiarze powierzenia spółdzielniom socjalnym prac melioracyjnych;
- wstępna umowa z przedsiębiorcami zajmującymi się produkcją biomasy na odbiór zrzyneków drzewnych;
- list intencyjny powiatowego urzędu pracy o zapewnieniu wspierania działań prozatrudnieniowych nowoutworzonej spółdzielni socjalnej.

Na etapie testowania trwałość może zostać zapewniona przez przekształcenie listów intencyjnych i umów wstępnych w trwałe umowy gospodarcze, a przed wszystkim:

- uchwały walnych zgromadzeń spółek wodnych lub decyzje zarządów spółek wodnych o powierzeniu co najmniej na okres trzech lat prac melioracyjnych (po półrocznym okresie sprawdzającym jakość wykonywanych usług);
- umowy z samorządami lokalnymi na odśnieżanie;
- umowy z zarządami dróg na zajmowanie się (wykaszanie, wycinka drzew, inne prace) poboczami dróg gminnych i powiatowych;
- umowę z przedsiębiorcami na odbiór zrzynek drzewnych na produkcję biomasy;

Plan testowania

Plan testowania składa się z trzech modułów:

- Pierwszy moduł to zdobycie środków zewnętrznych na finansowanie utworzenia spółdzielni socjalnych. Środki te powinny pochodzić bądź z projektu 7.2.2. Priorytetu VII PO KL, bądź z Funduszu Pracy, bądź ze źródeł samorządowych. Zdobycie środków powinno zostać połączone z procesem założenia spółdzielni, złożenia dokumentów w Krajowym Rejestrze Sądowym. W trakcie tego modułu niezbędne jest wsparcie doradcze specjalistów od spółdzielczości socjalnych, mających doświadczenie w rejestracji spółdzielni oraz obiegu dokumentów związanych z podjęciem działalności gospodarczej.
- Drugi moduł to stworzenie planu marketingowego spółdzielni w wymiarze co najmniej trzyletnim. Na tym etapie niezbędne byłoby wsparcie specjalistów od strategii fundraisingowych, którzy wsparliby doradczo władze spółdzielni w procesie tworzenia strategii.
- Trzeci moduł to podpisanie umów o charakterze gospodarczym i rozpoczęcie procesu zatrudniania pracowników. W tym przypadku niezbędne byłoby wsparcie doradcze odnośnie kalkulacji kosztów, tworzenia planu finansowego spółdzielni oraz procesu związanego z zatrudnianiem pracowników.

Dowody zmiany – sposób sprawdzenia, czy innowacja działa

Opis wskaźników

4. Liczba osób bezrobotnych zatrudnionych w ramach spółdzielni socjalnych na stałe oraz na czas określony (w sezonie oraz w ramach aktywizacji zawodowej, integracji społecznej i innych działań aktywizujących na poziomie lokalnym)
5. Liczba metrów rowów lub zmeliorowanych hektarów – zwiększających dotychczasową efektywność spółek wodnych z terenu działania spółdzielni
6. Liczba umów o charakterze gospodarczym zawartych ze:
 7. Spółkami wodnymi
 8. Jednostkami samorządu terytorialnego
 9. Przedsiębiorcami.

Opis sposobu pomiaru

Informacje powinny być przedstawiane w comiesięcznych raportach spółdzielni oraz informacjach dostarczanych przez zarządy spółek wodnych.

Zakładane wielkości w fazie testowania

W przypadku zatrudnienia przewiduje się zatrudnienie na umowach na czas nieokreślony siedmiu osób, z czego sześć osób bezrobotnych, oraz czterech osób na czas określony lub na podstawie umów cywilno prawnych.

W przypadku wielkości oczyszczonych rowów lub zmeliorowanych gruntów okres testowania może być zbyt krótki do określenia jakichkolwiek wskaźników. Punktem wyjścia będą dane o dotychczasowych działaniach rocznych spółek wodnych, ich wielkość będzie oceniana od kwot bazowych (czy uległa zwiększeniu w stosunku do poprzednich okresów, z uwzględnieniem otrzymanych dotacji).

W przypadku umów zakłada się podpisanie umów gospodarczych co najmniej z każdym podmiotem będącym założycielem spółdzielni, w tym umów o charakterze ponadrocznym ze spółkami wodnymi.

Upowszechnianie

Adresatami działań upowszechniających powinny być z jednej strony samorządy gminne i powiatowe, z drugiej zaś środowisko działaczy spółek wodnych.

W przypadku pierwszej i drugiej grupy docelowej należy przygotować specjalną publikację promocyjną, jak i krótkie ulotki informacyjne wykazujące korzyści z podjęcia działań w ramach prezentowanego produktu innowacyjnego. Publikacja przed opublikowaniem powinna być przedmiotem dwóch warsztatów z udziałem samorządowców i z udziałem przedstawicieli spółek wodnych - tak, aby produkt upowszechniający był jak najbardziej dopasowany do potrzeb odbiorców. Ponadto publikacja powinna wskazywać wszystkie możliwe źródła finansowania zewnętrznego, które ułatwią tworzenie spółdzielni socjalnych tego typu.

W przypadku pierwszej grupy docelowej warto proponować promocję tematu na wszelkich możliwych konferencjach i spotkaniach w zakresie ekonomii społecznej, przeznaczonych dla samorządowców. Wymagać to będzie przeszkolenia (zorganizowania warsztatu) dla wybranej grupy ekspertów ekonomii społecznej również w promowaniu tej tematyki, którzy jednocześnie wzbogacą swoje wystąpienia. Byliby oni wyposażeni w

materiał promocyjny wraz z ewentualnymi badaniami ewaluacyjnymi z okresu testowania produktu innowacyjnego. Istotne było nawiązanie kontaktu w tym zakresie z partnerami projektu 1.19. PO KL Zintegrowany system wsparcia ekonomii społecznej.

W przypadku drugiej grupy docelowej ważne byłoby nawiązanie kontaktu z krajowym forum spółek wodnych i zaproponowanie wspólnej publikacji adresowanej do wszystkich spółek w formie gazety forum oraz projektodawcy projektu innowacyjnego. Część publikacji poświęcona byłaby promocji produktu innowacyjnego. Warto rozważyć, aby stworzyć dwuosobową grupę ekspertów (specjalista od ekonomii społecznej i finansów oraz specjalista od spraw spółek wodnych), których adresy mailowe znalazłyby się we wspomnianej publikacji, a których zdaniem byłoby udzielanie przez określony czas porad dotyczących możliwości tworzenia tego typu spółdzielni.

Strategia mainstreamingu

Wprowadzenie omawianego produktu innowacyjnego do głównego nurtu działań polityk publicznych wymaga zintegrowanych działań informacyjnych i promocyjnych, adresowanych do:

- Władz centralnych, w tym:
 - Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej odpowiedzialne za ekonomię społeczną,
 - Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi odpowiedzialne za politykę wobec wsi i rolnictwa,
 - Ministerstwo Środowiska w zakresie gospodarki wodnej,
 - Ministerstwo Rozwoju Regionalnego w zakresie kreowania polityki rozwoju i programowania środków Unii Europejskiej)
- Władz regionalnych, w tym:
 - samorząd województwa,
 - wyspecjalizowana jednostka regionalnego zarządu gospodarki wodnej,
 - Instytucja Pośrednicząca Programem Operacyjnym Kapitał Ludzki,
 - Instytucja Wdrażająca Leader+

Na poziomie krajowym należałoby przeprowadzić co najmniej jedną konferencję z udziałem lokalnych samorządów, spółdzielni socjalnych i spółek wodnych, celem zaprezentowania możliwości wdrożenia omawianego produktu innowacyjnego w różnych politykach publicznych, m.in. w ramach rozwoju sektora ekonomii społecznej oraz

rozwiązywania problemów wsi i rolnictwa. Istotne byłoby wprowadzenie możliwości wdrażania tego produktu innowacyjnego jako jednego z preferowanych typów projektów w ramach nowego okresu programowania do 2020 roku. Tym samym umożliwiłoby to wspieranie tworzenia spółdzielni socjalnych tego typu po 2014 roku. Drugim elementem byłoby zainspirowanie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, aby w swoje polityce adresowanej do działań spółek wodnych promował tego typu rozwiązania w ramach codziennej pracy z samorządami województw.

Do działań adresowanych do administracji należy przygotowanie pakietów informacyjnych wskazujących na efektywność proponowanej innowacji zarówno w formie pisemnej jak i prezentacji multimedialnych. Niezbędna byłaby również grupa ekspertów wspierająca administrację centralną w zakresie spółdzielczości i spółek wodnych.

Na poziomie regionalnym istotne byłoby zainspirowanie struktur samorządu województwa w ramach programów wojewódzkich, a zwłaszcza programu wojewódzkiego w zakresie promowania rozwoju ekonomii społecznej i programów ochrony środowiska, które będą określały polityki publiczne wraz z przewidywanymi strumieniami pieniężnymi. Osobnym elementem jest oddziaływanie na Instytucje Pośredniczące PO KL, aby w miarę możliwości preferowały w kryteriach strategicznych tworzenie podobnych instytucji. Działania wobec samorządu regionalnego wymagają przygotowania specjalnej krótkiej publikacji na temat tego typu spółdzielni socjalnych, z przedstawioną metodyką tworzenia oraz korzyściami płynącymi z ich działania oraz ewentualnymi badaniami ewaluacyjnymi z okresu testowania produktu innowacyjnego. Materiały te powinny zostać dostarczone m.in. zespołom ds. przygotowania regionalnych planów na rzecz ekonomii społecznej (w ramach Priorytetu VII, Poddziałanie 7.2.1.), które przygotowują programy wojewódzkie. W zespołach tych poszukuje się nowych możliwości funkcjonowania sektora ekonomii społecznej. Obok publikacji niezbędne byłoby też osobiste uczestnictwo osób przygotowanych do zaprezentowania koncepcji.

Kamienie milowe wprowadzania innowacji

We wprowadzaniu omawianego produktu innowacyjnego można wyróżnić co najmniej cztery kluczowe momenty decydujące o sukcesie działania.

Pierwszy kluczowy moment to deklaracje podmiotów (samorządów i spółek wodnych) o wyrażeniu chęci udziału w utworzeniu spółdzielni socjalnych. Ta pierwsza

deklaracja daje dopiero jakąkolwiek podstawę do dalszych kroków. Przełamanie pierwszych oporów i zachęcenie do działań na rzecz wypracowania wspólnego produktu jest momentem przełomowym w pierwszych krokach przygotowania produktu innowacyjnego.

Drugi kluczowy moment to przygotowanie dokumentów formalnych i dokumentów gospodarczych przez grupę organizacyjną spółdzielni. Moment ten decyduje o przełożeniu się deklaracji politycznych w rzeczywistą chęć utworzenia spółdzielni socjalnej, dając prawdziwy obraz intencji podmiotów dotychczas zaangażowanych w działania na rzecz spółdzielni socjalnej. Moment ten zostanie zweryfikowany poprzez zestaw materiałów do założenia spółdzielni.

Trzeci kluczowy moment to sam fakt podjęcia przez spółdzielnię socjalną działalności gospodarczej i zatrudnienia osób bezrobotnych. Ten moment jest dość oczywisty i zaczyna on etap testowania. Nie chodzi tu wyłącznie o zarejestrowanie spółdzielni socjalnej, lecz również o zatrudnienie pracowników, podpisanie umów o charakterze gospodarczym i faktyczne rozpoczęcie działań gospodarczych.

Czwarty kluczowy moment to podsumowanie pierwszych sześciu miesięcy działania spółdzielni socjalnych. To właśnie pierwsze sześć miesięcy powinno pokazać jej efektywność ekonomiczną, zatrudnieniową oraz ocenę przez podmioty, które były założycielami spółdzielni oraz innych interesariuszy (jednostki samorządu terytorialnego, organizacje, przedsiębiorcy i przede wszystkim rolnicy). Ten moment powinien zostać podsumowany badaniem ewaluacyjnym.

Analiza ryzyka wprowadzania innowacji

Opis ryzyka

Podstawowym elementem ryzyka przygotowywanej innowacji jest lekceważenie problematyki melioracji przez środowiska wiejskie i środowiska samorządowe. Dotychczasowy stan prawny, organizacyjny i finansowy spowodował sytuację, w której problematyka melioracji pojawia się tylko okazjonalnie w sytuacji kryzysowej. W istocie oczekiwania sprowadzają się do bliżej niekreślonych zmian prawnych oraz wsparcia budżetowego.

Stosunek rolników do spółek wodnych jest często lekceważący. Składki w spółkach wodnych wynoszą od 10 do 15 zł, w kilku 20 zł, od lat na tym samym poziomie.

Jednocześnie oczekiwania wobec spółek są dość wysokie. Często, jak mówią sami działacze: „rolnicy udają, że płacą, zaś spółki udają, że realizują zadania”. Często sytuacją jest również słaba ściągalność składek, a zaległości sięgają od kilkunastu, do kilkudziesięciu tysięcy złotych. Jednak działania w zakresie urealnienia składek są niezwykle trudne i stanowi to jedną z podstawowych trudności w efektywnym funkcjonowaniu spółek. Wynika to również z braku świadomości ekologicznej.

Drugi podmiot, powiatowe władze samorządowe, nadzorujące działanie spółek wodnych, często nie reagują na brak jakichkolwiek działań spółek wodnych. Nie dokonują często obowiązków wynikających z przepisów o nadzorze i kontroli. Postawa ta wynika z obawy przed zastąpieniem spółek wodnych w realizacji zadań przypisanych ustawą.

Trzeci podmiot, gminne władze samorządowe, nie przejawiają aktywności w zakresie melioracji uważając, iż stanowi to zadanie samorządu powiatowego. Nieznane są możliwości wspierania przez samorząd gminny środkami budżetowymi wynikającymi z nowelizacji art. 164 ust. 5 wprowadzonymi ustawą z dnia 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw. Dotychczasowe zapisy stanowiły istotną barierę w udzielaniu pomocy spółkom wodnym przez samorządy. Dzięki wprowadzonym zmianom jednostki samorządu terytorialnego, które dostrzegą potrzebę udzielenia spółkom wodnym pomocy w realizacji ich statutowych zadań, będą miały do tego podstawy prawne.

Sposoby przeciwdziałania

Podstawowymi elementami przeciwdziałającymi zagrożeniom są przede wszystkim działania edukacyjne i informacyjne, adresowane w różny sposób do określonych kategorii odbiorców. W tym przypadku nie da się niwelować ryzyka, można je w istocie akceptować i w niewielkim stopniu łagodzić. Dlatego działania edukacyjne muszą zostać poparte twardymi danymi odnośnie korzyści i strat związanych z prowadzeniem lub niewprowadzeniem produktu innowacyjnego.

Sposób monitorowania ryzyk/zarządzanie ryzykiem

Niezbędne jest dokonanie analiz strat i korzyści wynikających z zaniedbań melioracyjnych, adresowanych odrębnie dla rolników, wykazując bilans strat wynikających z podtopień oraz korzyści wynikających z prawidłowej polityki melioracyjnej.

Podobną analizę należy przedstawić dla samorządów terytorialnych, wykazując starty wynikające ze strat finansowych, wynikających z podtopień, zarówno w wymiarze ekonomicznym i społecznym w społeczności lokalnej.

Będzie prowadzona bieżąca analiza ryzyk, umożliwiająca reakcję na ich kumulowanie. Jednym z elementów zapobiegających ryzyku będzie zawieranie z właściwymi samorządami i spółkami wodnymi listów intencyjnych oraz porozumień wieloletnich o charakterze gospodarczym.

Wstępny opis produktu innowacyjnego

Melioracyjna spółdzielnia socjalna osób prawnych

Uzasadnienie/diagnoza na podstawie badań

Opis grupy docelowej

Grupami docelowymi produktu są: samorząd powiatu plockiego i gminy powiatu, osoby długotrwale bezrobotne na terenie powiatu plockiego.

Kontekst samorządowy

W skład powiatu plockiego wchodzi: 3 gminy miejsko-wiejskie: Drobin, Gąbin, Wyszogród oraz 12 gmin wiejskich: Bielsk, Bodzanów, Brudzeń Duży, Bulkowo, Łąck, Mała Wieś, Nowy Duninów, Radzanowo, Słubice, Słupno, Stara Biała, Staroźreby. Powiat plocki jest obszarem o bardzo niskim poziomie urbanizacji. Ogólna powierzchnia użytków rolnych wynosi 133.265 ha, tj. 74,07% ogólnej powierzchni powiatu. Ta struktura warunkuje zakres rozwoju powiatu i gmin znajdujących się na jego terenie.

W powiecie plockim, według stanu na 31 XII 2009 roku zamieszkiwało 107.471 osób, z czego 54.165 (50,4%) stanowiły kobiety. Liczba osób w wieku produkcyjnym w tym samym okresie wynosiła 67.185 osób. Współczynnik osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym wynosił 60 (67,9 w podregionie plocko-ciechanowskim i 55,0 dla Polski).

Na 25.254 osoby określone jako pracujące - 61,2% zatrudnionych było w dziale rolnictwo, leśnictwo, 13,8 w przemyśle i budownictwie, 8,7 w handlu i komunikacji, 15,5 w usługach i 0,8 w działalności ubezpieczeniowej i finansowej.

W rankingu powiatów województwa mazowieckiego za 2009 roku, na 42 powiaty województwa, powiat plocki lokuje się na dość niskim poziomie, m.in. pod względem:

Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto – znajduje się na 35 miejscu w województwie;

Sieć wodociągowa rozdzielcza na 100 km² - znajduje się na 35/36 miejscu w województwie;

Mieszkania oddane do użytkowania - znajduje się na 32/33 miejscu w województwie;

Drogi publiczne powiatowe i gminne o nawierzchni twardej na 100 km² (stan w dniu 31 XII) - znajduje się na 40 miejscu w województwie;

Dzieci w wieku 3-5 lat w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci danej grupy wieku (stan na początku roku) - znajduje się na 33 miejscu w województwie;

Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca (bez gmin mających również status miasta – znajduje się na 40 miejscu w województwie.

Zgodnie ze Strategią powiatu plockiego mocnymi punktami powiatu są m.in.:

- sprzyjające warunki do rozwoju rolnictwa: dobra jakość gleb, bliskość rynków zbytu żywności, dostateczna infrastruktura i kultura agrarna;
- duża atrakcyjność turystyczna i rekreacyjna – walory przyrodnicze powiatu plockiego.

Widać zatem wyraźne eksponowanie walorów związanych ze środowiskiem oraz możliwościami rozwoju związanymi z rolnictwem. Jednak elementy związane z rolnictwem, stanowiąc mogą również zagrożenie, np.:

- rosnące bezrobocie i niskie dochody mieszkańców, utajone bezrobocie na wsi,
- tradycyjna, mało konkurencyjna struktura produkcji rolniczej,
- brak przygotowanych terenów rozwojowych,
- niski stopień zainwestowania terenów o wysokich walorach turystyczno – przyrodniczych i brak oferty inwestycyjnej zagospodarowania turystycznego,
- zagrożenie powodziowe terenów nadwiślańskich.

Kontekst zatrudnieniowy

Według stanu na koniec 2010 roku, na terenie powiatu plockiego zarejestrowanych było 7.241 osób bezrobotnych. Stopa bezrobocia, tzn. wielkość bezrobocia wyrażona procentowym stosunkiem liczby bezrobotnych do aktywnych zawodowo, w końcu listopada 2010 roku ukształtowała się w powiecie plockim na poziomie 18%.

W roku 2010 do bezrobocia napłynęły 11.732 osoby. Poziom napływu w omawianym okresie był więc wyższy w stosunku do napływu, jaki miał miejsce w roku 2009 o 659 osób. Podstawowym jego składnikiem byli powracający do ewidencji osób bezrobotnych

po raz kolejny - 9.613 osób, czyli 82% ogółu rejestrowanych w omawianym okresie. Pośród powracających do bezrobocia 2.664 stanowiły osoby kończące różne formy aktywizacji zawodowej, m.in. prace społecznie użyteczne, roboty publiczne, staż, szkolenia. Po raz pierwszy status bezrobotnego otrzymało natomiast 2.119 osób, czyli 18%.

Utrzymującą się cechą lokalnego bezrobocia jest niski poziom wykształcenia. Najwięcej osób zarejestrowanych jako bezrobotne posiada wykształcenie gimnazjalne i niższe (37%).

Prawie 25%, tj. 1.802 bezrobotnych w regionie, pozostaje zarejestrowanych w ewidencji urzędu dłużej niż rok. Spośród tej grupy 668 osób było zarejestrowanych powyżej 2 lat. Ta ostatnia kategoria bezrobotnych stanowi grupę w szczególności zagrożoną wykluczeniem społecznym. Po analizie danych można stwierdzić, że zarejestrowani powyżej 12 miesięcy to przede wszystkim osoby mieszczące się w przedziale wiekowym 25-34 lata, legitymujące się niskim poziomem wykształcenia oraz krótkim (od roku do 5 lat) lub całkowitym brakiem stażu pracy.

Opis problemów do rozwiązania

Problemem przewidzianym do rozwiązania jest znalezienie sposobu połączenia możliwych działań, sprzyjających rozwojowi gospodarczemu, spójnych z oczekiwaniami władz publicznych i mieszkańców ze zmniejszeniem obszarów wykluczenia społecznego.

Kontekst instytucjonalny

Szczególne uwagę wśród zagrożeń zwrócono na kwestię zagrożeń powodziowych. Ten element w szczególności utrudnia stabilizację rozwoju gospodarczego oraz tworzenie stabilnych miejsc pracy. W 2010 roku w powiecie płońskim uległo zalaniu 5.700 ha, oraz 23 miejscowości. W 2011 miały miejsce kolejne podtopienia. Jak wynikało z informacji zespołu kryzysowego, w wielu gminach doszło do zalania pól wodą z roztopionego śniegu i deszczówką. Jak stwierdzono: „prawdopodobnie zawiodła melioracja. W istocie problem zagrożeń powodziowych wynika z wieloletnich zaniedbań urządzeń melioracyjnych.

Melioracje wodne polegają na regulacji stosunków wodnych w celu polepszenia zdolności produkcyjnych gleby, ułatwienia jej uprawy oraz ochrony użytków rolnych przed powodzią (art. 70 ustawy - Prawo Wodne). Melioracje mają zatem wpływ na racjonalną

gospodarkę wodną, a ta ma służyć ochronie wód, maksymalnemu jej przechowywaniu i magazynowaniu oraz ochronie przed powodzią.

Zgodnie z przepisami prawnymi urządzenia melioracyjne dzielą się na podstawowe i szczegółowe. Melioracje szczegółowe mają szczególne znaczenie w zapobieganiu powodziom lokalnym po deszczach nawaalnych oraz powodziom roztopowym. Mając na uwadze fakt, że największe straty powodziowe powstają na ciekach rolnych (rowy melioracyjne, strumienie) i stanowią 82% ogółu strat, oraz że najczęściej występujące w Polsce powodzie (66%) to powodzie opadowe, prawidłowy stan urządzeń melioracyjnych, ich funkcjonowanie może mieć istotny wpływ na ograniczanie skutków powodzi.

Na terenie powiatu plockiego znajduje się ponad 68.500 ha użytków rolnych wymagających melioracji szczegółowych, z tego ponad 48.000 ha (według innych wersji 51.000 ha) zostało zmeliorowanych. Pełne zaspokojenie potrzeb melioracyjnych występuje w gminie Nowy Duninów i Łąck, najniższe zaś w gminach Staroźreby, Stara Biała, Brudzeń Duży. Na podkreślenie zasługuje fakt, że prawie 40% melioracji realizowanych było 20-30 lat temu, a okres użytkowania wynosi 40 lat (po tym czasie winny być wyłączone z eksploatacji).

Utrzymaniem urządzeń melioracji wodnych szczegółowych w powiecie zajmuje się 16 spółek wodnych. Dwie z nich wymagają silnego wzmocnienia organizacyjnego i finansowego. W utrzymaniu spółek pozostaje 50 309,99 ha, co stanowi aż 99% całości gruntów zmeliorowanych. Na terenie funkcjonuje Związek Spółek Wodnych „Melkorex” w Płocku zrzeszający spółki wodne: Bielsk, Bodzanów, Borowiczki, Brudzień, Bulkowo, Drobin, Łęg, Mała Wieś, Radzanowo, Stara Biała, Staroźreby, Wyszogród, obejmujące zmeliorowany obszar 42.122 ha.

Podstawą prawną działalności spółek wodnych jest ustawa z dnia 8 lipca 2001 r. Prawo Wodne (Dz. U. nr 115, poz. 1229 z późn. zm). Podstawowym założeniem przepisów ustawy Prawo Wodne w kwestii spółek wodnych jest określenie w art. 164, że *„spółki wodne są formami organizacyjnymi, które nie działają w celu osiągnięcia zysku, zrzeszają osoby fizyczne lub prawne i mają na celu zaspokajanie wskazanych ustawą potrzeb w dziedzinie gospodarowania wodami.”*. Tym samym spółka wodna wypełnia definicję organizacji pozarządowej określoną w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Jedyne odstępstwo od tej zasady ustawodawca zawarł w art. 164 ust. 2 ustawy Prawo Wodne, stanowiąc, że spółki wodne zaspokajając potrzeby zrzeszonych w nich osób w dziedzinie gospodarowania wodami, mogą podejmować prowadzenie

działalności umożliwiającej osiągnięcie zysku netto, przy czym osiągnięty zysk netto musi być przeznaczony wyłącznie na działalność statutową spółki wodnej.

Ze względu na wykonywane przez spółki zadania, wykazują one podobieństwo do przedsiębiorstw użyteczności publicznej, bowiem urządzenia melioracji wodnych zarządzane przez spółki wodne służą do zapewnienia wody ludności, ochrony przed powodzią, zanieczyszczaniem, do prowadzenia racjonalnej gospodarki na terenach zmeliorowanych, wykorzystywania wody do celów przeciwpowodziowych.

Spółki wodne są organizacjami o charakterze dobrowolnym. Utworzenie spółki następuje w drodze porozumienia co najmniej 3 osób fizycznych lub prawnych, zawartego w formie pisemnej (art.165 ust. 1 ustawy).

Nadzór nad spółkami wodnymi sprawuje od 2002 r. Starosta Płocki. Grunty zmeliorowane nieobjęte działalnością spółek położone są na terenie gmin: Gąbin, Nowy Duninów, Słubice, Łąck. W ich przypadku obowiązek dbałości o urządzenia spoczywa bezpośrednio na właścicielach gruntów. Starosta kontroluje legalność działania spółek poprzez kontrolę zgodności uchwał z prawem lub statutem. Ten środek kontroli, zgodnie z art. 179 i 180, umożliwia staroście ingerowanie w działalność spółki gdy jej organy działają z naruszeniem prawa.

Zakres robót konserwacyjnych determinowany jest wielkością budżetu spółek, który opiera się głównie na składkach członkowskich o niskiej wartości. Większość spółek wodnych utrzymuje się bowiem z budżetu tworzonego ze składek członkowskich. Wysokość składek przyjmowana uchwałami Walnego Zgromadzenia nie uwzględnia potrzeb wykonywania konserwacji zgodnie z planami konserwacji, uwzględniającymi trzyletni system konserwacji (gwarancja prawidłowego funkcjonowania urządzeń).

Jak wynika z programu ochrony środowiska powiatu płockiego, gdyby nie coroczne dotacje podmiotowe Wojewody Mazowieckiego oraz coroczne wsparcie finansowe powiatu płockiego w postaci nagród pieniężnych w Konkursie Powiatowym na „Najaktywniejszą Spółkę Wodną w Powiecie Płockim”, przeznaczonych na pokrycie kosztów robót konserwacyjnych - spółki wodne znalazłyby się na skraju możliwości finansowania swoich zadań statutowych.

Tym samym można zidentyfikować istotnym problemem rozwojowy, jakim są trudności organizacyjno-finansowe spółek wodnych, przekładające się na problem zaniedbań melioracji szczegółowych i wiążących się z tym podtopień oraz ochrony środowiska, a tym samym istotnych utrudnień w możliwościach rozwojowych regionu zarówno w zakresie rolniczym jak i pozyskiwania inwestorów w innych dziedzinach. Problem ten jest na tyle

skomplikowany, że był przedmiotem specjalnego panelu eksperckiego, wyjaśniającego sposoby naprawy sytuacji, po przeprowadzonej kontroli Najwyższej Izby Kontroli w 2009 r., co było dość niespotykane w tego typu przypadkach.

Kontekst zatrudnieniowy

Z drugiej strony zwrócono uwagę na fakt, że w sytuacji wysokiego bezrobocia osób o niskich kwalifikacjach, istnieje problem popytu pracodawców na zatrudnianie określonych grup bezrobotnych.

Wśród firm badanych w ramach Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy, największe braki pracowników zgłaszają firmy z sektora prywatnego. Zawodami jakich brakuje na rynku pracy w powiecie płońskim, są przede wszystkim robotnicy budowlani robót stanu surowego (34,2%) i robót wykończeniowych (21,1%). Poza robotnikami budowlanymi brakuje również malarzy oraz pracowników sprzątających konstrukcje budowlane (14%). Pracodawcy deklarują chęć zatrudnienia osób głównie z wykształceniem średnim zawodowym (42%) oraz zasadniczym zawodowym (36%).

Firmy planując nowe przyjęcia, zwracają szczególną uwagę na umiejętności zawodowe (77,8%), umiejętności pracy w zespole (68,8%) czy prawo jazdy (61,2%). Dopiero na dalszych miejscach znalazły się formalne uprawnienia (31,8%), podstawowa znajomość obsługi komputera (30,3%) czy umiejętności z zakresu obsługi klienta (26,4%). Badania te potwierdzają dość oczywiste informacje o oczekiwaniach na rynku pracy związane z koniunkturą budowlaną.

We wcześniejszych badaniach wskazywano, że oczekiwania wobec branży budowlanej były bardzo wysokie. Odwrotnie jednak oceniano sektor rolniczy. 42,9% badanych oceniało, że w rolnictwie będą likwidowane miejsca pracy, natomiast że powstaną nowe, oceniło 19%.

Według badań powiatowego urzędu pracy wśród grup zawodowych o najwyższym wskaźniku intensywności deficytu, obok ofert dla pracowników obsługi biurowej, w 2010 r. wystąpiły przede wszystkim oferty kierowane do osób, od których wymagano konkretnej wiedzy, umiejętności i doświadczenia zawodowego, a w niektórych przypadkach także właściwych uprawnień (np. spawacz ręczny gazowy). Ponadto poszukiwano specjalistów przede wszystkim do spraw sprzedaży i marketingu.

Warto zatem zauważyć, że rynek pracy jest dość sprofilowany. Brak oczekiwań rozwojowych w sektorze rolniczym, zagospodarowanie części bezrobotnych przez sektor budownictwa, nie rozwiązują jeszcze większości problemów rynku pracy. Pomimo

deklaracji, warto zwrócić uwagę na charakterystyczną cechę, że jeszcze trzy lata temu zdecydowana większość firm (84%), reprezentowanych przez respondentów, nie zatrudniła nigdy osoby bezrobotnej.

Brak poszukiwań nowych możliwości prozatrudnieniowych, z jednoczesną strukturą kwalifikacyjną bezrobotnych wskazuje, iż niezbędne są poszukiwania związane z dopasowaniem możliwości i kwalifikacji bezrobotnych do różnych pracodawców, uznawanych niekoniecznie za najbardziej prorynkowe, a mających istotne znaczenie dla rozwoju powiatu płockiego. Istotny jest fakt, że zgodnie z danymi nadal utrzymuje się wysoka liczba osób bezrobotnych bez doświadczeń zawodowych, o niskich kwalifikacjach, którzy nie są oczekiwanymi pracownikami na powiatowym rynku pracy. Dodatkowym elementem jest fakt, który nie podlegał badaniom, a który dotyczy istotnych problemów w mobilności terytorialnej, uniemożliwiającej pełną aktywność zawodową. Np. 558 bezrobotnych mieszka w miejscowości Staroźreby, która jest oddalona od Płocka o ok. 22 km, czy miejscowość Brudzeń Duży z 539 osobami bezrobotnym oddalona o 21 km. Z różnych doświadczeń w Polsce wiadomo, że kwestia komunikacyjna stanowi istotny problem w aktywizacji zawodowej.

Zakładana zmiana

Proponowane rozwiązania zakładają uruchomienie niewykorzystanych możliwości spółek wodnych w połączeniu z działaniami samorządu terytorialnego, co ma istotne znaczenie w programowaniu i realizacji polityki rozwoju w powiecie płockim, z jednoczesnym umożliwieniem osobom bezrobotnym, zagrożonym wykluczeniem, podjęcia zatrudnienia zarówno na stałe jak i okresowo. Oznacza to uruchomienie potencjału osób o niskiej mobilności zawodowej, niskich kwalifikacjach, jednocześnie umożliwiając im aktywizowanie się na mikrolokalnym rynku, dopasowanym do potrzeb i możliwości osób zagrożonych wykluczeniem.

Cel wprowadzenia nowego rozwiązania/innowacji

Celem nowego rozwiązania jest przygotowanie i przetestowanie produktu innowacyjnego, który powiąże potrzeby ekonomiczne subregionu płockiego w zakresie zagrożeń związanych z gospodarką wodną z potrzebami prozatrudnieniowymi, adresowanymi do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Projektowane rozwiązanie ma na celu przygotowanie do wdrożenia oraz utworzenie na etapie testowania nowego typu przedsiębiorstwa społecznego, którego organizatorem byłby samorząd terytorialny oraz spółki wodne, które realizując zadania w zaniedbanym obszarze melioracji, stanowiłyby nowy typ pracodawcy zatrudniającego lokalnych bezrobotnych.

Z uwagi na charakter prac ten typ przedsiębiorstwa ma z jednej strony istotny zakres zadań, które stanowią ważny problem w wielu wspólnotach samorządowych, z drugiej zaś umożliwia stałe lub okresowe aktywizowanie osób o niskich kwalifikacjach, którzy nie są poszukiwani przez pracodawców na powiatowym rynku pracy. Przedsiębiorstwem tym byłaby spółdzielnia socjalna założona przez osoby prawne, zgodnie z art. 4, ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

Spółdzielnia socjalna tego typu może zostać założona przez co najmniej dwie organizacje pozarządowe, w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub jednostki samorządu terytorialnego, a także kościelne osoby prawne. W przypadku gdy założycielami spółdzielni socjalnej są wymienione wyżej osoby prawne, są one zobowiązane do zatrudnienia w spółdzielni co najmniej pięciu osób spośród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w terminie sześciu miesięcy od dnia wpisu spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego. Osoby te po dwunastu miesiącach zatrudnienia w spółdzielniach mogą stać się również członkami spółdzielni socjalnej lub pozostaną pracownikami spółdzielni na dotychczasowych zasadach. Przewiduje się początkowo zatrudnienie do siedmiu osób, z możliwością zatrudnienia dodatkowych czterech osób sezonowo.

Zaletą spółdzielni socjalnej jest fakt, iż może ona prowadzić zarówno działalność gospodarczą, jak również działalność społecznie użyteczną (działalność odpłatna i nieodpłatna pożytku publicznego) w sferze zadań publicznych określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, która nie jest traktowana jak działalność gospodarcza. Tym samym spółdzielnia socjalna jest jednocześnie przedsiębiorstwem, jak również organizacją traktowaną jak organizacja pozarządowa. Umożliwia to zarówno udział w przetargach w trybie ustawy – Prawo zamówień publicznych, jak i konkursach w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Spółdzielnia socjalna ma również różnego rodzaju uprawnienia o charakterze finansowym. Ponadto dochody spółdzielni socjalnej wydatkowane w roku podatkowym na

reintegrację społeczną i zawodową członków w tej ustawie, w części nie zaliczonej do kosztów uzyskania przychodów, są wolne od podatku dochodowego od osób prawnych.

Obszar powiatu plockiego stanowi dobre miejsce do wprowadzania produktu innowacyjnego z uwagi na duże zainteresowanie gmin, powiatu i województwa, a jednocześnie dużych potrzeb wynikających z problematyki melioracji oraz problemów bezrobocia. Dodatkowym istotnym elementem jest fakt częstych podtopień i powodzi, i wynikających z problemów melioracji ogólnej i szczegółowej.

Podstawowym elementem innowacji będzie takie przygotowanie środowisk lokalnych, zarówno po stronie samorządu terytorialnego, spółek wodnych (rolnicy), bezrobotnych jak i przedsiębiorców, aby wypracować koncepcję takiego przedsiębiorstwa społecznego, która wkomponuje się w lokalną politykę rozwoju. Proponowane rozwiązanie powinno zostać:

19.przygotowane koncepcyjnie, edukacyjnie i promocyjnie tak, aby wszystkie zainteresowane strony miały jasność, zarówno co do potrzeb (przesłanki społeczne), jak i opłacalności ekonomicznej (przesłanki gospodarcze) powstania takiego przedsiębiorstwa. Sam moment założenia spółdzielni powinien zostać określony w momencie, gdy spełnione zostaną warunki społeczne (przygotowanie samorządów i spółek wodnych), stworzony zostanie przyjazny klimat gospodarczy (przedsiębiorcy, bezrobotni), jak również gdy zostaną spełnione warunki ekonomiczne (zapewnienie środków finansowych na koszty pierwszorazowe oraz pierwszy okres działania firmy).

20.przetestowane poprzez realne utworzenie spółdzielni socjalnej ze źródeł projektu oraz źródeł zewnętrznych (środki innych projektów WE, środki Funduszu Pracy, środki samorządu terytorialnego), jak również opracowana będzie strategia marketingowa, zawierająca długofalowe umowy z jednostkami samorządu terytorialnego, spółkami wodnymi i przedsiębiorcami.

Z informacji przedstawianych przez właściwe władze, problematyka melioracji będzie coraz bardziej eksponowana w polityce wodnej państwa do 2030 r. W czasie prac nad projektem budżetu państwa na 2012 r. oraz nad Wieloletnim Planem Finansowym Państwa na lata 2011-2014 minister rolnictwa i rozwoju wsi zgłosił potrzebę utworzenia corocznej rezerwy celowej na utrzymanie urządzeń melioracji wodnych podstawowych i wód istotnych dla rolnictwa w wysokości 250 mln zł oraz na dotacje podmiotowe dla spółek wodnych w celu wykonania najpilniejszych zadań melioracyjnych z zakresu utrzymania urządzeń melioracji wodnych szczegółowych w wysokości 30 mln zł., w odróżnieniu od

dotychczasowych 6 mln. zł w budżecie państwa na rok 2011 (rezerwy takiej nie było w 2010 r.) .

Z uwagi na fakt, że problem melioracji szczegółowych w połączeniu z dość wysokim bezrobociem długookresowym na obszarach wiejskich jest dość powszechny zarówno w całym województwie mazowieckim, jak i na terenie całego kraju, przygotowane rozwiązanie może stać się modelowe w wielu społecznościach lokalnych.

Opis innowacji

Produktem innowacyjnym będzie stworzenie podmiotu ekonomii społecznej – spółdzielni socjalnej, utworzonej przez osoby prawne, zatrudniające osoby zagrożone, wykluczone społecznie, o niewielkich lub niskich kwalifikacjach, realizującej zadania w zakresie melioracji szczegółowej na terenie objętym działaniami spółek wodnych.

Tym samym połączone zostaną działania o charakterze aktywizacji zawodowej – w trwałym wymiarze, z działaniami instytucjonalnymi spółek wodnych i jednostek samorządu terytorialnego, jak również z działaniami o charakterze strategicznym, oddziałującym na sytuację gmin powiatu plockiego w zakresie bezpieczeństwa i ochrony przed podtopieniami.

Spółdzielnię socjalną zgodnie z przepisami prawnymi mogłyby założyć co najmniej dwie osoby prawne. Przewidywany byłby udział jednej lub więcej spółek wodnych z danego terenu (obszar wymagałby również kalkulacji ekonomicznej) oraz jednostki samorządu terytorialnego: powiatu plockiego oraz gmin, na terenie których funkcjonują spółki wodne. Możliwe jest również połączenie sił spółek wodnych poprzez utworzenie związku spółek wodnych i tworzenie spółdzielni przez związek spółek wodnych i jednostkę samorządu terytorialnego.

Spółdzielnia zgodnie z przepisami byłaby zobowiązana do zatrudnienia co najmniej pięciu lub większej liczby osób bezrobotnych. Z uwagi na zakres prac, oczekiwane kwalifikacje nie byłyby zbyt wygórowane, choć niektóre elementy prac wymagałyby uzyskania konkretnych uprawnień zawodowych, co możliwe byłoby na etapie tworzenia spółdzielni.

Spółdzielnia socjalna z założenia byłaby firmą świadczącą usługi z zakresu budowy i konserwacji urządzeń melioracyjnych. Spółdzielnia socjalna świadcząca usługi

kompleksowej konserwacji rowów melioracyjnych i urządzeń wodnych swym działaniem obejmowałaby:

- wykaszanie,
- odkrzaczanie,
- odmulanie,
- usuwanie drzew ze skarp rowów,
- czyszczenie przepustów,
- naprawa i wymiana urządzeń drenarskich,
- profilowanie skarp,
- usuwanie awarii na urządzeniach wodnych,
- odśnieżanie,
- sprzedaż zrzyneków, podkładów ogrodniczych.

Koniecznym zakresem działania, związanym z kompleksową konserwacją, byłoby rozdrabnianie gałęzi z drzew i krzewów usuniętych z rowów, zbiorników retencyjnych. Usługi mogą być w zakresie wyżej wymienionych rozszerzone na rowy przydrożne, które nie stanowią urządzeń melioracyjnych, ale mają istotny wpływ na zachowanie prawidłowych stosunków wodnych na gruntach rolnych wzdłuż dróg. Ze względu na cykliczność prac, usługa świadczona może być przez czas nieokreślony, z uwzględnieniem potrzeb trzyletniego systemu konserwacji rowów.

Usługi świadczone byłyby na zlecenie spółek wodnych, będących właścicielami spółdzielni, w ramach budżetu i planu rzeczowego przyjętego uchwałą Walnego Zgromadzenia:

- konserwacje rowów, będących własnością gminy, na zlecenie gminy,
- wykonanie konserwacji urządzeń, w przypadku uchylania się od wpłat na rzecz spółki oraz niewykonywania niezbędnych prac konserwacyjnych, określonych w decyzji starosty, zlecenie starostwa,
- wykonywanie usług dla osób fizycznych i prawnych, wynikających z zapisów pozwoleń.

Obok działań adresowanych do spółek oraz samorządu terytorialnego atrakcyjnym aspektem jest wykonywanie usług melioracyjnych dla osób fizycznych, posiadających nieruchomości na terenach wiejskich, które nie są objęte działaniami spółek wodnych.

Należy również zwrócić uwagę na zachowanie ciągłości funkcjonowania spółdzielni socjalnej. Usługi konserwacyjne mają charakter sezonowy (od wiosny do jesieni), dlatego

też spółdzielnia powinna realizować usługi w zakresie odśnieżania w okresie zimowym na zlecenie gminy i sołectw.

Kontekst osobowy - zatrudnieniowy

Przy określonym zakresie prac i otrzymaniu zleceń planowany poziom zatrudnienia mógłby minimalnie wnosić:

- obsługa administracyjna – do 1 do 2 zatrudnionych;
- pracownicy wykwalifikowani – 2 zatrudnionych operatorów maszyn;
- pracownicy do prac prostych – 4 zatrudnionych (kopacze, melioranci);
- pracownicy sezonowi – 4 zatrudnionych na podstawie umów na czas określony lub umów cywilnoprawnych.

W istocie prace prowadzone przez spółdzielnię socjalną w obszarze melioracji nie wymagają wysokich kwalifikacji. Mogą być to osoby długotrwale bezrobotne, które zechcą podjąć dość proste prace fizyczne. Tym samym mogą się one wywodzić z obszarów wykluczenia społecznego. Oczywiście dodatkowym elementem powinny być szkolenia zawodowe dla przyszłych pracowników, jeśli ich nie posiadają: kurs operatora koparki, kursy dla pilarzy oraz ewentualne kursy prawa jazdy lub uzupełniające kursy prawa jazdy na przyczepę. Kursy takie organizowane są zarówno poprzez powiatowe urzędy pracy, jak również inne instytucje szkoleniowe.

Warto zwrócić uwagę, że spółdzielnia socjalna utworzona przez osoby prawne, może zatrudniać dowolną ilość pracowników, jak również zatrudnienie w spółdzielni może występować na dowolnej podstawie prawnej.

W okresie sezonu zatrudnienie może być stosownie zwiększane zarówno poprzez własną działalność gospodarczą związaną z nowymi zleceniami, jak również roboty publiczne finansowane ze środków Funduszu Pracy w spółkach wodnych. Obecnie spółki wodne mają taką możliwość, jednak korzystają z tego w nikłym stopniu z uwagi na brak odpowiedniej struktury w spółkach (nadzór prac etc.). Osoby bezrobotne mogłyby wykonywać taką działalność - zatrudnione przez spółki w ramach prac gospodarczych spółdzielni socjalnych, realizujących zadania na rzecz spółki wodnej. Warto również zwrócić uwagę na możliwość zatrudniania w spółdzielniach socjalnych osób skazanych na ograniczenie wolności (np. związanych z niepłaceniem alimentów), co umożliwia zagospodarowanie osób dotychczas biernych zawodowo, a jednocześnie zmuszonych do odpracowania różnych należności.

Innym elementem jest możliwość uczestniczenia w pracach spółdzielni klientów ośrodka pomocy społecznej (do 40 godzin w miesiącu), w ramach prac społecznie użytecznych - przy wykorzystaniu statusu spółdzielni socjalnej, traktowanej jako organizacja pozarządowa.

Tym samym spółdzielnia socjalna w obszarze melioracji stanowi jednocześnie nie tylko miejsce pracy stałej, lecz również bazę do zatrudnienia czasowego lub aktywizowania osób bezrobotnych w ramach aktywizacji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Kontekst instytucjonalny – funkcjonowanie spółdzielni

Mając na uwadze powyższe założenia, realizacja przedsięwzięcia możliwa będzie, jeśli zakupione zostaną podstawowe maszyny i urządzenia.

Szacunkowe koszty zakupów inwestycyjnych, np.:

• koparka (odmulanie, skarpowanie)	35.000,0 zł
• rozdrabniacz gałęzi (usuwanie gałęzi i zakrzaczeń)	9.900,0 zł
• piły spalinowe (wycinka zakrzaczeń)	3.500,0 zł
• wykaszarki (koszenie skarp i terenów zielonych),	4.200,0 zł
• samochód terenowy (dojazdy do rowów).	22,400,0 zł
Razem	71.000,0 zł

Szacunkowe koszty zakupów i innych opłat w pierwszym miesiącu przy rozpoczęciu działalności będą wynosiły np:

• sprzęt komputerowy (komputer stacjonarny, laptop, drukarka, oprogramowanie);	5.000,0 zł
• opłaty urzędowe etc. (pieczętki, rejestracja VAT)	500,0 zł
• najem lokalu, wynajęcie miejsca postojowego sprzętu/miesięcznie	600,0 zł
• zakup paliwa	1.000,0 zł
Razem	7.100,0 zł

Tym samym uruchomienie spółdzielni socjalnej nie powinno przekroczyć 80.000 zł w kosztach pierwszorazowych. Kwota ta może zostać pokryta na przykład w ramach

środków projektu 7.2.2. Priorytetu VII Programu Operacyjnego Kapitał Ludzkim, zakładających sfinansowanie kosztów zatrudnienia w spółdzielni socjalnej osób prawnych do 20.000 zł. na każdego zatrudnionego. W przypadku zatrudnienia wymaganych pięciu pracowników, kwota ta wzrosłaby do 100.000 zł, a przy planowanych sześciu bezrobotnych, byłaby to kwota 120.000 zł.

Możliwe jest rozwiązanie alternatywne, polegające na wykorzystaniu możliwości przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. W ramach istniejących przepisów możliwe jest zrefundowanie ze środków Funduszu Pracy kosztów utworzenia lub doposażenia stanowiska pracy dla osoby bezrobotnej do (obecnie) kwoty 20.196,6 zł. Przy sześciu refundacjach mogłoby to oznaczać kwotę do 121.179,6 zł. Oczywiście spółdzielnia musiałaby w tym przypadku działać co najmniej sześć miesięcy i samemu sfinansować koszty wyposażenia miejsc pracy, refundując je następnie z Funduszu Pracy. Oznaczałoby to potrzebę zaangażowania samorządu na etapie tworzenia spółdzielni oraz wstępnej umowy z powiatowym urzędem pracy.

Obok kosztów utworzenia spółdzielni niezbędne jest określenie przeciętnych kosztów funkcjonowania całorocznego. Przy rozważeniu rentowności spółdzielni istotne jest oszacowanie kosztów jej funkcjonowania.

Roczne koszty funkcjonowania spółdzielni według danych szacunkowych opartych o przedstawiane założenia odnośnie posiadanego sprzętu i poziomu zatrudnienia mogłyby kształtować się następująco:

Koszty osobowe – wynagrodzenia i pochodne (przeciętnie trzech pracowników, w pełnym wymiarze czasu pracy, czterech pracowników przeciętnie w połowie wymiaru czasu pracy i 4 pracowników sezonowych w połowie wymiaru czasu pracy)	138.728,0 zł
Amortyzacja	15.000,0 zł
Materiały, energia	9.000,0 zł
Paliwo, inne koszty	10.000,0 zł
Zakup usług obcych	10.000,0 zł
Razem	182.728,0 zł

Tym samym oznacza to potrzebę osiągnięcia przychodu przynajmniej w wysokości 183 tys. zł. rocznie. Oczywiście jest, że koszty mogą ulec różnym modyfikacjom m.in. po stronie osobowej, w zależności od potrzeb funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Spółki wodne w obecnej sytuacji finansowej pobierają corocznie składki od 20 do 80 tys. zł. Trudno jest oszacować przeciętne przychody z uwagi na dość duże zróżnicowanie pomiędzy spółkami. Zdarzają się bowiem zarówno spółki o dochodzie dużo wyższym niż 80 tys., jak również spółki o dochodzie kilku tysięcy rocznie. Nie ulega jednak wątpliwości, że spółdzielnia powinna realizować zadania dla co najmniej 3-4 spółek wodnych, aby uzyskać podstawową część przychodu z działalności. Z uwagi na fakt, iż spółki jako organizacje pozarządowe nie są obowiązane do stosowania ustawy – Prawo zamówień publicznych ułatwia relację pomiędzy spółdzielnią socjalną a spółką wodną, tworząc więzi o wymiarze wieloletnim.

Na rynku oczywiście funkcjonują firmy komercyjne, dysponujące odpowiednimi maszynami, wykonujące zlecenia konserwacji, jednak nie wykonują usługi kompleksowej ze względu na brak doświadczenia i brak fachowców, z uwagi na brak specjalizacji wywołany niewielkim popytem. Firmy specjalizujące się w konserwacji urządzeń melioracyjnych są drogie i jest ich zbyt mało, by wykonać więcej prac. Widoczna jest zatem wyraźna luka na rynku nie tworząca zasady nieuczciwej konkurencji.

Kompleksowe konserwacje pozwolą na odtworzenie, udroźnienie i prawidłowe funkcjonowanie urządzeń drenarskich. Pełny zakres oferowanych prac zachęci do korzystania z usługi, gwarantując wysoką jakość prac przy zachowaniu optymalnych cen, bez konieczności korzystania z usług wielu firm, np. od odmulanie, odkrzaczanie itp.

Relacje spółdzielni socjalnej z innymi podmiotami o charakterze publicznym, gdzie stosuje się ustawę – Prawo zamówień publicznych, mogą być realizowane poprzez zastosowanie tzw. Klauzul społecznych, tj. zapisów art. 29 ustawy – Prawo zamówień publicznych. Zamawiający może bowiem określić sposób realizacji zamówienia, zgodnie z którym może określić, iż interesują go wyłącznie wykonawcy zatrudniający osoby bezrobotne lub zagrożone wykluczeniem społecznym.

W pierwszych sześciu, a nawet dwunastu miesiącach funkcjonowania spółdzielnia może korzystać z tzw. pomostowego wsparcia finansowego (jako bezzwrotna pomoc kapitałowa przyznawana w formie comiesięcznej dotacji w kwocie nie większej niż równowartość minimalnego wynagrodzenia, obowiązującego na dzień wypłacenia środków finansowych), w ramach projektu 7.7.2. Priorytetu VII Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Tym samym przy przewidywanym zatrudnieniu siedmiu osób, z czego jedna

byłaby spoza grupy zagrożonej wykluczeniem społecznym, oznaczałoby to kwotę do 108.000 zł. - przy wsparciu dwunastomiesięcznym, lub 54,0 tys. - przy wsparciu półrocznym. Byłoby to wyraźne złagodzenie kosztów funkcjonowania w pierwszym roku działalności.

Możliwe jest również rozwiązanie alternatywne, zakładające zgodnie z przepisami refundację składek na ubezpieczenie społeczne ze środków Funduszu Pracy w pełnym wymiarze przez okres do 24 miesięcy i w połowie wymiaru do 12 dwunastu miesięcy. Przy możliwości 6 refundacji, z czego dwóch w pełnym wymiarze i czterech w połowie wymiaru czasu pracy refundacja roczna mogłaby wynieść do 21.434,1 zł. W każdym jednak przypadku, wsparcie zmniejszy koszty pracy, nie spowoduje jednak sfinansowania pełnych kosztów, co wymaga działań gospodarczych od początku istnienia spółdzielni i posiadania jasnej strategii rozwojowej spółdzielni.

Elementem, na który należy zwrócić szczególną uwagę w zakresie strategii rozwojowej spółdzielni socjalnej, jest segment współpracy spółdzielni z sektorem przedsiębiorstw. Może on przybierać trzy formy:

- *współpracy biznesowej w zakresie działań o charakterze melioracyjnym*

Zarówno spółdzielnia jak i przedsiębiorcy lokalni działający w podobnym zakresie mogą wzajemnie wspierać się w realizacji zadań. Nie należy przewidywać, iż jeden przedsiębiorca wypełni wszystkie segmenty rynku. Dlatego też kooperacja podmiotów, np. posiadających różne urządzenia, pozwala na wzajemną kooperację zarówno w zakresie podzlecania zadań, jak i bycia podwykonawcą działań innych przedsiębiorców;

- *współpracy przy dostarczaniu usług dla spółdzielni*

Spółdzielnia jako podmiot gospodarczy prowadzący działania ekonomiczne jest również podmiotem kupującym różne produkty dostarczane przez rynek w postaci zakupu materiałów, surowców etc. Każdy nowy podmiot działający na rynku generuje wsparcie dla innych podmiotów dostarczających mu niezbędnych towarów i usług, tworząc mikrosieci biznesowe.

- *współpracy w zakresie energii ekologicznej*

Najistotniejszym elementem kooperacji spółdzielni socjalnej z sektorem przedsiębiorstw jest kooperacja w zakresie energii o charakterze ekologicznym. Współpraca ta wynika z prostego faktu wykonywania przez spółdzielnię odkrzaczania i usuwania drzew ze skarp, rowów, pozostawiając w ramach działalności zrzynki drzewne, które z powodzeniem mogą służyć jako surowiec do produkcji różnorodnego

rodzaju paliwa ekologicznego (biomasy). Powstaje obecnie coraz więcej firm poszukujących surowca do produkcji biomasy. Skojarzenie działań spółdzielni z producentami biomasy może stanowić jeden z istotnych kierunków przedstawianej koncepcji, tworząc prawdziwe partnerstwo trójsektorowe.

Kontekst strategiczny – umiejscowienie w polityce lokalnej

Rozpoczęcie działań w zakresie melioracji a zarazem aktywizacji zawodowej umożliwia na poziomie gminnym inne określenie planowanych działań w wymiarze wieloletnim.

Po pierwsze funkcjonowanie spółdzielni socjalnej może być umiejscowione w kontekście kilku kwestii lokalnych polityk publicznych:

- *ochrony przed zagrożeniami w kontekście przeciwpowodziowym*

Z uwagi na możliwości działania spółdzielni w zakresie uczestniczenia w sytuacjach kryzysowych, związanych z podtopieniami i powodzią, niezbędne wydaje się rozważenie przeanalizowania zadań spółdzielni w kontekście zapisów Strategii Rozwoju Powiatu Płockiego. M.in. odnośnie celu strategicznego

- B- Podniesienie jakości realizowanych usług publicznych, w priorytecie: B3. Tworzenie warunków do poprawy obsługi mieszkańców w zakresie bezpieczeństwa, w działaniu
 - B.3.2 Przeciwdziałanie skutkom klęsk żywiołowych, w celu strategicznym
- C: Poprawa stanu środowiska przyrodniczego i ochrona jego zasobów zgodnie z zasadami rozwoju zrównoważonego jak również celu strategicznego
- D: Integracja społeczna – więzi.

Nie oznacza to zmian w dokumentach programowych, ale aktywne poszukiwanie miejsca w politykach publicznych powiatu.

- *uatrakcyjnienia terenu dla inwestorów i developerów;*

Z uwagi na rosnące zainteresowanie inwestorów terenami zarówno budowlanymi jak i rolniczymi, możliwe jest włączenie działań spółdzielni w różne zadania wynikające z Programu promocji terenów inwestycyjnych, przygotowanego przez powiat.

- *zrównoważonego rozwoju w zakresie ochrony środowiska*

Problematyka zwiększenia działań o charakterze melioracyjnym powinna znaleźć swoje miejsce w programie ochrony środowiska w powiecie płockim. Wśród zagrożeń

programu wskazuje się obecnie problem wykonywania bieżącej konserwacji urządzeń melioracji wodnych szczegółowych tzw. udziałem własnym członków spółek oraz brak dyscypliny płatniczej wśród członków spółek wodnych w zakresie składek członkowskich. Natomiast w innym miejscu wśród słabych stron wskazuje się niepełne wykorzystanie warunków do rozwoju odnawialnych źródeł energii. Wśród zagrożeń wskazuje się brak odpowiednich uregulowań prawnych zapewniających spółkom wodnym optymalne warunki do realizacji zadań statutowych.

- *aktywizacji i reintegracji zawodowej i społecznej osób wykluczonych.*

Działania w zakresie tworzenia miejsc pracy, integracji i reintegracji społecznej oraz możliwości prac sezonowych i okresowej aktywizacji osób bezrobotnych, jak również klientów pomocy społecznej mogą znaleźć swoje miejsce w powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych. Obecnie brak jest aktualnego tekstu strategii, wydaje się jednak, że istotne byłoby powiązanie działań w zakresie aktywnej integracji w powiecie i w gminach z działaniami spółdzielni.

Po drugie, istotnym elementem udziału spółdzielni w realizacji polityki lokalnej jest dokonanie przeglądu niezbędnych prac melioracyjnych, skalkulowanie niezbędnych kosztów oraz egzekwowanie wydatków na ten cel zgodnie z kompleksową polityką melioracyjną gminy. Można to osiągnąć poprzez dwa sposoby:

- zgodnie z art. 171 ustawy – Prawo wodne, w sytuacji gdy osoby fizyczne lub osoby prawne niebędące członkami spółki wodnej oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej odnoszą korzyści z urządzeń spółki lub przyczyniają się do zanieczyszczenia wody, dla której ochrony spółka została utworzona, obowiązane są do ponoszenia świadczeń na rzecz spółki; wysokość i rodzaj tych świadczeń określa starosta w drodze decyzji;
- drugi sposób, znacznie trudniejszy, możliwy zgodnie z art. 170 ustawy – Prawo wodne sytuację, w której starosta może zwrócić się o podwyższenie składek na rzecz spółki, gdy „uchwalone przez spółkę wodną zajmującą się utrzymaniem urządzeń melioracji wodnych szczegółowych składki i inne świadczenia nie wystarczają na wykonanie przewidzianych na dany rok zadań statutowych. Jeżeli spółka wodna zajmująca się utrzymaniem urządzeń wykonanych przy udziale środków publicznych, mimo wystąpienia starosty, nie podjęła odpowiedniej uchwały, starosta może, w drodze decyzji, podwyższyć wysokość tych składek i innych świadczeń;

Pierwsza, szczególnie zaniedbana dotychczas kwestia, wynikałaby z połączenia władztwa publicznego w związku z interesem publicznym z kwestią opłacalności ekonomicznej spółdzielni. Drugi element jest znacznie trudniejszy, wynikający z dotychczasowych zaniedbań strukturalnych.

Plan działania mający na celu wprowadzenie innowacji

Etap realizacji działań

Wdrożenie innowacji wymaga określenia kolejnych etapów, przybliżających utworzenie produktu innowacyjnego. Z uwagi na istniejące ryzyka w przygotowaniu i testowaniu produktu innowacyjnego należy wyodrębnić co najmniej sześć zazębiających się ze sobą, lub równoległych, etapów przygotowywania produktu innowacyjnego.

Etap I wstępnej promocji

Z uwagi na zaszłości historyczne powodujące swoisty konserwatyzm społeczności lokalnych, pierwszy etap działania wymaga spokojnych działań przekonujących do tworzenia nowego typu spółdzielni socjalnych. Wymaga to spokojnej promocji nowych działań, przypominania o ich atutach jako formach prawnych oraz o promowaniu w polityce publicznej oraz polityce Unii Europejskich tego typu działań. Odrębne działania należy przeprowadzić w ośrodkach pomocy społecznej i powiatowym urzędzie pracy.

Etap II przygotowania analiz

Podjęcie jakichkolwiek działań na rzecz wdrożenia produktu innowacyjnego wymaga po pierwsze przygotowania wstępnych analiz, opartych o konkretne terytorium, dotyczące korzyści z utworzenia spółdzielni socjalnej, realizującej zadania w zakresie melioracji. Materiał ten powinien zostać przygotowany pod potrzeby samorządowców i działaczy spółek wodnych, wskazując korzyści dla melioracji gminy w zestawieniu ze stratami wynikającymi z podtopień i ponoszonymi kosztami.

Etap III rozmów z beneficjentami

Posiadając przygotowany grunt odnośnie spółdzielni socjalnych, jak również posiadając stosowne obliczenia korzyści i strat, należy przeprowadzić szereg spotkań z kluczowymi podmiotami niezbędnymi do założenia spółdzielni. Ten etap jest najtrudniejszy i najdłuższy w całym planie. Przede wszystkim należy zorganizować spotkania z wójtami i

burmistrzami, starostą i członkami zarządu powiatu, przedstawicielami spółek wodnych. Każde ze spotkań powinno być płaszczyzną do zainspirowania danego podmiotu, do udziału w utworzeniu lub co najmniej wsparciu nowotworzonej spółdzielni socjalnej. Przedostatnim elementem tego etapu, powinno być wspólne spotkanie zainteresowanych podmiotów, gdzie omówiono by wszelkie wątpliwości i bariery związane z utworzeniem nowego podmiotu, zaś końcowym wstępne deklaracje o przystąpieniu do spółdzielni.

Etap IV warsztatów z przedstawicielami zainteresowanych podmiotów

Kolejny etap powinien mieć charakter warsztatów z udziałem przedstawicieli deklarujących przystąpienie do spółdzielni. W trakcie warsztatów wypracowane zostaną wszelkie dokumenty niezbędne do założenia spółdzielni, jak również omówione i przygotowane podstawowe kierunki działań o charakterze gospodarczym. Na końcu tego etapu powinna zostać wyłoniona niewielka grupa organizacyjna odpowiedzialna za założenie spółdzielni.

Etap V przygotowania osób bezrobotnych do podjęcia zatrudnienia

Równolegle z etapem IV, obok przygotowywania podmiotów do założenia spółdzielni, niezbędne będzie dokonanie przeglądu osób bezrobotnych do zatrudnienia w spółdzielni. Ten etap powinien być realizowany we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy oraz Ośrodkami Pomocy Społecznej. Wybór bezrobotnych, przygotowanych do ewentualnego zatrudnienia, powinien uwzględniać przygotowanie psychologiczne oraz uzupełnienie kompetencji i kwalifikacji niezbędnych do podjęcia zatrudnienia w spółdzielni.

Etap VI przygotowania do tworzenia spółdzielni socjalnych

Na tym etapie grupa organizacyjna przy współpracy przedstawicieli władz samorządowych, powinna przygotować business plan oraz wszelkie umowy przedwstępne i listy intencyjne związane z podjętą działalnością gospodarczą.

Etap VII utworzenia spółdzielni socjalnej

Na tym etapie jako etapie testowania powinno nastąpić założenie spółdzielni, zdobycie środków finansowych na pierwsze inwestycje i pierwszy okres działania oraz zawiązanie umów o charakterze gospodarczym.

Zapewnienie trwałości działań

Trwałość realizowanych działań na etapie przygotowawczym powinna zostać określona poprzez:

- zawarcie wstępnego porozumienia – listu intencyjnego jednostek samorządu terytorialnego i spółek wodnych, przewidującego wspólne przygotowanie wniosków o dofinansowanie na utworzenie spółdzielni socjalnej osób prawnych działających w obszarze melioracji;
- przygotowanie wspólnej koncepcji w wymiarze ekonomicznym (business plan etc.) funkcjonowania spółdzielni socjalnej, uwzględniającej możliwości rynkowe funkcjonowania; koncepcja powinna uwzględniać wyliczenia samorządu powiatowego odnośnie frontu robót melioracyjnych, które możliwe są do wyegzekwowania zarówno przez spółki wodne, jak i decyzje administracyjne starosty;
- wstępne deklaracje walnych zgromadzeń spółek wodnych o zamiarze powierzenia spółdzielniom socjalnym prac melioracyjnych;
- wstępna umowa z przedsiębiorcami zajmującymi się produkcją biomasy na odbiór zrzyneków drzewnych;
- list intencyjny powiatowego urzędu pracy o zapewnieniu wspierania działań prozatrudnieniowych nowoutworzonej spółdzielni socjalnej.

Na etapie testowania trwałość może zostać zapewniona przez przekształcenie listów intencyjnych i umów wstępnych w trwałe umowy gospodarcze, a przed wszystkim:

- uchwały walnych zgromadzeń spółek wodnych lub decyzje zarządów spółek wodnych o powierzeniu co najmniej na okres trzech lat prac melioracyjnych (po półrocznym okresie sprawdzającym jakość wykonywanych usług);
- umowy z samorządami lokalnymi na odśnieżanie;
- umowy z zarządami dróg na zajmowanie się (wykaszanie, wycinka drzew, inne prace) poboczami dróg gminnych i powiatowych;
- umowę z przedsiębiorcami na odbiór zrzynek drzewnych na produkcję biomasy;

Plan testowania

Plan testowania składa się z trzech modułów:

- Pierwszy moduł to zdobycie środków zewnętrznych na finansowanie utworzenia spółdzielni socjalnych. Środki te powinny pochodzić bądź z projektu 7.2.2. Priorytetu VII PO KL, bądź z Funduszu Pracy, bądź ze źródeł samorządowych.

Zdobycie środków powinno zostać połączone z procesem założenia spółdzielni, złożenia dokumentów w Krajowym Rejestrze Sądowym. W trakcie tego modułu niezbędne jest wsparcie doradcze specjalistów od spółdzielczości socjalnych, mających doświadczenie w rejestracji spółdzielni oraz obiegu dokumentów związanych z podjęciem działalności gospodarczej.

- Drugi moduł to stworzenie planu marketingowego spółdzielni w wymiarze co najmniej trzyletnim. Na tym etapie niezbędne byłoby wsparcie specjalistów od strategii fundraisngowych, którzy wsparliby doradczo władze spółdzielni w procesie tworzenia strategii.
- Trzeci moduł to podpisanie umów o charakterze gospodarczym i rozpoczęcie procesu zatrudniania pracowników. W tym przypadku niezbędne byłoby wsparcie doradcze odnośnie kalkulacji kosztów, tworzenia planu finansowego spółdzielni oraz procesu związanego z zatrudnianiem pracowników.

Dowody zmiany – sposób sprawdzenia, czy innowacja działa

Opis wskaźników

10. Liczba osób bezrobotnych zatrudnionych w ramach spółdzielni socjalnych na stałe oraz na czas określony (w sezonie oraz w ramach aktywizacji zawodowej, integracji społecznej i innych działań aktywizujących na poziomie lokalnym)
11. Liczba metrów rowów lub zmeliorowanych hektarów – zwiększających dotychczasową efektywność spółek wodnych z terenu działania spółdzielni
12. Liczba umów o charakterze gospodarczym zawartych ze:
 13. Spółkami wodnymi
 14. Jednostkami samorządu terytorialnego
 15. Przedsiębiorcami.

Opis sposobu pomiaru

Informacje powinny być przedstawiane w comiesięcznych raportach spółdzielni oraz informacjach dostarczanych przez zarządy spółek wodnych.

Zakładane wielkości w fazie testowania

W przypadku zatrudnienia przewiduje się zatrudnienie na umowach na czas nieokreślony siedmiu osób, z czego sześć osób bezrobotnych, oraz czterech osób na czas określony lub na podstawie umów cywilno prawnych.

W przypadku wielkości oczyszczonych rowów lub zmeliorowanych gruntów okres testowania może być zbyt krótki do określenia jakichkolwiek wskaźników. Punktem wyjścia będą dane o dotychczasowych działaniach rocznych spółek wodnych, ich wielkość będzie oceniana od kwot bazowych (czy uległa zwiększeniu w stosunku do poprzednich okresów, z uwzględnieniem otrzymanych dotacji).

W przypadku umów zakłada się podpisanie umów gospodarczych co najmniej z każdym podmiotem będącym założyciele spółdzielni, w tym umów o charakterze ponadrocznym ze spółkami wodnymi.

Upowszechnianie

Adresatami działań upowszechniających powinny być z jednej strony samorządy gminne i powiatowe, z drugiej zaś środowisko działaczy spółek wodnych.

W przypadku pierwszej i drugiej grupy docelowej należy przygotować specjalną publikację promocyjną, jak i krótkie ulotki informacyjne wykazujące korzyści z podjęcia działań w ramach prezentowanego produktu innowacyjnego. Publikacja przed opublikowaniem powinna być przedmiotem dwóch warsztatów z udziałem samorządowców i z udziałem przedstawicieli spółek wodnych - tak, aby produkt upowszechniający był jak najbardziej dopasowany do potrzeb odbiorców. Ponadto publikacja powinna wskazywać wszystkie możliwe źródła finansowania zewnętrznego, które ułatwią tworzenie spółdzielni socjalnych tego typu.

W przypadku pierwszej grupy docelowej warto proponować promocję tematu na wszelkich możliwych konferencjach i spotkaniach w zakresie ekonomii społecznej, przeznaczonych dla samorządowców. Wymagać to będzie przeszkolenia (zorganizowania warsztatu) dla wybranej grupy ekspertów ekonomii społecznej również w promowaniu tej tematyki, którzy jednocześnie wzbogacą swoje wystąpienia. Byliby oni wyposażeni w materiał promocyjny wraz z ewentualnymi badaniami ewaluacyjnymi z okresu testowania produktu innowacyjnego. Istotne było nawiązanie kontaktu w tym zakresie z partnerami projektu 1.19. PO KL Zintegrowany system wsparcia ekonomii społecznej.

W przypadku drugiej grupy docelowej ważne byłoby nawiązanie kontaktu z krajowym forum spółek wodnych i zaproponowanie wspólnej publikacji adresowanej do wszystkich spółek w formie gazety forum oraz projektodawcy projektu innowacyjnego.

Część publikacji poświęcona byłaby promocji produktu innowacyjnego. Warto rozważyć, aby stworzyć dwuosobową grupę ekspertów (specjalista od ekonomii społecznej i finansów oraz specjalista od spraw spółek wodnych), których adresy mailowe znalazłyby się we wspomnianej publikacji, a których zdaniem byłoby udzielanie przez określony czas porad dotyczących możliwości tworzenia tego typu spółdzielni.

Strategia mainstreamingu

Wprowadzenie omawianego produktu innowacyjnego do głównego nurtu działań polityk publicznych wymaga zintegrowanych działań informacyjnych i promocyjnych, adresowanych do:

- Władz centralnych, w tym:
 - Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej odpowiedzialne za ekonomię społeczną,
 - Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi odpowiedzialne za politykę wobec wsi i rolnictwa,
 - Ministerstwo Środowiska w zakresie gospodarki wodnej,
 - Ministerstwo Rozwoju Regionalnego w zakresie kreowania polityki rozwoju i programowania środków Unii Europejskiej)
- Władz regionalnych, w tym:
 - samorząd województwa,
 - wyspecjalizowana jednostka regionalnego zarządu gospodarki wodnej,
 - Instytucja Pośrednicząca Programem Operacyjnym Kapitał Ludzki,
 - Instytucja Wdrażająca Leader+

Na poziomie krajowym należałoby przeprowadzić co najmniej jedną konferencję z udziałem lokalnych samorządów, spółdzielni socjalnych i spółek wodnych, celem zaprezentowania możliwości wdrożenia omawianego produktu innowacyjnego w różnych politykach publicznych, m.in. w ramach rozwoju sektora ekonomii społecznej oraz rozwiązywania problemów wsi i rolnictwa. Istotne byłoby wprowadzenie możliwości wdrażania tego produktu innowacyjnego jako jednego z preferowanych typów projektów w ramach nowego okresu programowania do 2020 roku. Tym samym umożliwiłoby to wspieranie tworzenia spółdzielni socjalnych tego typu po 2014 roku. Drugim elementem byłoby zainspirowanie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, aby w swoje polityce

adresowanej do działań spółek wodnych promował tego typu rozwiązania w ramach codziennej pracy z samorządami województw.

Do działań adresowanych do administracji należy przygotowanie pakietów informacyjnych wskazujących na efektywność proponowanej innowacji zarówno w formie pisemnej jak i prezentacji multimedialnych. Niezbędna byłaby również grupa ekspertów wspierająca administrację centralną w zakresie spółdzielczości i spółek wodnych.

Na poziomie regionalnym istotne byłoby zainspirowanie struktur samorządu województwa w ramach programów wojewódzkich, a zwłaszcza programu wojewódzkiego w zakresie promowania rozwoju ekonomii społecznej i programów ochrony środowiska, które będą określały polityki publiczne wraz z przewidywanymi strumieniami pieniężnymi. Osobnym elementem jest oddziaływanie na Instytucje Pośredniczące PO KL, aby w miarę możliwości preferowały w kryteriach strategicznych tworzenie podobnych instytucji. Działania wobec samorządu regionalnego wymagają przygotowania specjalnej krótkiej publikacji na temat tego typu spółdzielni socjalnych, z przedstawioną metodyką tworzenia oraz korzyściami płynącymi z ich działania oraz ewentualnymi badaniami ewaluacyjnymi z okresu testowania produktu innowacyjnego. Materiały te powinny zostać dostarczone m.in. zespołom ds. przygotowania regionalnych planów na rzecz ekonomii społecznej (w ramach Priorytetu VII, Poddziałanie 7.2.1.), które przygotowują programy wojewódzkie. W zespołach tych poszukuje się nowych możliwości funkcjonowania sektora ekonomii społecznej. Obok publikacji niezbędne byłoby też osobiste uczestnictwo osób przygotowanych do zaprezentowania koncepcji.

Kamienie milowe wprowadzania innowacji

We wprowadzaniu omawianego produktu innowacyjnego można wyróżnić co najmniej cztery kluczowe momenty decydujące o sukcesie działania.

Pierwszy kluczowy moment to deklaracje podmiotów (samorządów i spółek wodnych) o wyrażeniu chęci udziału w utworzeniu spółdzielni socjalnych. Ta pierwsza deklaracja daje dopiero jakąkolwiek podstawę do dalszych kroków. Przełamanie pierwszych oporów i zachęcenie do działań na rzecz wypracowania wspólnego produktu jest momentem przełomowym w pierwszych krokach przygotowania produktu innowacyjnego.

Drugi kluczowy moment to przygotowanie dokumentów formalnych i dokumentów gospodarczych przez grupę organizacyjną spółdzielni. Moment ten decyduje o przełożeniu się deklaracji politycznych w rzeczywistą chęć utworzenia spółdzielni socjalnej, dając prawdziwy obraz intencji podmiotów dotychczas zaangażowanych w działania na rzecz spółdzielni socjalnej. Moment ten zostanie zweryfikowany poprzez zestaw materiałów do założenia spółdzielni.

Trzeci kluczowy moment to sam fakt podjęcia przez spółdzielnię socjalną działalności gospodarczej i zatrudnienia osób bezrobotnych. Ten moment jest dość oczywisty i zaczyna on etap testowania. Nie chodzi tu wyłącznie o zarejestrowanie spółdzielni socjalnej, lecz również o zatrudnienie pracowników, podpisanie umów o charakterze gospodarczym i faktyczne rozpoczęcie działań gospodarczych.

Czwarty kluczowy moment to podsumowanie pierwszych sześciu miesięcy działania spółdzielni socjalnych. To właśnie pierwsze sześć miesięcy powinno pokazać jej efektywność ekonomiczną, zatrudnieniową oraz ocenę przez podmioty, które były założycielami spółdzielni oraz innych interesariuszy (jednostki samorządu terytorialnego, organizacje, przedsiębiorcy i przede wszystkim rolnicy). Ten moment powinien zostać podsumowany badaniem ewaluacyjnym.

Analiza ryzyka wprowadzania innowacji

Opis ryzyka

Podstawowym elementem ryzyka przygotowywanej innowacji jest lekceważenie problematyki melioracji przez środowiska wiejskie i środowiska samorządowe. Dotychczasowy stan prawny, organizacyjny i finansowy spowodował sytuację, w której problematyka melioracji pojawia się tylko okazjonalnie w sytuacji kryzysowej. W istocie oczekiwania sprowadzają się do bliżej niekreślonych zmian prawnych oraz wsparcia budżetowego.

Stosunek rolników do spółek wodnych jest często lekceważący. Składki w spółkach wodnych wynoszą od 10 do 15 zł, w kilku 20 zł, od lat na tym samym poziomie. Jednocześnie oczekiwania wobec spółek są dość wysokie. Często, jak mówią sami działacze: „rolnicy udają, że płacą, zaś spółki udają, że realizują zadania”. Często sytuacją jest również słaba ściągalność składek, a zaległości sięgają od kilkunastu, do kilkudziesięciu tysięcy złotych. Jednak działania w zakresie urealnienia składek są

niezwykle trudne i stanowi to jedną z podstawowych trudności w efektywnym funkcjonowaniu spółek. Wynika to również z braku świadomości ekologicznej.

Drugi podmiot, powiatowe władze samorządowe, nadzorujące działanie spółek wodnych, często nie reagują na brak jakichkolwiek działań spółek wodnych. Nie dokonują często obowiązków wynikających z przepisów o nadzorze i kontroli. Postawa ta wynika z obawy przed zastąpieniem spółek wodnych w realizacji zadań przypisanych ustawą.

Trzeci podmiot, gminne władze samorządowe, nie przejawiają aktywności w zakresie melioracji uważając, iż stanowi to zadanie samorządu powiatowego. Nieznane są możliwości wspierania przez samorząd gminny środkami budżetowymi wynikającymi z nowelizacji art. 164 ust. 5 wprowadzonymi ustawą z dnia 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw. Dotychczasowe zapisy stanowiły istotną barierę w udzielaniu pomocy spółkom wodnym przez samorządy. Dzięki wprowadzonym zmianom jednostki samorządu terytorialnego, które dostrzegą potrzebę udzielenia spółkom wodnym pomocy w realizacji ich statutowych zadań, będą miały do tego podstawy prawne.

Sposoby przeciwdziałania

Podstawowymi elementami przeciwdziałającymi zagrożeniom są przede wszystkim działania edukacyjne i informacyjne, adresowane w różny sposób do określonych kategorii odbiorców. W tym przypadku nie da się niwelować ryzyka, można je w istocie akceptować i w niewielkim stopniu łagodzić. Dlatego działania edukacyjne muszą zostać poparte twardymi danymi odnośnie korzyści i strat związanych z prowadzeniem lub niewprowadzeniem produktu innowacyjnego.

Sposób monitorowania ryzyk/zarządzanie ryzykiem

Niezbędne jest dokonanie analiz strat i korzyści wynikających z zaniedbań melioracyjnych, adresowanych odrębnie dla rolników, wykazując bilans strat wynikających z podtopień oraz korzyści wynikających z prawidłowej polityki melioracyjnej.

Podobną analizę należy przedstawić dla samorządów terytorialnych, wykazując starty wynikające ze strat finansowych, wynikających z podtopień, zarówno w wymiarze ekonomicznym i społecznym w społeczności lokalnej.

Będzie prowadzona bieżąca analiza ryzyk, umożliwiająca reakcję na ich kumulowanie. Jednym z elementów zapobiegających ryzyku będzie zawieranie z właściwymi samorządami i spółkami wodnymi listów intencyjnych oraz porozumień wieloletnich o charakterze gospodarczym.

Wstępny opis produktu innowacyjnego

Model współpracy między podmiotami ekonomii społecznej a przedsiębiorstwami

1. UZASADNIENIE/DIAGNOZA NA PODSTAWIE BADAŃ

Opis grupy docelowej

Podstawowe grupy docelowe to:

- reprezentanci sektora publicznego (pracownicy OPSy, PUP, MUP, JST),
- przedsiębiorcy,
- organizacje pozarządowe/podmioty ekonomii społecznej,
- osoby zagrożone wykluczeniem społecznym

z terenu subregionu płockiego.

Działania edukacyjne oraz budujące przekonania normatywne upowszechniające traktowanie działań CSR jako pożądaney wartości obejmą ogół społeczności lokalnej regionu płockiego. Grupy te dotychczas nie były wystarczająco wspierane w ramach ekonomii społecznej na terenie subregionu płockiego.

Opis problemów do rozwiązania

W ostatnich latach w Polsce zrealizowanych zostało w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL szereg projektów pilotażowych, wypracowujących narzędzia działania promujące ekonomię społeczną. Wytyczono i pokazano możliwe ścieżki rozwoju, jednak o tym, czy ten nurt nowoczesnej polityki społecznej zostanie zaakceptowany, zdecyduje postawa władz i społeczności lokalnych.

Wyzwaniem jest nawiązanie partnerskich relacji z biznesem, który coraz częściej angażuje się w rozwiązywanie i niwelowanie dotkliwych problemów społecznych.

Dążenie do osiągnięcia jak największego zysku charakteryzuje każdego przedsiębiorcę. Od pewnego czasu jednak można zauważyć tendencję zmierzającą do dostrzegania także innych możliwości płynących z prowadzenia działalności gospodarczej. Przedsiębiorcy zauważają, że może być ona źródłem zaspokajania różnych, istotnych z punktu widzenia społeczeństwa potrzeb, takich jak chociażby ochrona środowiska naturalnego, walka z dyskryminacją i wykluczeniem społecznym czy tworzenie przyjaznych i trwałych miejsc pracy.

Ta nowa, dobrowolna strategia uwzględniająca społeczne, ekonomiczne, etyczne i ekologiczne aspekty w działalności gospodarczej oraz w kontaktach z otoczeniem lokalnym (m.in. z pracownikami, z klientami, akcjonariuszami, dostawcami, społecznością lokalną), została określona mianem społecznej odpowiedzialności biznesu - CSR (skrót od ang. „Corporate Social Responsibility”). W praktyce przejawia się ona najczęściej w działaniach takich jak: kampanie społeczne, wolontariat pracowniczy, sponsoring wydarzeń kulturalnych, sprzedaż produktów połączona z przeznaczaniem części zysku na określony cel społeczny, tworzenie kodeksów etycznych czy eko–znakowanie produktów. Z oczywistych względów powstała ona na zachodzie Europy i jest wdrażana w pierwszej kolejności przez tamtejsze przedsiębiorstwa. W Polsce dopiero się rozwija, jest tematem nowym, nie do końca rozpoznanym.

Jednym z takich nielicznych na terenie naszego kraju przedsięwzięć w dziedzinie CSR jest realizowana na terenie Płocka pionierska w skali całej Polski inicjatywa Miasta Płocka, PKN ORLEN S.A. i Basell Orlen Polyolefins Sp. z o.o. o nazwie Fundacja „Fundusz Grantowy dla Płocka”. Podjęta w ramach społecznej odpowiedzialności partnerów biznesowych i troski samorządu o rozwój płockich organizacji pozarządowych, wspiera finansowo płockie stowarzyszenia, kluby i fundacje w pracy na rzecz poprawy życia mieszkańców Płocka. Jej działania skupiają się przede wszystkim wokół konkursów grantowych, w których pieniądze przekazywane są na projekty wpisujące się w Strategię Zrównoważonego Rozwoju Płocka.

Jednak pomimo usilnych starań fundatorów jej działanie napotyka na wiele problemów: grono darczyńców pozostaje stałe, trudno pozyskiwać nowych udziałowców, którzy nie czują się wystarczająco atrakcyjnym partnerem, a jakość i zawartość merytoryczna wniosków organizacji pozarządowych o udzielenie grantów pozostawia wiele do życzenia.

Ponieważ w regionie plockim brakowało dotychczas jakichkolwiek analiz w obszarze CSR oraz ekonomii społecznej, koniecznym stało się przeprowadzenie badań dotyczących : zainteresowanie biznesu kwestiami społecznymi, wiedzę na temat i postawy wobec społecznej odpowiedzialności biznesu oraz współpracy między przedsiębiorcami a podmiotami ekonomii społecznej i szerzej organizacjami pozarządowymi zdiagnozowano na podstawie:

- kwestionariuszowych testów ilościowych,
- badań jakościowych w dwóch zogniskowanych dyskusjach grupowych (FGI),
- spotkań panelowych z udziałem przedstawicieli 3 sektorów.

Badania kwestionariuszowe objęły reprezentantów 300 przedsiębiorstw regionu plockiego wyselekcjonowanych wg:

1. wielkości firmy:

- przedsiębiorstwa mikro + małe – do 49 pracowników - 72%,
- przedsiębiorstwa średnie – 50-249 pracowników – 17%,
- przedsiębiorstwa duże – co najmniej 250 pracowników – 11%;

2. branży działalności firmy:

- handlowe – 66%,
- produkcyjne – 32%,
- usługowe i inne – 23%.

W dyskusjach w grupach FGI wzięło udział 18 osób, reprezentantów trzech sektorów biznesu, społecznego oraz publicznego (m.in. przedstawiciele Miasta Płocka, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Izby Gospodarczej Regionu Płockiego, Fundacji „Fundusz Grantowy dla Płocka”, Zakładu Utylizacji Odpadów Komunalnych w Kobiernikach, Miejskiego Zakładu Gospodarki Komunalnej, Miejskiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego, Rynex Sp. z o.o., Fundacji „Praca dla Niewidomych” prowadzonej przez Zakład Aktywności Zawodowej, Mazowieckiego Stowarzyszenia Pracy dla Niepełnosprawnych "De Facto", Regionalnego Ośrodka EFS w Płocku. Badania wykonano w miesiącach czerwiec-lipiec 2011 roku.

Wiedza na temat społecznej odpowiedzialności biznesu oraz współpracy przedsiębiorców z podmiotami ekonomii społecznej jest nikła wśród przedsiębiorców regionu plockiego.

Niemal $\frac{3}{4}$ badanych w pomiarze kwestionariuszowym nie potrafiło powiązać społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw z żadnym konkretnym atrybutem definicyjnym.

Tylko 15% odpowiedziało twierdząco na pytanie „Czy słyszał/a Pan/Pani o społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (CSR)?“

Zaledwie 13% stwierdziło, że potrafi wskazać przynajmniej jedną firmę z subregionu płockiego realizującą strategię społecznej odpowiedzialności biznesu.

Tylko jeden przedsiębiorca potrafił określić czym są podmioty ekonomii społecznej.

60% badanych nie potrafiło wskazać żadnego powodu, dla którego firmy miałyby działać w sposób społecznie odpowiedzialny. Jeśli badani już podawali powody, najczęściej (26%) wskazywali na interes firmy prowadzącej działania CSR-jej promocję w środowisku lokalnym. Motywacja prospołeczna była rzadko wskazywana-wrażliwość na potrzeby społeczne wymieniło 6% respondentów, a zasady etyczne wyznawane przez decydentów w firmie - 2%.

Równie sporadyczne są społecznie odpowiedzialne działania firm subregionu płockiego. Tylko nieliczne (6% spośród badanych przedsiębiorstw) posiadają strategię społecznie odpowiedzialnego biznesu, a zaledwie w 2% firm pracuje osoba zajmująca się tymi kwestiami (w kolejnych 5% zadaniach z tego zakresu zajmuje się zarząd, w 3% firm zadania dotyczące społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa są rozproszone). W 85% badanych firm nikt nie zajmuje się kwestiami społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa.

Zarówno w badaniach kwestionariuszowych jak i w dyskusjach grupowych ujawnionych zostało szereg barier w prowadzeniu społecznie odpowiedzialnego biznesu:

- bariera prawna – m.in. prawne uregulowania obarczające produkty przekazywane na cele społeczne kosztami podatkowymi,
- bariera finansowa - brak wystarczających środków finansowych, które umożliwiałyby firmom przeznaczanie funduszy na działania charytatywne,
- brak wiedzy w środowisku biznesowym o korzyściach, jakie może dać prowadzenie w przedsiębiorstwie działań CSR oraz niedostrzeganie związku tego typu działań z celami firmy i jej sukcesem rynkowym, co powoduje brak zainteresowania i

zaangażowania kadry zarządzającej oraz brak motywacji do opracowania w przedsiębiorstwie strategii społecznej odpowiedzialności biznesu,

- brak inicjatywy wśród pracowników.

Brak wiedzy związany jest z niedostępnością wzorów, doświadczeń i dobrych praktyk dotyczących działań CSR, na co ma wpływ brak zainteresowania mediów i nieobecność informacji medialnych na temat CSR oraz niedostateczna promocja działań tego typu. Powszechne jest przekonanie, że tematyka CSR jest nieobecna w mediach. Jedynie 3% uważa, że informacja o społecznym zaangażowaniu firm lub też braku ich społecznego zaangażowania na rynku subregionu plockiego jest wystarczająca. Jednocześnie ponad połowa badanych przedsiębiorców (57%) uważa, że firmy realizujące idee społecznej odpowiedzialności powinny informować o tym społeczność lokalną.

Oddzielną kategorię barier stanowi środowisko instytucjonalne sektorów społecznego i publicznego - brak kompetentnych partnerów zewnętrznych dla biznesu:

- przedsiębiorstwa nie mają wiedzy o organizacjach pozarządowych/podmiotach ekonomii społecznej i możliwościach nawiązania z nimi współpracy,
- reprezentanci przedsiębiorstw nie dostrzegają aktywności organizacji pozarządowych/PES, które nie inicjują kontaktów z biznesem, przy czym jednocześnie 60% badanych przedsiębiorców uważa, że barierą społecznie odpowiedzialnych działań biznesu jest negatywna opinia o organizacjach pozarządowych/PES, które mogłyby być partnerami przedsiębiorstw; ta opinia jest konsekwencją złych doświadczeń przedsiębiorstw z wcześniej podejmowanej współpracy, brakiem profesjonalnej oferty organizacji pozarządowych/PES na bazie której mogłaby zostać nawiązana współpraca oraz deficyt kompetencji kadr w zakresie umiejętności związanych z zarządzaniem i rozwijaniem organizacji, a także szeroko rozumianej wiedzy na temat jej funkcjonowania na rynku.
- zdaniem 79% badanych przedsiębiorców przeszkodą jest także brak wsparcia ze strony samorządu, brak pomysłu na możliwe platformy współpracy.

Po przeprowadzeniu, analizie i podsumowaniu wyżej zaprezentowanych badań, zdiagnozowano następujące problemy, do których rozwiązania ma doprowadzić przetestowanie i wdrożenie modelu innowacyjnego:

- niski poziom zaangażowania we współpracę sektora biznesu, publicznego i obywatelskiego,
- znikoma wiedza przedsiębiorców na temat społecznej odpowiedzialności biznesu,
- niski poziom świadomości korzyści płynących ze współpracy z sektorem ekonomii społecznej,
- brak wzorów, doświadczeń i dobrych praktyk dotyczących działań CSR,
- niekorzystny wizerunek organizacji pozarządowych wśród przedsiębiorców,
- brak modeli instytucjonalnych wsparcia PES i ich otoczenia przez sektor samorządowy i biznesowy,
- niski udział przedsiębiorców w rozwiązywaniu lokalnych problemów związanych z wykluczeniem społecznym (bezrobocie, niepełnosprawność),
- brak profesjonalizmu działania organizacji pozarządowych i niewystarczające kompetencje liderów w zakresie zarządzania i prowadzenia działalności gospodarczej.

Zakładana zmiana

Z przeprowadzonych badań wynika, że brak współpracy przedsiębiorców z organizacjami pozarządowymi nie zmniejsza wcale pozytywnej oceny społecznej odpowiedzialności biznesu. Zarówno respondenci w badaniach kwestionariuszowych jak i dyskusjach FGI powszechnie uważają, że działania CSR mogą przynieść biznesowi wymierne korzyści, i tak na przykład zakupy produktów/usług firmy zwiększa jej:

- dbałość o klienta (zdaniem 70% badanych),
- działania firmy na rzeczochrony środowiska (wg 36% badanych),
- **zaangażowanie na rzecz społeczności (zdaniem 30% respondentów).**

Z drugiej strony respondenci uważają, że kupno produktów/usług firmy spada, jeśli działania firmy wskazują, że:

- nie dba o klientów (zdaniem 77% badanych),
- szkodzi środowisku (zdaniem 40% badanych),
- nie dba o swoich pracowników (zdaniem 34% badanych),

- **nie angażuje się na rzecz społeczności lokalnej (wg 28% badanych).**

Wart podkreślenia jest fakt prowadzenia przez część firm „akcyjnych“ form zaangażowania społecznego, będących odpowiedzią na bieżące potrzeby interesariuszy. Mimo braku systematycznej współpracy z NGO/PES:

- 27% badanych ujawnia, że ich firmy przekazują dotacje/darowizny finansowe na rzecz organizacji pozarządowych,
- 25% twierdzi, że ich firmy przeznaczają część zysków na cele społeczne,
- 19% badanych informuje, że ich firmy bezpłatnie świadczą wybrane usługi,
- 12% że w ich firmach są realizowane usługi dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- 6% badanych donosi, że w ich firmach prowadzony jest wolontariat pracowniczy.

Tak więc, mimo iż działania zaangażowane społecznie zgłasza, w zależności od ich formy, jedynie od 6% do 27% respondentów, wydaje się, że w przedsiębiorstwach istnieje potencjał dla tego typu przedsięwzięć.

Aby wykorzystać ten potencjał w sposób jak najbardziej efektywny niezbędne jest stwarzanie warunków i wzmacnianie współpracy międzysektorowej samorządu, biznesu i organizacji pozarządowych. W chwili obecnej prowadzone są tylko nieliczne działania tego typu, izolowane i nieskoordynowane. Nie istnieje w regionie płockim spójna, całościowa polityka w tym zakresie.

Proponowana zmiana zakłada utworzenie partnerstwa będącego płaszczyzną współpracy pomiędzy sektorem prywatnym, publicznym i społecznym oraz pełniącego funkcję edukacyjną, doradczą i konsultacyjną dla wszystkich podmiotów działających na rzecz ekonomii społecznej.

Dzięki takiemu innowacyjnemu w skali subregionu płockiego modelowi współpracy, przedsiębiorcy uzyskają realne możliwości prowadzenia społecznie odpowiedzialnego biznesu na znacznie większą skalę niż dotychczas, samorząd otrzyma wsparcie w rozwiązywaniu problemów społecznych, a podmioty ekonomii społecznej będą mogły rozwijać się i funkcjonować na rynku lokalnym.

2. CEL WPROWADZENIA NOWEGO ROZWIĄZANIA/INNOWACJI

Cel ogólny: przygotowanie i przetestowanie produktu innowacyjnego–modelu partnerstwa, działającego na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w subregionie płockim.

Cele szczegółowe:

- wzrost zaangażowania sektora publicznego i prywatnego we współpracę z podmiotami ekonomii społecznej,
- budowanie pozytywnego klimatu dla rozwoju podmiotów ekonomii społecznej i promocji CSR przy zaangażowaniu trzech sektorów,
- podniesienie wiedzy przedsiębiorców na temat społecznej odpowiedzialności biznesu oraz korzyści płynących ze współpracy z podmiotami ekonomii społecznej,
- wypracowanie i promocja katalogu dobrych praktyk w obszarze CSR,
- wykreowanie pozytywnego wizerunku ekonomii społecznej,
- zwiększenie udziału przedsiębiorców w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych,
- rozwój kompetencji organizacji pozarządowych i ich liderów.

3. OPIS INNOWACJI

Produktem innowacyjnym będzie zawiązanie partnerstwa lokalnego **MAZOWSZE PŁOCKIE – SPOŁECZNIE ODPOWIEDZIALNE** przez dwa samorządy i organizację pozarządową w celu utworzenia nowych form wsparcia rozwoju ekonomii społecznej:

Ośrodka Wspierania Ekonomii Społecznej (OWES)

oraz

Płockiego Forum Rozwoju Ekonomii Społecznej (PFRES).

Funkcję wspierającą dla **Partnerstwa MPSP** pełnić będą przedsiębiorcy z subregionu płockiego. Ich włączenie w inicjatywy służące rozwiązywaniu problemów społecznych przyczyni się do zwiększenia współodpowiedzialności za środowisko lokalne, wpłynie korzystnie na budowanie lokalnej synergii, umożliwi wymianę doświadczeń, wiedzy, myśli, stworzenie płaszczyzny dialogu społecznego, wniesienie kompetencji i zasobów w celu osiągnięcia wspólnie założonych celów. Spowoduje, że podejmowane działania będą

sprawniejsze i zapewnią kompleksowe rozwiązywanie problemów społecznych subregionu plockiego. Przychylność władz samorządowych sprawia, że obszar ten stanowi obecnie dobre miejsce dla podejmowania tego typu inicjatyw. Udział jednostek samorządu terytorialnego w tworzonej produkcji ma charakter strategiczny. Płaszczyzny współpracy pomiędzy sektorami przenikają się do tego stopnia, że wzmocnienie trwałości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej możliwe jest jedynie przy jednoczesnym zaangażowaniu wszystkich trzech sektorów.

1. KONTEKST OSOBOWY (praca z ludźmi)

Uczestnikami **Partnerstwa MPSP** będą: przedsiębiorcy i ich pracownicy, lokalni liderzy NGO/PES, przedstawiciele sektora publicznego, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym.

Utworzenie w ramach partnerstwa OWES i PFRES stanowi przestrzeń wymiany doświadczeń oraz łączenia potencjałów ludzkich. OWES podejmować będzie działania skierowane do podmiotów ekonomii społecznej i osób w nich zatrudnionych poprzez działania edukacyjne: podnoszenie ich wiedzy i umiejętności w obszarze prowadzenia działalności gospodarczej, zarządzania zasobami ludzkimi czy stosowania przepisów prawnych.

W ramach OWES powołany zostanie Zespół Operacyjny w minimalnym składzie:

- Koordynator OWES (1 osoba) – odpowiedzialny za prawidłowy przebieg realizacji poszczególnych etapów wdrażanego modelu, wybór personelu i wykonawców, wdrożenie procedur zarządzania uwzględniających zasady organizacji projektu, współpracy, komunikacji, obiegu informacji, oceny zagrożeń, promocji, współpracy z PFRES.
- Asystent koordynatora OWES (1 osoba) – wsparcie koordynatora projektu, rekrutacja i kontakty z grupą docelową, upowszechnianie działań.
- Księgowy (1 osoba) – prowadzenie księgowości, zarządzanie finansami.
- Prawnik (1 osoba) – doradztwo, przygotowywanie projektów zawieranych umów.

- Trenerzy/eksperti/doradcy – kadra specjalistów w obszarach tematycznych szkoleń, w tym przedstawiciele społecznie odpowiedzialnych przedsiębiorstw, PES.

Na podstawie regulaminu PFRES opracowanego przez **Partnerstwa MPSP** powołane zostaną władze PFRES (Walne Zgromadzenie, Prezydium).

Członkami PFRES będą przedstawiciele:

- Miasta Płocka,
- Powiatu Płockiego,
- Izby Gospodarczej Regionu Płockiego,
- Fundacji „Fundusz Grantowy dla Płocka”,
- podmiotów ekonomii społecznej,
- przedsiębiorców- reprezentujący instytucje działające w różnych obszarach tematycznych.

W ramach Płockiego Forum Rozwoju Ekonomii Społecznej będą funkcjonowały zespoły robocze w obszarach tematycznych uznanych za najważniejsze dla rozwoju ekonomii społecznej w subregionie płockim.

OWES i PFRES skupione będą na ludzkim potencjale, inwestowaniu w rozwój ekonomii społecznej będącej niedocenianym obszarem niwelowania problemów społecznych. Nowe rozwiązanie przyczyni się do zintegrowania mieszkańców subregionu wokół problemów zagrożenia wykluczeniem społecznym. Przedsiębiorcy przekazywać będą wiedzę praktyczną liderom ekonomii społecznej, co wzmocni rozwój zasobów ludzkich i przełoży się na efektywność ekonomiczną społecznej działalności gospodarczej.

2. KONTEKST INSTYTUCJONALNY (funkcjonowanie Partnerstwa MAZOWSZE PŁOCKIE – SPOŁĘCZNIE ODPOWIEDZIALNE, OWES i PFRES)

Zarządzanie w modelu będzie się odbywało na następujących poziomach:

- strategicznym:
 - Partnerstwo będące organem decyzyjnym,
 - Płockie Forum Rozwoju Ekonomii Społecznej będące organem konsultacyjno-doradczym,
- administracyjnym:

- Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej będący organem wykonawczym.

Partnerstwo MAZOWSZE PŁOCKIE – SPOŁECZNIE ODPOWIEDZIALNE utworzone będzie przez podmioty prawne: Miasto Płock - Powiat Płocki - organizacja pozarządowa (Lider partnerstwa), posiadająca doświadczenie w obszarze świadczenia usług skierowanych do PES oraz zasoby kadrowe umożliwiające prawidłową realizację zadań. W tym celu zawarta zostanie umowa partnerska (porozumienie), szczegółowo określająca reguły partnerstwa, w tym wskazująca wiodącą rolę Lidera reprezentującego partnerstwo. Umowa będzie zawierać uzgodnienia dotyczące m.in.:

- celu partnerstwa,
- odpowiedzialności lidera oraz partnerów wobec osób trzecich za zobowiązania partnerstwa, zadania i obowiązki partnerów w związku z realizacją OWES i PFRES,
- planu finansowy w podziale na wydatki wszystkich uczestników partnerstwa,
- zasad zarządzania finansowego,
- zasad komunikacji i przepływu informacji w partnerstwie,
- zasad podejmowania decyzji w partnerstwie (zasady wspólnego zarządzania),
- sposobu wewnętrznego monitorowania i kontroli.

W ramach Partnerstwa uruchomiona zostanie strona internetowa, będąca przekątnikiem informacji na zewnątrz i źródłem informacji dla poszukujących oraz platformą wymiany poglądów i opinii.

Usługi świadczone w ramach Partnerstwa MP-SO finansowane będą z różnych źródeł (MIASTO PŁOCK/POWIAT PŁOCKI/środki krajowe i unijne).

O skuteczności działania Partnerstwa zadecyduje liczba członków przystępujących do PFRES, liczba podmiotów ekonomii społecznej korzystająca ze wsparcia OWES, liczba nowo utworzonych podmiotów ES (np. spółdzielni socjalnych), liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym podejmująca działalność w sektorze ekonomii społecznej, liczba inicjatyw PES podejmowanych we współpracy z przedsiębiorcami.

OŚRODEK WSPIERANIA EKONOMII SPOŁECZNEJ (OWES) zostanie powołany przez Partnerstwo MP-SO jako organ wykonawczy.

Wsparcie podmiotów ekonomii społecznej w OWES obejmowało będzie:

- usługi prawne, księgowe, marketingowe,
- doradztwo (indywidualne i grupowe),
- współpraca z PFRES w zakresie świadczenia usług wspierających rozwój partnerstwa lokalnego na rzecz ekonomii społecznej,
- prowadzenie Szkoły Ekonomii Społecznej - cyklu szkoleń umożliwiających uzyskanie wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia i/lub prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej m.in. z zakresu: PRAWNE UREGULOWANIA DOTYCZĄCE ES, KSIĘGOWOŚĆ, ZARZĄDZANIE PES, Public Relations (promocja i sprzedaż usług, współpraca z mediami). Szkoła ES funkcjonowała będzie w obszarze Laboratorium Ekonomii Społecznej.
- budowanie współpracy PES z przedsiębiorcami odpowiedzialnymi społecznie w celu wymiany informacji, wiedzy, know-how, nowatorskich rozwiązań w biznesie na płaszczyznę działalności PES, wykorzystania narzędzi biznesowych dotyczących planowania, oceny ryzyka, osiągania zakładanych rezultatów,
- animowanie nowych inicjatyw z zakresu ekonomii społecznej w subregionie płockim.

Wsparcie osób fizycznych zamierzających rozpocząć prowadzenie działalność gospodarczą

w formie spółdzielni socjalnej:

- doradztwo (indywidualne i grupowe),
- szkolenia umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia i/lub prowadzenia spółdzielni socjalnej.

W ramach OWES tworzone programy szkoleń, scenariusze spotkań promocyjnych, kampanii PR konsultowane będą z przedstawicielami sektora biznesu, uczestniczącymi w PFRES.

Ważnym elementem modelu będzie świadczenie dla OWES wolontarystycznych usług doradczych i szkoleniowych przez przedsiębiorców i ich pracowników w ramach społecznie odpowiedzialnego biznesu.

PŁOCKIE FORUM ROZWOJU EKONOMII SPOŁECZNEJ (PFRES) będzie organem konsultacyjno-doradczym. Powołane zostanie na mocy regulaminu określającego skład

członków, ich prawa i obowiązki, cele i działania, władze oraz sposób ich wyboru, podejmowania decyzji. Każdy podmiot przystępujący do PFRES podpisywał będzie deklarację udziału oraz oświadczenie o znajomości regulaminu PFRES.

PFRES realizowało będzie działania inicjujące i rozwijające współpracę, podejmowaną wobec:

- **PRZEDSIĘBIORCÓW:**

- ❖ Wspieranie działalności istniejącej Fundacji „Fundusz Grantowy dla Płocka”
 - promowanie zaangażowania większej liczby przedsiębiorstw jako fundatorów poprzez akcje promocyjne i upowszechnianie dobrych praktyk,
 - umożliwienie przedsiębiorstwom wykorzystania faktu udziału w funduszu w działaniach marketingowych i promocyjnych.
- ❖ Ustanowienie konkursu dla przedsiębiorców odpowiedzialnych społecznie w postaci tytułu przyznawanego raz w roku (określenie celów konkursu, regulaminu, kryteriów formalnych i merytorycznych wyboru zwycięzców). Konkurs będzie przedsięwzięciem, w których przedsiębiorcy rywalizować będą na polu inicjatyw sprzyjających rozwojowi społecznie odpowiedzialnego biznesu. Nagradzane będą firmy, które zorganizują najciekawsze inicjatywy w kategorii współpracy z podmiotami ekonomii społecznej. Celem konkursu będzie zwrócenie uwagi na niedoceniany potencjał sektora ekonomii społecznej, promocja sprawdzonych i skutecznych rozwiązań w zakresie współpracy oraz społecznie odpowiedzialnego biznesu. Za wyłonienie zwycięzcy konkursu odpowiadać będzie Kapituła Konkursu, składająca się z ekspertów powołanych przez władze PFRES. Organizacje, które będą w Kapitulie nie będą mogły brać udziału w konkursie.
- ❖ Tworzenie/aktualizowanie bazy danych podmiotów ekonomii społecznej i jej udostępnianie zainteresowanym przedsiębiorcom poprzez stronę internetową.
- ❖ Działania informacyjne kierowane do przedsiębiorców na temat społecznej odpowiedzialności biznesu.
- ❖ Promowanie wolontariatu pracowniczego jako formy wsparcia w rozwiązywaniu problemów społecznych.
- ❖ Promowanie możliwości przekazania 1% podatku konkretnym organizacjom pozarządowym poprzez rozpowszechnianie informacji m.in. przez biura rachunkowo-podatkowe rozliczające przedsiębiorców.

• ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH/ PODMIOTÓW EKONOMII SPOŁECZNEJ

- ❖ Tworzenie bazy danych podmiotów gospodarczych zainteresowanych działaniami CSR i jej udostępnianie zainteresowanym podmiotom ekonomii społecznej.
- ❖ Zachęcanie NGO/PES do aktywnego uczestnictwa w konkursach ogłaszanych przez Fundację „Fundusz Grantowy dla Płocka”, promowanie w ramach ogłoszonych konkursów projektów realizowanych przez NGO/PES we współpracy z przedsiębiorstwami.
- ❖ Uczenie NGO/PES inicjowania kontaktów z biznesem, opartych na wzajemnym zaufaniu i solidarności:
 - ustalenie oczekiwań PES wobec przedsiębiorców – co może przedsiębiorstwo dać poza pieniędzmi,
 - ustalenie, co organizacja może dać przedsiębiorcy w zamian za jego działania na rzecz organizacji/jej beneficjentów,
 - sformułowanie partnerskiej oferty współpracy opartej na identyfikacji i zaoferowaniu wzajemnych benefitów.

• SEKTORA PUBLICZNEGO

- ❖ Szersze włączenie sektora publicznego jako pośrednika między biznesem a organizacjami pozarządowymi, poprzez uczenie podmiotów JST animowania współpracy między biznesem a III sektorem/PES, inicjowanie kontaktów, ułatwianie wymiany doświadczeń (konferencje, seminaria, dobre praktyki, publikacje, także w formie newslettera).
- ❖ Wsparcie finansowe inicjatyw typu „Fundusz Grantowy dla Płocka” przez sektor publiczny.
- ❖ Uczestnictwo w eventach CSR oraz NGO/PES reprezentantów sektora publicznego.
- ❖ Zachęcanie do stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych.
- ❖ Inicjatywy ustawodawcze zmierzające do uproszczenia norm prawnych hamujących obecnie współpracę NGO/PES z przedsiębiorcami.

• OGÓŁU SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

- ❖ Rozpowszechnianie wiedzy na temat społecznej odpowiedzialności biznesu w społeczności lokalnej – jej znaczenia dla rozwiązywania problemów na rynku pracy.

- ❖ Rozpowszechnianie wiedzy na temat ekonomii społecznej w społeczności lokalnej: jej znaczenia dla rozwiązywania problemów na rynku pracy oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu poprzez tworzenie miejsc pracy w sektorze.
- ❖ Wydawanie biuletynu poświęconego dobrym praktykom CSR we współpracy biznesu z NGO/PES oraz prezentującego ludzi prowadzących biznes w sposób odpowiedzialny społecznie.

3. KONTEKST STRATEGICZNY (dokumenty, polityki lokalne)

Forum opracuje propozycję zmian legislacyjnych w zakresie współpracy pomiędzy NGO/PES a przedsiębiorcami:

- zlikwidowanie podatku od darowizn przekazywanych na cele społeczne,
- wprowadzenie wolontariatu w biznesie,
- wykreślenie zapisów dotyczących ogłaszania konkursów przez samorząd lokalny celem wyłonienia partnera do realizacji projektów społecznych,
- zmiany w ustawie Prawo Zamówień Publicznych umożliwiające przejrzystość w zlecaniu zadań podmiotom ekonomii społecznej,
- włączenie społecznie odpowiedzialnego biznesu jako kategorii nowej polityki społecznej.

4. PLAN DZIAŁANIA MAJĄCY NA CELU WPROWADZENIE INNOWACJI

1. ETAPY REALIZACJI DZIAŁAŃ

ETAP 1 – X 2011-XI 2012r.

- Utworzenie Partnerstwa **MAZOWSZE PŁOCKIE – SPOŁECZNIE ODPOWIEDZIALNE** -X-XI2011r.
- Powołanie PŁOCKIEGO FORUM ROZWOJU EKONOMII SPOŁECZNEJ (XII 2011r.)
- Powołanie OŚRODKA WSPARCIA EKONOMII SPOŁECZNEJ (XII 2011r.)

ETAP 2 – X2011-XII 2012r.

- Prowadzenie działań w ramach PŁOCKIEGO FORUM ROZWOJU EKONOMII SPOŁECZNEJ (I-XI 2012r.)
- Prowadzenie działań przez OŚRODKA WSPARCIA EKONOMII SPOŁECZNEJ (I-XI 2012r.)

2. ZAPEWNIENIE TRWAŁOŚCI DZIAŁAŃ.

Utworzony w projekcie model współpracy będzie trwały dzięki zaangażowaniu w jego realizację przedstawicieli samorządu. Prowadzone będą rozmowy z przedstawicielami JST na temat możliwości wsparcia finansowego uruchomionego OWES oraz podejmowanych inicjatyw przez przedstawicieli PFRES. Poszukiwane będą możliwości łączenia źródeł finansowania w ramach realizowanych obecnie projektów, istniejącego Centrum Wsparcia Organizacji Pozarządowych w Płocku (doradztwo prawne, marketingowe), ROEFS w Płocku (doradztwo w zakresie pozyskiwania środków UE), doradztwo eksperckie np. Stowarzyszenia Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL oraz wolontariat pracowniczy.

Wypracowywane będą możliwości współpracy przedsiębiorców odpowiedzialnych społecznie z OWES w obszarze m.in. świadczenia nieodpłatnych usług doradczych dla PES oraz zlecania PES usług w obszarach niszowych np. segregowanie odpadów komunalnych, wykonywanie drobnych robót budowlano-wykończeniowych, usługi opiekuńcze.

Zawiązanie Partnerstwa z udziałem władz samorządowym poprzez podpisanie stosownego porozumienia oraz zaangażowanie przedstawicieli środowisk biznesowych będą wystarczającą gwarancją trwałości utworzonych form wsparcia rozwoju ekonomii społecznej: Ośrodka Wspierania Ekonomii Społecznej (OWES) oraz Płockiego Forum Rozwoju Ekonomii Społecznej (PFRES). Potwierdza to aktywny udział tych sektorów w pracach nad opracowywaniem produktu innowacyjnego.

DOWODY ZMIANY – SPOSÓB SPRAWDZENIA CZY INNOWACJA DZIAŁA

1. OPIS WSKAŹNIKÓW

Dowodem dokonanych zmian/sprawdzenia czy innowacja działa będą wskaźniki weryfikacji osiągnięcia celu na zakończenie realizacji projektu:

- Zawiązanie Partnerstwa **MAZOWSZE PŁOCKIE – SPOŁECZNIE ODPOWIEDZIALNE** (zawarcie umowy między JST-JST-NGO)
- Powołanie OWES na mocy Regulaminu OWES,
- Powołanie PFRES na mocy Regulaminu PFRES,
- Uruchomienie w ramach PFRES min. 4 grup roboczych zajmujących się diagnozą możliwości rozwoju ekonomii społecznej w obszarach tematycznych, takich jak np. OCHRONA ŚRODOWISKA, POMOC SPOŁECZNA, RYNEK PRACY, TURYSTYKA, SPORT, KULTURA, EDUKACJA,
- Opracowanie min. 4 „analiz wykonalności” w ww. obszarach
- Uczestnictwo min. 5 firm w eventach społecznych (akcjach charytatywnych i edukacyjnych, kampaniach społecznych i wydarzeniach artystycznych),
- Uczestnictwo min. 5 firm we wsparciu świadczonym przez OWES na rzecz PES,
- Powstanie 5 nowych partnerstw: przedsiębiorstwa ⇔ NGO/PES podjętych przez firmy wcześniej nie współdziałające z instytucjami ES,
- Podniesienie świadomości na temat społecznej odpowiedzialności biznesu w środowisku lokalnym.

2. OPIS SPOSOBU POMIARU

Osiągnięcie planowanych wskaźników monitorowane będzie kwartalnie przez Zespół Zarządzający Projektem, na podstawie zawartych umów partnerskich, dzienników prowadzonych szkoleń i usług doradczych, list obecności na spotkaniach PFRES. Powadzona będzie ewaluacja wewnętrzna i zewnętrzna w celu pomiaru zakładanych rezultatów.

Działaniami monitorującymi i oceną objęty zostanie także proces upowszechniania i mainstreamingu. Zaplanowany zostanie ciągły proces nadzoru, w wyniku którego

możliwe będzie zidentyfikowanie obszarów, w których działania nie przynoszą zamierzonych skutków oraz takich, w których projekt jest realizowany bez przeszkód.

5. UPOWSZECHNIANIE

Upowszechnianie podejmowanych działań realizowane będzie w ramach kampanii promocyjnej prowadzonej na rzecz projektu: prowadzonej stronie internetowej, włączenie wyników prowadzonych działań w ramach wydawanych podręczników przez partnerów oraz wydanie biuletynu poświęconego dobrym praktykom CSR we współpracy biznesu z NGO/PES oraz prezentującego ludzi/firmy prowadzących biznes w sposób odpowiedzialny społecznie.

6. STRATEGIA MAINSTREAMINGU

1. ADRESACI DZIAŁAŃ WŁĄCZAJĄCYCH DO GŁÓWNEGO NURTU POLITYKI (GRUPY DOCELOWE).

Na etapie diagnozy i analizy problemu podjęte zostały działania identyfikujące decydentów zajmujących się zagadnieniami związanymi z wypracowanym wstępnym modelem współpracy PES z przedsiębiorcami. Są nimi przedstawiciele JST (Miasto Płock i Powiat Płocki) oraz przedsiębiorstw. Decydenci wzięli udział w procesie wypracowania wstępnego produktu finalnego. Poprzez działalność Partnerstwa adresaci zostaną skupieni wokół idei rozwoju ekonomii społecznej jako szansy na tworzenie nowych miejsc pracy w sektorze.

Nadawcami komunikatów upowszechniających i włączających będą angażowane także takie podmioty jak: pracownicy IP II, ROEFS, Izby Gospodarczej Regionu Płockiego, media, przedstawiciele Sieci Tematycznej.

NARZĘDZIA I PAKIETY INFORMACYJNE

Zorganizowane zostaną spotkania panelowe, warsztaty oraz szkolenia dla JST, PES i przedsiębiorców. Zapewnione zostaną możliwości szerokiej debaty na temat produktów i efektów jego testowania z udziałem użytkowników i odbiorców.

Stosowane narzędzia informacji wymagały będą bezpośredniego kontaktu (osobiste spotkania, rozmowy telefoniczne):

UPOWSZECHNIANIE I MAINSTREAMING - kontakt i relacje międzyludzkie.

Wspólnie z partnerami projektu opracowana zostanie kampania informacyjna uwzględniająca:

- spotkania indywidualne, podczas których decydenci otrzymają zwięzłą i treściwą informację na temat produktów,
- seminaria organizowane przez Partnerstwo, Fundację „Fundusz Grantowy dla Płocka”,
- Upowszechnianie w mediach lokalnych,
- Internet – strona internetowa projektu, Miasta Płocka i Starostwa Powiatowego.